

Pro gradu -tutkielma
Aluetiede
Suunnittelumaantiede

KUNTALAISTEN OSALLISTUMIS- JA VAIKUTTAMISMAHDOLLISUUKSIEN
VAHVISTAMINEN KUNNANHALLINNON JA KUNTALAISTEN YHTEISENÄ
PYRKIMYKSENÄ

– TAPAUSTUTKIMUS ESPOON KAUPUNGIN
ASUKASFOORUMITOIMINNASTA

Satu Suikkola

2015

Ohjaaja: Harry Schulman

HELSINGIN YLIOPISTO
GEOTIETEIDEN JA MAANTIETEEN LAITOS
MAANTIETEEN OSASTO

PL 64 (Gustaf Hällströmin katu 2)
00014 Helsingin yliopisto

**HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET – UNIVERSITY OF
HELSINKI**

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty/Section Matemaattis-luonnontieteellinen		Laitos – Institution – Department Geotieteiden ja maantieteen laitos	
Tekijä – Författare – Author Satu Suikkola			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen kunnanhallinnon ja kuntalaisten yhteisenä pyrkimyksenä – Tapaustutkimus Espoon kaupungin asukasfoorumitoiminnasta			
Oppiaine – Läroämne – Subject Suunnittelumaantiede			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu		Aika – Datum – Month and year Maaliskuu 2015	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 84 + 2 liitettä
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Kunnallisessa toiminnassa ja päätöksenteossa kiinnitetään yhä enemmän huomiota kuntalaisten osallistumiseen ja vuorovaikutuksen lisäämiseen. Ihmiset ovat yhä kiinnostuneempia osallistumaan oman asuinalueensa kehittämiseen, jonka vuoksi osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmien toimivuus on yhä tärkeämpää. Tämä vaatii kunnilta monipuolista vuorovaikutusta ja kekseliäisyyttä osallistumisen lisäämiseen ja monipuoliseen toteuttamiseen. Vaikka kuntalaisilla on monia eri keinoja osallistua ja vaikuttaa kunnan päätöksentekoon, niiden kehittämisessä huomio kiinnittyy enemmän osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien määrän lisäämiseen kuin laadun parantamiseen. Asiantuntevat ja kriittiset kuntalaiset ovat avainasemassa kaupungin palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä.</p> <p>Espoo on Suomen nopeimmin kasvavia ja kehittyviä kaupunkiseutuja. Kun aluekehitys on jatkuvan muutoksen kohteena, kuntalaisten osallistumismahdollisuuksien parantaminen on hyvin ajankohtainen asia. Espoon kaupungin strategian yhtenä tavoitteena on parantaa kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia ja kehittää Espoosta Suomen toimivin demokratia. Asukasfoorumit nähdään yhtenä keinona vahvistaa asukasosallisuutta ja vuorovaikutusta asukkaiden, kansalaisjärjestöjen ja kunnallishallinnon välillä.</p> <p>Tämän tutkimuksen tavoitteena on tarkastella Espoon kaupungin asukasfoorumitoimintaa ja sen kehittämistä asukasfoorumitoimijoiden ja Espoon kaupungin näkökulmasta. Tutkimuksen aineisto koostuu asukasfoorumitoimijoille tehdystä kyselytutkimuksesta, jonka tulosten perusteella on haastateltu Espoon kaupungin virka- ja luottamushenkilöitä. Haastatteluaineisto muodostaa tässä tutkimuksessa Espoon kaupungin näkökulman asukasosallistumisen nykytilasta ja asukasfoorumitoiminnasta Espoossa. Tutkimustehtävä jakautuu kolmeen osaan: miten Espoon asukasfoorumitoimijat näkevät onnistuneensa asukasfoorumitoiminnan järjestämisessä, miten Espoon kaupunki kokee asukasfoorumitoiminnan tukevan kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia Espoon palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä sekä miten asukasfoorumitoimintaa tulisi kehittää asukasosallisuuden vahvistamiseksi.</p> <p>Tutkimustulosten mukaan asukasfoorumitoimijat ja Espoon kaupunki pitävät asukasfoorumitoimintaa melko näkymättömänä asukastoimintana. Asukasfoorumitoiminnan tämän hetkiset tavoitteet ohjaavat toimintaa vain hyvin yleisellä tasolla, mikä ei anna asukasfoorumitoimijoille riittäviä ohjeita toiminnan järjestämiseen. Suurimpana ongelmana nousi esiin asukasfoorumitoiminnan tehtävän määrittäminen eli se mitä asukasfoorumitoiminnalla pyritään saavuttamaan? Lisäksi tutkimus osoittaa, että asukasfoorumitoimijoilla ja Espoon kaupungilla on erimielisyyksiä toiminnan tarkoituksesta. Tällä hetkellä asukasfoorumitoiminta etsii vielä rooliaan osana Espoon kaupungin asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Vuorovaikutteinen kaupunkisuunnittelu, asukasosallistuminen, asiantuntijuus, Espoo, asukasfoorumi			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopisto, Kumpulan tiedekirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

**HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET – UNIVERSITY OF
HELSINKI**

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty/Section Faculty of Science		Laitos – Institution – Department Department of Geosciences and Geography
Tekijä – Författare – Author Satu Suikkola		
Työn nimi – Arbetets titel – Title The strenghtening of public participation possibilities as common desire of residents and local government – A case study of public forum activity in the city of Espoo		
Oppiaine – Läroämne – Subject Planning Geography		
Työn laji – Arbetets art – Level Master's Thesis	Aika – Datum – Month and year March 2015	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 84 + 2 appendixes
<p>Tiivistelmä – Referat – Abstract</p> <p>In municipal activities and decision-making pay more and more attention to the residents' participation and the increasing interaction. People are increasingly interested in participating in the development of their own living environment, which is why the functionality of community participation methods is becoming increasingly important. This requires municipalities to diversify interaction and inventiveness to increase participation and diverse achievement. Although residents have many different ways to participate and influence on municipal decision-making, the development draw more attention to increase the number of participation methods than quality improvement. Adept and critical residents are in a key role in the planning and development of township services.</p> <p>Espoo is the fastest growing and developing urban area in Finland. When regional development underlies continuous change, the residents' opportunities for participation are a very current topic. One of the aims of the city of Espoo strategy is to improve the residents' opportunities to participate and to develop Espoo for Finland's most viable democracy. The Public forums are seen as one way to strengthen public participation and the interaction between the residents, non-governmental organizations and local government.</p> <p>The goal of this study is to survey the city of Espoo public forum activities and its development from public forums participants and the city of Espoo's point of view. The research material consists of a public forum participants survey project, the results of which have been interviewed in the city of Espoo officials and elected representatives in order to achieve perspective city of Espoo. The research is divided into three parts: how Espoo public forum participants see the successfulness of the organization, how the city of Espoo is experiencing public forum activities to support the local people participation possibilities of Espoo service planning and development and how public forum activities should be developed to strengthen public participation.</p> <p>The results indicate that the public forum participants and the city of Espoo keep the public forum activity as a very invisible activity. The current goals of the public activity guide the activities of only a very general level, which does not give enough guidance for the public forum participants to organize the activity. The main problem is specifying the public forum's mission, in other words, what the public forum activity is trying to achieve? This study also shows that the public forum participants and the city of Espoo have disagreement about what is the purpose of public forum activity. Currently public forum activity is still looking for its role as part of the residents to participate and influence decision making in the city of Espoo.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Collaborative planning, public participation, expertise, Espoo, public forum		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited University of Helsinki, Kumpula Campus Library		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet	2
1.2 Tutkimuksen rakenne	3
2. Osallistumishalukkuuden kasvu poliittisten rakenteiden muokkaajana	5
2.1 Kommunikatiivisen suunnitteluajattelun kehitys	5
2.2 Maankäyttö- ja rakennuslaki osallisuuden ohjaajana	7
2.3 Osallistumismuodot vallankäytön suhteen	8
3. Kuntalaisen rooli kunnallisessa päätöksenteossa	10
3.1 Osallisuuteen ja vuorovaikutukseen liittyvät motiivit	10
3.2 Kuntalaisen monet roolit	11
3.3 Osallistumisen monet muodot	14
3.4 Vuorovaikutteisen suunnittelun konfliktiulottuvuus	17
3.4.1 Asukasosallisuuden edustavuuden problematiikka	20
4. Asukasosallisuuden kehittäminen	22
5. Tutkimusaineisto ja –menetelmät	25
6. Tutkimusalueena muuttuva Espoo	30
6.1 Espoo-tarina	31
6.2 Espoolaiset osallistujina	31
6.3 Asukasfoorumitoiminta Espoossa	35
7. Asukasfoorumitoiminta asukasfoorumitoimijoiden ja Espoon kaupungin näkökulmasta	38
7.1 Asukasfoorumitoiminnan perusedellytykset	38
7.1.1 Vuosibudjetin riittävyys	39
7.1.2 Valmisteluryhmien kokoonpano ja aktiivisuus	41
7.1.3 Asukasfoorumitoimijoiden tavoitteet ja syyt osallistumisen taustalla	47
7.2 Asukasfoorumitoimijoiden ja Espoon kaupungin vuorovaikutus	48
7.3 Asukasfoorumien valmisteluryhmät ja alueen asukasyhdistysten ja -järjestöjen vuorovaikutus	51
7.4 Asukasfoorumit	53
7.5 Asukasfoorumitoiminnalle asetetut tavoitteet	57
7.5.1 Tavoitteiden toimivuus ja mielekkyys	58
7.6 Toimintamallin vahvuudet ja heikkoudet	63

8. Johtopäätöksiä ja pohdintaa	70
8.1 Asukasfoorumitoiminta nyt	71
8.2 Espoon kaupungin näkökulma	74
8.3 Asukasfoorumitoiminta tulevaisuudessa	76
Kiitokset.....	79
Lähteet	80
Liite 1. Kysely Espoon asukasfoorumin valmisteluryhmien jäsenille	
Liite 2. Asiantuntijahaastattelujen rakenne	

1. Johdanto

Suunnitteluprosessi tarvitsee osakseen asukkaiden kokemuksen pohjalta syntyvää tietoa suunnittelijoiden ja muiden asiantuntijoiden tiedon lisäksi. Nykyään kuntalaiset ovat yhä enemmän kiinnostuneita oman asuinympäristönsä kehittämisestä ja haluavat olla mukana, kun heidän omaa elinympäristöään suunnitellaan ja kehitetään. Maankäyttö- ja rakennuslain osauudistuksen myötä suunnittelu on muuttunut aiempaa moniäänisemmäksi. Tämän seurauksena alueellisen demokratian vahvistaminen koetaan kunnissa yhä tärkeämpänä. Koska maankäyttö- ja rakennuslaki ei konkreettisesti määrittele miten asukasosallisuus pitää toteuttaa, ovat Suomen kunnat kokeilleet monipuolisesti erilaisia asukasosallisuutta lisääviä toimintamalleja vuorovaikutuksen toteuttamiseksi lakia noudattaen. Koska vuorovaikutus tapahtuu aina sosiaalisessa ympäristössä, on se jo lähtökohtaisesti haastava asetelma suunnittelijoille ja kuntalaisille. Tämä altistaa toimintaa erilaisille konflikteille, mistä johtuen asukkaiden varhainen osallistuminen suunnitteluprosessiin on kunnan toiminnan organisoinnin kannalta tärkeää.

SYKE:n suunnittelijan Maija Faehnlén ja suunnittelumaantieteen professori Harry Schulmanin (2014) mukaan kunnat keskittyvät usein osallistumismenetelmien laadun kehittämisen sijaan osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien määrän lisäämiseen. Tällöin yksittäiset asukasosallisuuden toimintamallit saattavat jäädä kehittämisen varjoon. Suunnitteluprosessin tietosisältöä rakennettaessa voidaan Staffansin (2004) mukaan puhua jaetusta asiantuntijuudesta. Tässä korostuu asukkaiden innovaatioiden tärkeys, joita kunnat usein hyödyntävät turhan heikosti (Faehnle & Schulman 2014). Asukkailta saatavaa kokemuksellista tietoa on yleisesti arvostettu osana suunnitteluprosessin tietopohjaa, sillä ihmiset ovat olennainen osa kaupunkiympäristöjen rakentumista. Asukasosallisuutta voidaan pitää laajemman tietopohjan takaamisen lisäksi edistävän lähidemokratian toteutumista sekä suunnitteluprosessin sujuvuutta. Vuorovaikutteisen suunnittelun hyödyllisyyttä voitaisiin kuitenkin parantaa edistämällä tietoisuutta siitä millaista tietoa ja missä vaiheessa sitä suunnittelun tueksi tarvitaan. Olennaista on myös kehittää asukasosallisuutta oppimisprosessina, jota edistetään toiminnan seurannalla. (Faehnle 2014: 5-6.) On yleistä, että asukasosallisuuden kehittämistä lähestytään näkökulmasta, jonka mukaan mahdollisimman moni kuntalainen pitäisi saada osallistumaan. Tämä on demokraattisesti oikea lähtökohta. Suunnittelun tietoperustan laajamittaisuuden näkökulmasta olisi kuitenkin tärkeintä, että osallistumismenetelmillä pystyttäisiin tuottamaan kokemuksellista tietoa suunnitteluprosessin tueksi. Tästä syystä

osallistumismenetelmien määrän sijaan olisi yhä tärkeämpää kiinnittää huomiota jo olemassa olevien osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien laatuun.

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet

Kuntalaisten vaikuttamisen väylistä, etenkin asukasfoorumien toimivuudesta ja niiden tarkoituksesta on olemassa varsin vähän empiiristä tutkimustietoa. Tutkimukset keskittyvät pääasiassa vuorovaikutteisuuden ja osallistumisen kenttään asukkaan sekä poliittisen päätöksenteon näkökulmasta.

Kuntalaisten osallistumista ja kuntademokratian toimivuutta on kuitenkin pääkaupunkiseudulla tutkittu laajasti muun muassa Pia Bäcklundin toimesta. Bäcklundin (2007) mukaan aktiivisen kansalaisuuden toteutumista edellyttää kuntalaisten mahdollisuus tuoda esiin omia näkökulmiaan asuinalueensa kehittämisestä sekä mahdollisuus määritellä suunnittelutarpeita. Pia Bäcklund on muun muassa tutkinut Espoon kaupungin alueneuvottelukuntien toimintaa. Alueneuvottelukunnat lopetettiin vuonna 2009 Espoon kaupungin johdon tekemän päätöksen myötä, jolloin toiminta korvattiin asukasfoorumitoiminnalla.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää kuntalaisen toimijaroolia kaupunkisuunnittelussa tuoden tapaustutkimuksella esille miten asukasfoorumitoiminta on järjestetty Espoossa, miten se toimii sekä mitkä ovat toiminnan mahdollisuuksia ja haasteita. Tätä tarkastellaan selvittämällä miten Espoon seitsemällä suuralueella toimivat asukasfoorumit näyttäytyvät asukasfoorumin valmisteluryhmissä vuosina 2013–2014 mukana olleille asukasfoorumitoimijoille. Tutkimuksella pyrin lisäämään tietoisuutta asukasfoorumeista. Nostan esille sekä Espoon asukasfoorumien valmisteluryhmien jäsenten (*asukasfoorumitoimijoiden*) näkökulmia ja kehitysehdotuksia asukasfoorumitoiminnan kehittämiseksi että Espoon kaupungin virka- ja luottamushenkilöiden (*Espoon kaupungin edustajien*) näkemyksiä asukasfoorumien toimivuudesta ja kuntalaisten osallistumisen nykytilasta Espoossa. Tutkimuksessa tehtiin kyselyyn vastasi 44 aktiivista asukasfoorumitoimijaa ja asiantuntijahaastattelut toteutettiin kolmelle Espoon kaupungin edustajalle. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa hyödyllistä tietoa asukasfoorumin kaltaisen toiminnan tulevaisuuden organisointia varten. Lisäksi tutkimustuloksia hyödynnetään tausta-aineistona Osallistuva Espoo -kehitysohjelman työryhmän asukasfoorumitoiminnan arvioinnissa.

Tutkimuksella etsitään vastauksia seuraaviin pääkysymyksiin:

1. Asukasfoorumitoiminta nyt:

Miten asukasfoorumi toiminta on järjestetty? Millainen merkitys asukasfoorumin valmisteluryhmän toimijoiden mielestä toiminnalla on Espoon palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä?

2. Espoon kaupungin näkökulma:

Miten Espoon kaupunki näkee asukasfoorumitoiminnan tukevan kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia Espoon palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä?

3. Asukasfoorumitoiminta tulevaisuudessa:

Miten asukasfoorumitoimintaa tulisi kehittää kuntalaisosallistumisen vahvistamiseksi?

1.2 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus koostuu teoriaosiosta, luvut 2-4, joissa tutkimukselle luodaan teoriaperusta osallistuvan kaupunkisuunnittelun toimintaympäristöstä. Toisessa luvussa käsitellään asukkaiden osallistumista poliittiseen päätöksentekoon, pohditaan kuka käyttää valtaa kuntaorganisaatiossa ja miten osallisuus vaikuttaa lähidemokratian käytäntöjen vahvistamiseen. Kolmannessa luvussa selvitetään kuntalaisten roolia kunnallisessa päätöksenteossa, kenellä on oikeus vaikuttaa ja minkälaisen roolin kuntalainen saa tässä ympäristössä, sekä minkälaisia konflikteja osallisuus aiheuttaa suunnitteluprosessissa. Koska suunnittelu tapahtuu sosiaalisessa ympäristössä, on se altis erilaisille konflikteille ja vaikka osallistumis- ja vaikuttamismenetelmiä on monia, koetaan silti, että suunnittelukäytännöt eivät tue riittävästi kuntalaisten edustaman kokemuksellisentiedon ja suunnittelijoiden asiantuntijatiedon yhteensovittamista. Neljännessä luvussa perehdytään osallisuuden laatukriteereihin ja siihen, miksi osallisuutta tulisi kehittää. Sillä, jotta voidaan puhua korkealaatuisesta osallisuudesta tulee vuorovaikutteista suunnittelua kehittää ja arvioida. Näin voidaan tunnistaa osallistumismenetelmiä, jotka vaativat kehittämistä tai joita kannattaa hyödyntää sellaisenaan myös jatkossa.

Viidennessä luvussa esitellään tutkimuksen tutkimusaineisto ja -menetelmät. Kuudennessa luvussa esitellään lyhyesti tutkimusalue ja Espoo -tarina sekä tutkittavan asukasfoorumitoiminnan pääpiirteet. Seitsemännessä luvussa on tutkimuksen empiirinen

osuus, jossa tilastomenetelmien ja kerronnan avulla esitellään asukasfoorumin valmisteluryhmille tehdyn kyselyn tuloksia sekä asiantuntijahaastatteluissa ilmenneitä asioita. Viimeisessä, kahdeksannessa luvussa, esitetään johtopäätökset ja pohdintaa yhteenvetona tutkimuksen empiirisen osion tuloksista. Lisäksi viimeisessä luvussa nostetaan esiin tutkimusaineistossa ilmenneitä asukasfoorumitoiminnan kehittämisen osa-alueita.

2. Osallistumishalukkuuden kasvu poliittisten rakenteiden muokkaajana

Kaupunkisuunnittelun vuorovaikutuksen tutkiminen perustuu edellytykseen kansalaisten osallistumisesta poliittiseen päätöksentekoon. Kuntalaisten osallistuminen on merkittävä osa demokraattista järjestelmäämme. Tästä syystä on tärkeää selvittää suunnitteluprosessin osallistumisen ja vuorovaikutuksen toteutumiseen liittyvät haasteet ja ratkaisukeinot.

2.1 Kommunikatiivisen suunnitteluajattelun kehitys

Yhteiskuntamme kehitys on aina pohjautunut olemassa olevaan suunnittelun tarpeeseen. Kuitenkin vasta teollisen vallankumouksen myötä kasvava kaupungistuminen aiheutti merkittävää tarvetta yhdyskuntasuunnittelun ja alueiden kehittämiseksi. Osallistuminen on kulkenut yhdyskuntasuunnittelun kehityksen kanssa käsi kädessä kehittyen ja mukautuen sen muutoksiin. (Bäcklund & Mäntysalo 2009: 19–21.)

Rationalistinen suunnitteluteoria syntyi teollisuusmaissa 50- ja 60-luvuilla. Se nousi aikakautensa merkittävimmäksi suunnitteluteoriaksi tieteen arvostuksen lisääntyessä. (Sairinen 1994: 40.) Rationalistinen suunnitteluteoria perustuu suunnittelijan asiantuntijuuteen sekä tieteelliseen metodiikkaan, sekä näiden kautta määrittyvään näkökulmaan yhteisestä edusta (Peltonen et al. 2011: 22). Käytännössä tämä nähdään yhdyskuntasuunnittelijan ammattitaitona, joka nojautuu tieteelliseen taustaan ja lain asettamiin oikeudellisiin velvoitteisiin. Rationalistinen suunnitteluteoria pitää yhdyskuntasuunnittelua tärkeänä ja hyödyllisenä toimintana ja pyrkii kehittämään myös osallistuvaa aluesuunnittelua kannustamalla kuntalaisia kehittämään omaa elinympäristöään (Puustinen 2006: 180). Bäcklundin ja Mäntysalon (2009) mukaan rationalistisen suunnitteluteorian näkemykseen kuuluu, että yhdyskuntasuunnittelun asiantuntijat esittävät tietoa ja suunnitteluprosessiin osallistuvat asukkaat mielipiteitä.

Rationalistisen suunnitteluteorian asiantuntemukselle kritiikkinä syntyi ajattelutapa, joka edellytti luopumista kokonaisvaltaisesta suunnittelun periaatteesta (Puustinen 2006: 182). Tätä ajattelutapaa kutsuttiin inkrementalistiseksi suunnitteluteoriaksi. Inkrementalistinen suunnitteluteoria ottaa huomioon ympäristön kokijoiden kokemusmaailman tieteellisen tiedon ohella (Mattila 2003: 3-4). Inkrementalistisen suunnitteluteorian lähtökohtana on oletus, että kaikki suunnittelun osapuolet ajavat ensisijaisesti omaa etuaan (Peltonen et al. 2011: 22).

Suunnittelun kommunikatiivinen käänne tapahtui 1970-luvulla, jolloin vuorovaikutus alkoi korostua suunnittelussa ja sen rinnalle nostettiin ajatus oppimisesta osana suunnitteluprosessia. (Staffans 2004: 50, 59.) Foresterin (1989) mukaan suunnittelun ongelmana nähtiin tarpeellisen tiedon riittämättömyyden luoman epävarmuuden lisäksi myös suunnittelun tavoitteiden oikeellisuuden epäselvyys. Kommunikatiivisuutta korostavalla suunnitteluteorialla haettiin siis apua suunnittelun ongelmiin, jotka nousivat kritiikkinä inkrementalismille.

Kommunikatiivinen suunnitteluajattelu korosti osallistavaa prosessia, joka mahdollistaisi aidon kansalaiskeskustelun (Faehnle 2014: 21) suunnitteluprosessin perustuessa vuorovaikutuksen tuomaan tiedon monipuolisuuteen ja kehittymiseen (Healey 1997: 29–30). Kommunikatiivisen suunnittelun perusta on löytää vuorovaikutuksen avulla tulkintoja yleisestä edusta. Tämän seurauksena osallisuuden merkitys korostui suunnitteluteoriassa ja sen käytännöissä. Suunnitteluprosessin näkökulmasta osallistuva asukas nähdään kuitenkin liian usein omaa etuaan edustavana toimijana, eikä näin ollen vuorovaikutus edistä yhteisen edun mukaista suunnittelua. (Staffans 2004: 55.) Nykyisen kommunikatiivisen suunnitteluteorian mukaan suunnitteluteoria perustuu tietopohjan lisäksi aina myös suunnittelijan arvovalintoihin (Healey 2006: 28–30). Kommunikatiivista suunnitteluteoriaa on kritisoitu sen epärealistisuudesta, jonka vuoksi sen tilalle on tarjottu agonistista suunnitteluteoriaa (Roininen & Oksanen 2012: 21–22). Agonistinen suunnitteluteoria hyväksyy asioiden ristiriitaisuutta. Suunnittelukulttuurissa tällaisella näkökulmalla voitaisiin hallita erimielisyydestä aiheutuvia konflikteja ja niistä huolimatta tehdä demokraattisia päätöksiä (Roininen 2012: 84–85). Agonistinen demokratia mahdollistaa suunnittelun kaikkien osapuolien esittää näkemyksiään ja puolustaa näitä kyseenalaistamatta näkemyksen periaatteita (Mäntysalo et al. 2013: 16).

Faehnlen (2014) mukaan Suomessa kunnat soveltavat hyvin erilaisia lähestymistapoja asukasosallisuuden toteuttamiseen, joissa sekoittuvat erilaiset suunnittelunajattelun ihanteet ja demokratiakäsitykset. Suunnitteluprosessissa muun muassa maankäyttö- ja rakennuslaki pyrkii suunnittelun vuorovaikutteisudessa kommunikatiivisen suunnitteluteorian periaatteisiin. Suomessa keskustelu osallisuudesta suunnitteluprosessissa kehittyikin maankäyttö- ja rakennuslain valmistelun ja voimaantulon kautta (Puustinen 2008: 35).

2.2 Maankäyttö- ja rakennuslaki osallisuuden ohjaajana

Ihmisten kiinnostus oman elinympäristönsä kehittämisestä on koko ajan lisääntynyt, mikä näkyy myös maankäytönsuunnittelussa. Merkittävä muutos osallisuuteen aiheutui, kun vuonna 2000 maankäyttö- ja rakennuslain osauudistus astui voimaan. Osauudistuksen tarkoituksena oli parantaa kansalaisten tiedonsaantia vuorovaikutteisuuden tehostamista ajatellen. Maankäyttö- ja rakennuslaki on kehittänyt nykyistä suunnitteluprosessia yhä vuorovaikutteisemmaksi. Maankäyttö- ja rakennuslain 1 §:n mukaan lain tavoitteena on turvata jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun, ylläpitää suunnittelun laatua ja vuorovaikutteisuutta, varmistaa suunnittelijoiden asiantuntemuksen monipuolisuus ja tiedottaa avoimesti käsiteltävänä olevista asioista. Maankäyttö- ja rakennuslain tuomat uudet toimijat ovat monipuolistaneet suunnittelun tavoitteita ja vaatimuksia (Leino 2008: 42).

Maankäyttö- ja rakennuslain 62 §:n mukaan kaavoitusmenettely tulee järjestää siten, että kaavaa valmisteltaessa osallisilla on mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun viipymättä, arvioida kaavoituksen vaikutuksia ja lausua kirjallisesti tai suullisesti mielipiteensä käsiteltävänä olevasta asiasta. Tämä velvoittaa kunnan ilmoittamaan kaavoituksen vireille tulosta viipymättä. Vuorovaikutuksen tärkeys heijastuu kokonaisuudessaan kaavan valmisteluvaiheessa tapahtuvaan vuorovaikutukseen kaupungin virkamiesten ja osallisten välillä. Vuorovaikutuksella on merkittävä rooli kaavan sisällön ja laadun takaamisessa ja sen kautta elinympäristömme muodostumisessa. Maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää osallistumis- ja vuorovaikutusmenettelyn ja vaikutustenarvioinnin laatimista jo kaavan aloitusvaiheessa, mutta ei sen tarkemmin rajaa tämän toteuttamistapaa. Osallistumis- ja vuorovaikutussuunnitelmassa määritellään muun muassa miten vuorovaikutus kaavan kohdalla tullaan toteuttamaan ja ketkä ovat osallisia, joilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa kaavan valmisteluun. (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999, 63 §.) Koska kuulemisen ja vuorovaikutuksen keinoja ei ole laissa tarkkaan määritelty, voidaan kuuleminen toteuttaa tapauskohtaisesti, tapauksen kannalta parhaaksi nähdyllä tavalla.

Maankäyttö- ja rakennuslain ohella myös perustus-, julkisuus- ja kuntalaki sisältävät selkeitä velvoitteita ihmisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien turvaamiseen häntä itseään koskevissa asioissa. Tärkeänä osana osallistumista ja vuorovaikutusta on myös lakien pyrkimys turvata suunnittelun laatu, asiantuntemuksen monipuolisuus ja avoin

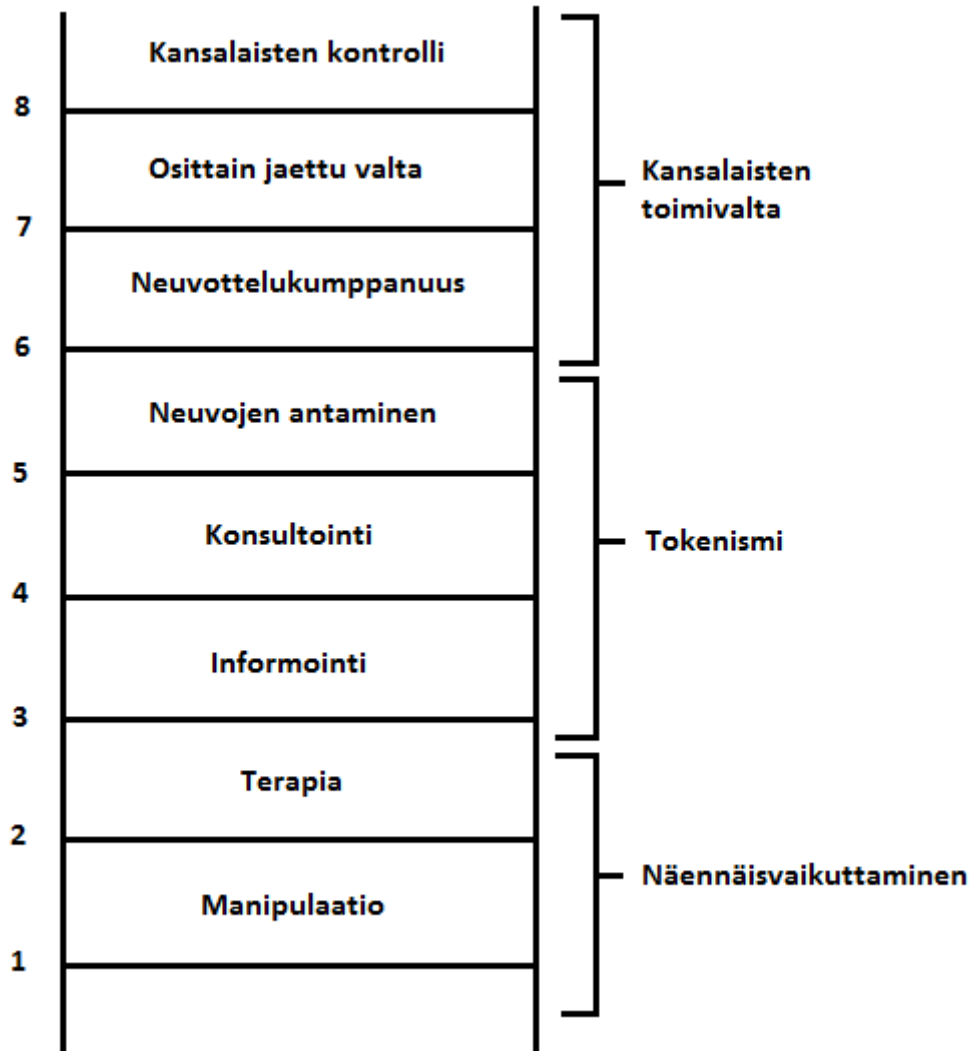
tiedottaminen. (Jääskeläinen & Syrjänen 2003: 50.) Kuntalaisten osallisuutta säännellään siis poliittisesti hyväksytyillä säännöillä ja määräyksillä (Koskiahho 2002: 37). Maankäyttö- ja rakennuslaki korostaa asukkaiden ja muiden osallisten kuulemisen tärkeyttä ja painottaa heidän keskeistä roolia kaavoituksessa. Puustisen (2006) mukaan käytännössä kuuleminen jää kuitenkin usein muodolliseksi, sillä vaikka maankäyttö- ja rakennuslaki tukee kaavaprosessin kokonaisvaltaista vuorovaikutusjärjestelmää ja pyrkii edistämään osallisten vaikutusmahdollisuuksia, jäävät kuntalaiset usein muiden vallankäyttäjien jalkoihin. Kaavoittajilla ja virkamiehillä on yleisen arvion mukaan paljon valtaa kaavan suunnitteluprosessissa, jolloin yksittäisen kansalaisen vaikutusmahdollisuudet voidaan nähdä melko vähäisinä.

2.3 Osallistumismuodot vallankäytön suhteen

Asukastosallistumisella tarkoitetaan käytännössä asukkaiden mahdollisuutta ilmaista mielipiteensä sekä vaikuttaa kaupungin suunnitteluun ja päätöksentekoon. Osallistumisella on myös tiivis suhde lähidemokratian käytäntöjen vahvistamiseen (Bäcklund 2009: 41), sillä asukkaiden osallistamisella suunnitteluprosessiin uskotaan olevan positiivinen vaikutus suunnittelutulosten laatuun (Faehnle & Tyrväinen 2013: 332). Asukastosallisuutta voidaan pitää välttämättömänä, koska se lisää päätöksentekijöiden tietoisuutta paikallisista olosuhteista.

Arnsteinin (1969) mukaan asukastosallisuus on kategorinen termi asukkaiden voimaannuttamisesta. Tämän ajattelutavan mukaisesti Arnstein (1969) on esittänyt 8-luokkaisen osallistumisasteikon (Kuva 1), jolla voidaan tutkia kysymystä: Kuka käyttää valtaa kuntaorganisaatiossa? Osallistumisasteikon mukaan asteikon alimmaisat askelmat (1) manipulaatio ja (2) terapia kuvaavat käytännössä ei-osallistumista ja edustavat asukkaiden näennäisvaltaa kunnallisessa päätöksenteossa. Tällaisten menetelmien tarkoituksena ei ole konkreettisesti osallistaa asukkaita kunnalliseen päätöksentekoon, vaan antaa kuva siitä, että osallistuminen on mahdollistettu, vaikka todellisuudessa toiminnalla ei olisi minkäänlaista vaikutusvaltaa. Askelmat (3) informointi ja (4) konsultointi mahdollistavat asukkaiden kuulemisen ja heille tiedottamisen. Tämä ei kuitenkaan käytännössä varmista sitä, että asukkaat tulisivat kuulluiksi. (5) askelma, neuvojen antaminen, antaa asukkaille mahdollisuuden lausua mielipiteensä, mutta jättää päätöksenteon suunnittelijoiden varaan. Tässä erottuvat suunnittelijan edustaman asiantuntijatiedon ja asukkaan edustaman kokemustiedon merkitys. Mitä ylemmäs

tikapuun askelmia mennään, sitä enemmän asukkaalla on vaikutusmahdollisuuksia kunnallisessa päätöksenteossa. Askelmat (6) neuvottelukumppanuus, (7) osittain jaettu valta ja (8) kansalaisten kontrolli edustavat kansalaisten toimivaltaa kunnallisessa päätöksenteossa.

Kuva 1. Osallistumisen asteikko (Arnstein 1969: 217. Suomentokset Sainio 1994: 26)

Arnsteinin osallistumisasteikkoa voidaan pitää yhtenä osallisuuden onnistumisen arviointimenetelmänä. Asukkaiden osallistumis- ja vaikutusmenetelmien tavoitteita ja saavutettuja tuloksia voidaan tulkita osallistumisasteikkoa käyttäen. Käytännössä osallistumisasteikko toimii kuitenkin tulkinnanvaraisesti, sillä osallistumista arvioidaan tapauskohtaisesti, minkä vuoksi voi olla hankalaa arvioida mihin luokkaan osallistumismuoto todellisuudessa kuuluu (Sainio 1994: 27)

3. Kuntalaisen rooli kunnallisessa päätöksenteossa

Tehtyjen tutkimusten mukaan osallistuminen kaavojen valmisteluun on lisääntynyt vuoden 2000 maankäyttö- ja rakennuslain muutoksen jälkeen. Tähän on luultavimmin vaikuttanut tiedottamisen lisääntyminen, joka on asukasosallisuuden perusedellytys (Kohonen & Tiala 2002: 27). Edelleen on kuitenkin yleistä, että osallistuvan kaupunkisuunnittelun harjoittamista ei katsota osana edustuksellista demokratiaa, vaan ajatellaan, että vuorovaikutus on kaupunkisuunnitteluprosessissa vain yksi tekniikka muiden joukossa. Näiden oletusten vastapainona voidaan todeta, että saavuttaaksemme kuntalaisten aktiivisen osallistumisen kaupunkisuunnitteluun, on suunnittelussa tarpeen muodostaa selkeä käsitys osallistumisesta, sen tehtävästä ja tarkoituksesta. Viime vuosikymmeninä kaupunkisuunnittelun suuri haaste on ollut vuorovaikutteisuuden ja kommunikatiivisuuden vaatiminen osaksi suunnitteluprosessia (Leino 2008: 41–42). On ymmärretty, että kysymys ei ole vain siitä, että kuntalaisia pitää lain mukaan kuulla vain kansanäänestyksellä, vaan on huomattu, että kyse on kuntalaisille kuuluvasta oikeudesta osallistua kunnan päätöksentekoon monipuolisemmin (Anttiroiko et al. 2007: 155).

3.1 Osallisuuteen ja vuorovaikutukseen liittyvät motiivit

Kuntalaisia usein houkutellaan mukaan osallistumaan suunnitteluun ajatuksella, että osallistumisella voi vaikuttaa suunnitelman tietosisältöön. Tämä ei kuitenkaan ole yksiselitteistä. Kuntalaisilta saadun tiedon rooli on usein epäselvä niin suunnittelijoille kuin kuntalaisille, jolloin osallistumisessa syntyvät odotukset voivat tehdä vuorovaikutuksesta turhauttavaa molemmille osapuolille. (Faehnle 2014: 5.) Asukasosallistuminen vaikuttaa merkittävästi suunnitteluprosessissa asiantuntijoiden varmuuteen, monipuolisuuteen ja vakauteen. Asukasosallistumisella voi asiantuntijan työskentelemisen kannalta olla jopa sitä heikentävä vaikutus, sillä asiantuntijuuden ongelmana on voimakas arjen käytäntöjen ja sosiaalisten suhteiden yksinkertaistaminen (Leino 2008, 42–43).

Asukkaat lähestyvät osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiaan usein demokratiakysymyksenä. Asukkaiden näkemys suunnittelunlaadusta liittyy osaksi heidän näkökulmaansa siitä, minkälaisia osallistumismahdollisuuksia kunta on järjestänyt. Asukkaiden näkökulmasta suunnittelussa tulisi pyrkiä suunnittelun lopputuloksen parantamisen lisäksi parantamaan lähidemokratian toteutumista ja osallisten

vaikutusmahdollisuuksia kunnallisessa päätöksenteossa ja suunnittelussa. Tässä on suuri vastuu suunnittelijoilla, joilla on mahdollisuus tehdä suunnittelusta enemmän demokraattista (Forester 1989: 28), sillä samoja suunnittelun välineitä voidaan hyödyntää asukkaiden voimaannuttamisessa kuin kontrolloinnissakin (Yiftachel 1998).

Aija Staffansin (2004) väitöskirjan mukaan suunnittelu näyttäytyy suunnittelijoille usein vain mahdollisuutena, kun taas asukkaat voivat kokea suunnittelun rajoittavana tai jopa uhkaavana tekijänä. Vuorovaikutteisessa kaupunkisuunnittelussa yhdistyvät siis kaavasuunnittelijan yksinkertaistettu tulkinta siitä, miten kansalaisten odotetaan käyttäytyvän ja millaisten toimintojen uskotaan palvelevan arjen käyttäytymistä, sekä kansalaisen oma näkemys omasta elinympäristöstään ja siihen liittyvistä odotuksista. Tämä luo kaavasuunnittelulle mahdollisuuksia, mutta osaltaan myös paljon haasteita. Kaavasuunnittelun vuorovaikutuksen voidaankin todeta olevan asennekysymyksen sijaan osaamiskysymys, sillä kokemuksella saadaan lisää varmuutta ja osaamista toiminnan kehittämiseen. Yleisesti suunnittelijat mieltävät asukkaiden osallistamisen suunnitteluprosessiin suunnitteluntietopohjaa ja asiantuntemusta lisäävänä ominaisuutena. Asukkaiden arkikokemuksen ja paikallistuntemuksen nähdään tuovan lisäarvoa suunnitteluprosessiin.

Suhtautuminen osallisuuteen osana suunnitteluprosessia näyttäytyy kuitenkin julkishallinnon eri sektoreilla eri tavoilla, eikä yhteistä osallistumisen käytäntöä ole useinkaan ohjeistettu. On erilaisia käsityksiä siitä, voidaanko asukasosallisuuden lisäämisellä parantaa suunnittelun tietopohjaa, sillä jo lähtökohtaisesti suunnittelijoilla on erilaisia käsityksiä siitä, minkälaista tietoa suunnitteluprosessissa tarvitaan (Bäcklund 2007: 55). Epäselvistä menettelytavoista johtuen suunnittelijan näkökulmasta asukasosallisuus voi tuntua enemmän taakalta kuin suunnittelun tietosisältöä parantavalta tekijältä (Niemenmaa 2005: 197, 230). Käytetyn tietopohjan tulee perustua siihen, kuinka oleellista ja asianmukaista tieto on suhteessa suunnitteluprosessiin ja lopulta tästä päättää suunnittelija itse (Faehnle 2014: 12).

3.2 Kuntalaisen monet roolit

Suunnittelua voidaan lähestyä yhteisön rakentamisen kannalta, jossa suunnittelijoiden ja asiantuntijoiden ohella suunnitteluprosessin muilla osallisilla on oma roolinsa prosessissa (Niemenmaa 2005: 24). Osallistumisen menetelmät perustuvat silloin siihen, millainen

toimijarooli kuntalaisella katsotaan olevan. On yleistä, että osallisuutta kunnallishallinnossa määrittävät yritysmaailmasta opitut asiakkaan ja kuluttajan roolit. Tällöin kuntalainen osallistuu valittamalla jostain jo päätetystä asiasta. Demokratiakäsityksemme mukaisesti kuntalaisen tulisi pystyä osallistumaan kunnalliseen päätöksentekoon kuitenkin jo valmisteluvaiheessa, jolloin kuntalainen osallistuisi yhteiskunnalliseen keskusteluun siitä, mitä asioita tulisi huomioida kunnallisten palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä. Näin ollen kuntalaisen rooli kunnallisessa päätöksenteossa ei olisi vain reagoida johonkin olemassa olevaan päätökseen, vaan toimia osana päätöksentekoprosessia. (Bäcklund 2007: 33–34.)

Kunnan näkökulmasta kuntalaiselle voidaan tunnistaa useita eri rooleja. Näitä rooleja ovat muun muassa vaikuttaja, asiakas ja asukas. Kyseiset roolit määrittävät myös kuntalaisten tapoja osallistua ja vaikuttaa kunnan päätöksentekoon. Kuntalaisen rooli vaikuttajana yhdistetään pääasiassa äänestämiseen, vaikka nykyään osallisuutta tarkastellaan monipuolisemmin. Asiakkaana kuntalainen toimii käyttäessään kunnan palveluja, jolloin hänen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuutensa on turvattu kuntalaissa. (Rantakokko et al. 2009: 10.) Asukkaana kuntalaisen tehtävä nähdään turhan usein pelkkänä palvelujen palautteen antajana, vaikka käyttäjälähtöisyydestä puhutaankin paljon (Faehnie & Schulman 2014). Kuntalaisten asiakkuuden korostamista pidetään yleisesti kuntalaisten toimijaroolia korostavana tekijänä. Tästä muodostuu helposti käsitys, että kunta suunnittelee asukkaille, ei asukkaiden kanssa. (Bäcklund 2007: 107–109.) Onkin yleistä, että jotain tiettyä roolia korostetaan muita rooleja enemmän, jolloin unohdetaan, että eri roolit ovat yhteydessä toisiinsa (Pekola-Sjöblom et al. 2002: 3).

Tieto on oppimisen kautta syntyvää, uudelleen järjestettävää ja ymmärrettävää informaatiota. Osallistuvassa suunnittelussa asukkaat hyödyntävät kokemuseräistätietoaan informaation synnyttämisessä, jota voidaan jakaa ja käyttää suunnittelun tiedonrakentamisessa. Asukkaan kokemuseräinentieto koostuu henkilökohtaisista uskomuksista, käsityksistä ja kokemuksista, jotka usein eroavat suunnittelijan edustamasta asiantuntijatiedosta, puuttuvan tieteellisen koulutuksen vuoksi. (Faehnle & Tyrväinen 2013: 335.) Nykyään asukkaat ovat kuitenkin yhä koulutetumpia, ja suuri osa asukkaista on eri alojen asiantuntijoita kuten myös suunnittelun ammattilaisia. Tällöin asukkaita voidaan pitää yhtä pätevinä vaikuttamaan suunnittelun tietopohjan rakentamiseen kuin suunnittelijoitakin. (Niemenmaa 2005: 59.) Vaikka koulutetun väestön määrä on lisääntynyt, on huomioitava, että osallisilla on silti hyvin erilaisia lähtökohtia osallistua,

sillä ihmisten taidot ja kyvyt osallistua vaihtelevat. Suunnittelijoiden tehtävänä on mahdollistaa osallisten mahdollisuus oppia suunnitteluprosessissa suunnittelusta, kunnanhallinnosta ja yhteistyöstä. Tämä on erityisen tärkeää osallisille, joilla on rajalliset mahdollisuudet tiedonsaantiin. (Faehnle & Tyrväinen 2013: 336.)

Asukkaan roolia kaupunkisuunnittelussa voidaan kuvata polulla, jossa asukas kasvaa aloittelijasta päteväksi osallistujaksi (Kuva 2). ”Aloittelijana” asukas osallistuu esimerkiksi kunnan palvelujen kehittämistä ja suunnittelua koskevaan asukastilaisuuteen ensimmäistä kertaa. Aloittelija omaa hyvän paikallistuntemuksen ja hänellä on oman elämänsä kautta kokemusperäistä tietoa suunnittelunkohteesta, mutta häneltä puuttuu erityinen kaupunkisuunnittelun asiantuntemus. Aloittelija kehittyy soveltamalla oppimaansa tietoa omaan kokemusperäiseen tietoonsa, tämä edellyttää asukkaan oma-aloitteista asioiden hoitoa ja suunnittelua. Kun asukas on alkanut hahmottaa valmisteluprosessin vaiheita, kutsutaan häntä ”kehittyneeksi aloittelijaksi”. Syventäessään osaamistaan ja hahmottaessaan suurempia asiakokonaisuuksia ja pystyessään hyödyntämään osaamistaan myös muiden suunnittelukohteiden arvioinnissa pidetään asukasta ”pätevänä osallistujana”. Asiantuntijaksi asukasta kutsutaan, kun hän käyttää kaikkia tietoja ja taitojaan suunnitteluprosessin edistämiseksi (Staffans 2004: 247–248 [Dreyfys 1986].) Lisäksi Staffans (2004) on määrittänyt voimatoimijaksi kutsutun asukasryhmän, joka hyödyntää omaa ammattitaitoaan aktiivisesti julkisessa keskustelussa, osallistuu aktiivisesti kansalaistoimintaan ja suhtautuu intohimoisesti kaupunkisuunnittelukysymyksiin. Asukkaan kasvua aloittelijasta asiantuntijaksi voidaan pitää oppimisprosessina, jossa asukas oppimisen kautta pystyy osallistumaan kunnan suunnitteluun ja päätöksentekoon.

Osallistuminen kuvataan yleisesti prosessina tiedon saavuttamiseksi, joka järjestetään koska laki edellyttää sitä. Kuntalaisille osallistuminen liittyy kuitenkin vaikuttamisen lisäksi kehittymiseen ja henkilökohtaisen identiteetin rakentamiseen. (Niemenmaa 2005: 220–221.) Tänä päivänä kuntalaisen rooli voidaan ajatella olevan erilaisten roolien sekoitus. Tämä toteutuu kaikissa Suomen kunnista siten, että kuntalainen voi määrittää rooliaan kunnan toiminnassa olemalla tapauskohtaisesti asukas, asiakas tai vaikuttaja (Bäcklund 2007: 115).

Aloittelija

- Ei tunne kaupunkisuunnittelua
- Kiinnostuu kaupunkisuunnittelusta jonkin konkreettisen tapauksen vuoksi. Menee asukastilaisuuteen.
- Korkea koulutus, jonka avulla ryhtyy "selvittämään" kaupunkisuunnittelua. Usein myös aktiivinen järjestötausta, joskus poliittinen tausta.

Kehittynyt aloittelija

- Hahmottaa kiinnostuksen kohteena olevaan suunnittelutapaukseen kytkeytyvän valmisteluprosessin ja haluaa vaikuttaa siihen.
- Kyselee virkamiehiltä ja muilta osallistujilta heidän näkemyksiään. Tutustuu erilaisiin asiakirjoihin, osallistuu järjestettyihin tilaisuuksiin ja kertoo niissä mielipiteensä.

Pätevä osallistuja

- Tuntee kaupunkisuunnittelujärjestelmää laajemmin ja hahmottaa eri suunnitelmien ja asiakirjojen väliset yhteydet.
- Pystyy arvioimaan suunnitteluasiakirjojen sisältöä ja pätevyyttä.
- On tietoinen asioiden poliittisesta käsittelystä.
- Hahmottaa asiaan liittyviä intressejä ja ristiriitoja.
- Viralliset osallistumistilaisuudet tuntuvat riittämättömiltä.
- Hakee muita vaikutuskanavia.

Asiantuntija

- Hyvä verkosto, keskustelee laajasti eri asiantuntijoiden kanssa kaupungin kehittämisestä.
- Tuottaa omaa aineistoa keskusteluun ja ottaa kantaa julkisuudessa.
- Osallistuu aktiivisesti kansalaistoimintaan asian tiimoilta.
- Hyödyntää omaa ammattitaitoaan aktiivisesti.

Voimatoimija

- Kaupunkisuunnittelukeskustelun paikallinen moottori.
- "Maailman parantajan" luonne, intohimo aiheeseen.
- Organisoii kansalaisten osallistumista laajasti. Hankkii informaatiota ja jakaa sitä muille.

Kuva 2. Aukkaan kehittyminen osallistujasta kaupunkisuunnittelun vaikuttajaksi (Staffans 2004: 249 [Dreyfys 1986].)

3.3 Osallistumisen monet muodot

Kuntalaisilla on monia eri keinoja osallistua ja vaikuttaa kunnan päätöksentekoon ja toimintaan. Ongelmana on kuitenkin, että huomio kiinnittyy liikaa osallistumistarpeen arvioinnin ja osallistumisen laadun arvioinnin sijaan osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien määrään (Faehnie & Schulman 2014). Laineen (2002) mukaan osallistumismahdollisuuksien määrän ja laadun arvioiminen on hankalaa ja voi johtaa ristiriitoihin, jos tärkeää tietoa jää välittymättä kuntalaisten ja suunnittelijoiden välillä. Toisaalta liiallinen vaikuttaminen aiheuttaa turhautumista ja ylimääräistä työtä. Kaikki osallistuminen ei siis ole hyvää, sillä liika panostus on osaltaan pois muista ehkä jopa tärkeämmistä osallistumista vaativista hankkeista (Faehnie & Schulman 2014). Näin ollen osallistumismenetelmä ei saa olla liian raskas suunnittelun osallisille. Yleisesti ottaen pelkkä osallistumis- ja vaikuttamiskanavien olemassaolo ei kuitenkaan luo kuntalaisten

keskuudessa tunnetta osallisuudesta (Pekola-Sjöblom & Sjöblom 2003: 12). Kunnan osallistumismahdollisuuksia tulisikin arvioida kokonaisuutena, jotta nähdään miten tiedonkulku on kokonaisuudessaan järjestetty, kuinka se tukee kunnan toimintaa ja edesauttaa kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Staffansin (2004) mukaan asukasosallisuuden keinot voidaan jakaa kahteen eri ulottuvuuteen, jotka ovat määrä- ja sisältövaikuttaminen. Määrävaikuttaminen perustuu mahdollisimman suureen edustettavuuteen. Määrävaikuttamisen keinoja ovat muun muassa äänestäminen vaaleissa, kansalaisadressien kirjoittaminen, boikotit ja mielenosoitukset. Sisältövaikuttaminen tapahtuu puolestaan lausuntojen antamisen, julkisen keskustelun ja henkilökohtaisten yhteyksien kautta.

Vuorovaikutus kuntalaisten ja virkamiesten välillä sekä kuntalaisten osallisuus oman asuinalueensa kehittämisessä on ollut aktiivisesti kehittämisen kohteena jo pitkään, mutta sen merkitys kunnallishallinnon välineenä kasvaa päivä päivältä. Samanaikaisesti moderni ICT -teknologia mahdollistaa monia uusia tapoja kommunikoida ja koota kuntalaisten mielipiteitä kunnan asioista, tällaisia ovat esimerkiksi blogit, keskustelufooromit, nettikyselyt jne. Internetin lisäksi on myös käytettävissä yhä enemmän malleja luovemmalle vuorovaikutukselle, kuten erilaiset työpajat. On tavanomaista, että asukasnäkökulma yritetään tavoittaa asukasyhdistysten ja järjestöjen kautta. Epäselvää on kuitenkin se, voidaanko asukasnäkökulma todellisuudessa tavoittaa alueellisten järjestöjen kautta, sillä tämä tarkoittaa luottamista edustukselliseen demokratiaan. Nykyään puhutaankin edustuksellisen demokratian kriisistä. Osana tätä kriisiä voidaan nähdä alueellisten asukasjärjestöjen toiminnan kyseenalaistaminen. Alueellisten järjestöjen mielipidettä ei aina pidetä parempana tai totuudenmukaisempana kuin yksittäisten asukkaiden mielipidettä. (Bäcklund & Korhonen 1998: 20–21). Alueellinen toimielin on kunnan osa-alueen asioita hoitamaan asetettu toimielin, joka toimii joko virallisena osana kaupungin organisaatiota tai epävirallisena yhteistyöelimenä kuntaorganisaation ja kunnan osa-alueen asukkaiden välillä (Pihlaja & Sandberg 2012: 21). Kunnissa käytössä olevien erilaisten alueellisten toimintamallien kirjo on runsas. Vuonna 2012 Suomessa toimi yhteensä 63 alueellista toimielintä, kaikkiaan 59 kunnassa. Alueellisten toimielinten nimikkeet vaihtelevat suuresti. Käytössä on kaiken kaikkiaan yli 20 eri nimikettä. Suurin osa näistä alueellisista toimielimistä on luonteeltaan keskustelufoorumin kaltaisia. (Ylinentalo 2014.) Keskustelufoorumien tarkoituksena on tarjota tilaa vuorovaikutukselle asukkaiden, kansalaisjärjestöjen ja kunnallishallinnon välillä sekä yleisesti edistää

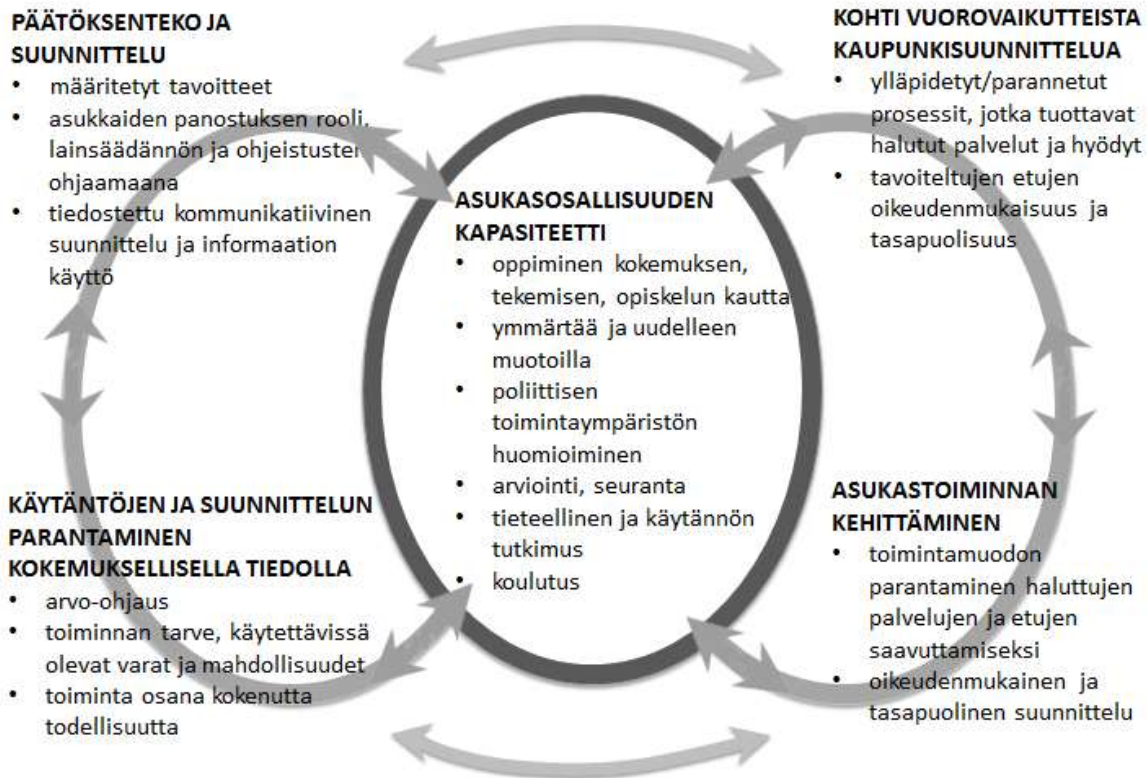
osallistumista ja suunnitteluprosessin tietosisällön rikastumista. (Rantakokko et al. 2009: 20.)

Suomen foorumitoiminnan syntyä on edesauttanut kaupunkisuunnittelua käsittelevä Berliinin kaupunkifoorumi, Stadtforum, joka oli 1990-luvulla yksi kiinnostavimmista suunnittelun välineistä. Suunnitteluun tarvittavaa osaamista ja asiantuntijuutta löytyy paljon kaupungin palvelujen ulkopuolelta, mikä hämärtää rajan suunnitteluprosessin asiantuntijuudesta (Staffans 2004: 73). Stadtforum oli menetelmä, jolla alueen asukkaiden osaamista pystyttiin hyödyntämään ilmaiseksi kaupungin kehittämisessä suunnittelijoiden asiantuntijuuden tukena. Tällaista asukasosallistumisen hyödyntämistä voidaan pitää kustannustehokkaana toimintana. Asukkaiden osallistamisella uskottiin, että suunnittelun tueksi saadaan tietoa, jota pelkällä suunnittelija asiantuntijatiedolla ei voitaisi saavuttaa. Stadtforumilla pyrittiin suunnitteluun, jossa kansalaisyhteiskunta olisi vahvemmin mukana suunnittelun kokonaisvaltaisessa prosessissa. Näin ollen Stadsforumin idea oli lisätä suunnittelun asiantuntemusta, eikä niinkään parantaa demokratian toteutumista kaupunkisuunnittelussa. (Niemenmaa 2005: 37–38, 57, 200.)

Pihlajan ja Sandbergin (2012) selvityksen mukaan noin kymmenellä prosentilla Suomen alueellisista toimielimistä on omaa päätös- ja toimivaltaa, kuten valta päättää alueensa joidenkin palvelujen suunnittelusta ja järjestämisestä. Espoon kaupungin asukasfoorumit toimivat keskustelufoorumin periaatteella, eivätkä ne omaa minkäänlaista kunnallista päätäntävaltaa. Keskustelufoorumien toiminta on pääasiassa informaation jakamista, keskustelua ja vuorovaikutusta. Niiden tarkoitus on toimia väylänä kuntalaisten ja kunnan välillä tuoden kuntalaisten näkemyksiä kunnan tietoon. (Ylinentalo 2014.) Keskustelufoorumien merkitys suunnittelussa perustuu ajatukseen, että ne ”*mobilisoivat kaupungin kollektiivisen järjen*” kunnallisen päätöksenteon tueksi (Bäcklund 2008: 19). Asukasfoorumitoiminnalla on nähty olevan positiivisia vaikutuksia suunnitteluprosessiin liittyvien vaikeiden ongelmien ratkaisussa. Kaupungin etu on helposti sokea paikallisuudelle, sillä alueellinen edustettavuus esimerkiksi kunnanhallinnossa voi olla hyvin satunnainen. Suunnitteluprosessin kokonaiskuvan kannalta on kuitenkin tärkeää keskittyä myös suunnittelun paikallisuuden hahmottamiseen. Näin ollen aluekohtaiset foorumit voivat auttaa paikallisen tiedon reaaliaikaisessa määrittämisessä. (Päivänen et al. 2002: 11–12.) Foorumitoimintaa on Suomessa kokeiltu useissa kunnissa. Pääkaupunkiseudulla se on myös saavuttanut vakiintuneen aseman joidenkin kaupunginosien paikallisten toimijoiden vuorovaikutuksen muotona. (Bäcklund 2008: 19.)

3.4 Vuorovaikutteisen suunnittelun konfliktiulottuvuus

Kunnan palvelujen suunnittelua ja kehittämistä voidaan pitää monimutkaisena ja moniulotteisena kenttänä, johon suunnittelijoiden lisäksi osallistuu myös monet muut osalliset. Harvey (1973) mukaan suunnittelu on altis konflikteille, sillä se tapahtuu sosiaalisessa ympäristössä. Maija Faehnle (2014) on väitöskirjassaan kuvannut tätä sosiaalista ympäristöä prosessimallilla (Kuva 3), jossa suunnittelun osalliset: niin asukkaat, suunnittelijat kuin päätöksentekijätkin voivat yhdessä oppia suunnitteluprosessista ja sen kehittämisestä. Tässä on oleellista ymmärtää erilaisten tietotyyppien merkitys suunnitteluprosessin kannalta. Kaupunkisuunnitteluun osallistuvien eri toimijoiden näkemykset ympäristönsä rakentumisesta voivat olla hyvinkin erilaisia, mikä monimutkaistaa suunnitteluprosessia. Tästä syntyy epävarmuus, joka vaikuttaa suunnittelun tietopohjan rakentumiseen ja suunnitteluprosessin muotoutumiseen. (Söderström et al. 2014: 26–27.) Suunnittelun vuorovaikutuksen laadulla on suuri merkitys konfliktien ratkaisussa, sillä suunnittelun legimiteetin nimissä on tärkeää tietää millainen kuva suunnittelun viranomaiskulttuurista ja luottamuselinten tavasta toimia välittyy osallisille, (Puustinen 2008: 39.) sillä viimekädessä kuntalainen päättää osallistumisestaan sen mukaan, millainen käsitys hänellä on osallistumisen vaikutuksista (Sainio 1994:73). Kunnan demokraattinen järjestelmä ei ole uskottava ilman kuntalaisten luottamusta, jonka vuoksi suunnittelussa tulisi pyrkiä vuorovaikutuksen avoimuuteen, tasapuolisuuteen, luotettavuuteen ja rationaalisuuteen.

Kuva 3. Keskeiset prosessit kommunikatiivisuuden hyödyntämisessä asukasosallisuudessa (Sovellettu lähteestä Faehnle 2014: 45).

Foresterin (1989) mukaan suunnittelun ongelma voidaan jäsentää kahtena erilaisena ulottuvuutena. Suunnittelussa joudutaan perehtymään tarvittavan tiedon luotettavuuden epävarmuuteen sekä suunnittelun lain edellyttämään poliittiseen epäselvyyteen. Epävarmuus kuvaa kunnanhallinnon tietämystä tai tietämättömyyttä tietyn ilmiön muuttujien nykytilasta ja sitä lisää ilmiöiden ennustamattomuus. Suunnitteluprosessissa ollaan koko ajan tekemisissä ennustettavuuden kanssa. Siinä pyritään ymmärtämään jo tapahtuneen kehityksen kautta tulevaisuudessa kehitettävää ympäristöä, joka on aina oletus siitä mitä tulee tapahtumaan. Suunnitteluprosessin epävarmuus liittyy informaation luotettavuuteen ja määrään, ongelmien määrittämiseen, osallisten arvojen erilaisuuteen ja eri osa-alueiden tavoitteiden ristiriitaisuuksiin. (Sotarauta 1996: 115–118.) Ilmiöiden ennustettavuuden vaikeuden lisäksi ilmiöitä voidaan tulkita monella eri tavalla. Suunnittelussa tämä ilmenee poliittisena epäselvyytenä (Bäcklund 2007: 37). Suunnitteluprosessin epävarmuus ja epäselvyys johtuvat siis ilmiöiden tulkinnanvaraisuudesta ja siitä, että yhdellä asialla voi olla monta eri tulkintaa.

Suunnittelun asiantuntijat tarkastelevat suunnittelukohdetta kaupunkiympäristössä usein erilaisten ohjelmien ja aiemman ammattitaidolla hankitun tiedon kautta, kun taas asukas

havainnoi ympäristöään siinä eläen ja toimien. Näin ollen suunnittelijoiden ja asukkaiden huomioiden kaupunkiympäristöstä kiinnittyvät erilaisiin asioihin. (Staffans 2004: 244–245.) Suunnittelija hahmottaa kokonaisuuden ja ymmärtää teoreettisesti mikä on ”hyvä kaupunki”, kun taas asukkaiden asiantuntemus perustuu kokemukseen ja sen kautta hyvään paikalliseen oman asuinalueen tuntemukseen. (Arola 2002: 23.) Toisin sanoen asukkaita voidaan pitää oman elinympäristönsä asiantuntijoina, ja koska kaavoituksen kannalta on merkittävää suunnitella mahdollisimman toimivia maankäytön ratkaisuja, on tärkeää saada myös alueen asukkaat ja palvelujen käyttäjät osallistumaan oman elinympäristönsä kehittämiseen. Suunnitteluprosessissa tulisi löytää keinoja, joilla päästäisiin mahdollisimman lähelle asukkaiden arkielämää. Osallistumismotivaation kasvaminen ja aktiivinentoimijuus edellyttävät usein sitä, että suunnittelussa käsitellään asukkaan omaan arkeen konkreettisesti vaikuttavia asioita.

Rakenteellisten haasteiden lisäksi vuorovaikutteisessa kaupunkisuunnittelussa joudutaan kamppailemaan myös kommunikaation aiheuttamien haasteiden kanssa (Faehnle 2014: 22). Vaikka kuntalaisen tulisi pystyä osallistumaan kunnallisten palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen olemassa olevilla tiedoilla ja taidoillaan, saattaa kuntalaisen ja suunnittelijan välille syntyä epäselvyyttä. Kuntalainen ei kielellisesti usein yllä suunnittelijan tietämyksen tasolle, jolloin puhuttaessa asiantuntija termeillä saattaa suunnittelijan tai kuntalaisen ilmaisema sanoma jäädä puolitiehen vastaanottajan rajoitteiden vuoksi. Niin sanotun ”yhteisen kielen” löytäminen kuntalaisten ja kunnallishallinnon välillä ei ole yksiselitteistä ja sen löytäminen voi viedä aikaa (Salmikangas 1996: 60).

Avainasemassa osallisuuden onnistumisessa on kunnan tiedoittaminen ajankohtaisista hankkeistaan sekä asukkaiden informointi heidän vaikutusmahdollisuuksistaan kyseisessä suunnitteluhankkeessa. Kunnan on varmistettava, että asukkaat löytävät vaikuttamiseen tarvittavat tiedot. Sillä kuntalaisen on oltava perillä suunnitteluprosessin tilasta tuodakseen esiin kokemuksellisentietonsa, jotta vaikuttaminen tapahtuisi oikealla hetkellä. Sillä yksi varsin konfliktiherkkä tapaus suunnitteluprosessissa on tilanne, jossa asukkaat osallistetaan suunnitteluun vasta, kun strategisen suunnittelun tasolla aiheesta on jo tehty päätös (Bäcklund 2007: 141).

Suunnittelun konflikteista ja valtakysymyksistä huolimatta kaupunkisuunnittelussa on tavoiteltava parasta mahdollista lopputulosta. Vaikka konfliktit ajatellaan usein negatiivisinä, voi niillä olla myös positiivisia vaikutuksia (Niemenmaa 2005: 51).

Läpikäytyjen konfliktien kautta voidaan saada uudenlaisia näkökulmia suunnitteluajatteluun, kun suunnittelijoiden asiantuntijuus yhdistyy asukkaiden kokemukselliseen tietoon, jotka muodostavat suunnittelutiedon yhdistelmän. Asukkaiden kokemuksellinentieto perustuu lisäksi laajaan ajalliseen ulottuvuuteen, joka sisältää orientaation nykyhetkestä ja tulevaisuudesta (Bäcklund 2007: 59). Staffansin (2004) mukaan voidaan puhua jaetusta asiantuntijuudesta, jonka kautta syntyy syvempi ymmärtäminen suunnittelun tietosisällöstä. Suomessa kuntien palveluiden suunnittelun ja kehittämisen taustalla on ennen kaikkea halu löytää ratkaisuja koettuihin suunnittelun ongelmiin (Niemenmaa 2005: 43). Tähän on vaikuttanut myös kuntien taloudellisten resurssien riittämättömyys (Jauhiainen & Niemenmaa 2006: 266). Käytännössä tämä on tarkoittanut erilaisten projektien ja kehittämishankkeiden käynnistämistä, joiden avulla on pyritty löytämään uusia, toimivampia ja tehokkaampia toimintamalleja.

3.4.1 Asukosasallisuuden edustavuuden problematiikka

Osallistumisen edustavuus on kansainvälisissä tutkimuksissa osoitettu yhdeksi osallistumis- ja vaikuttamismenetelmien heikkoudeksi. Edustavuus kysymystä tarkasteltaessa osallistumisen demokratiakäsitys voi kääntyä päinvastaiseksi, jolloin yksilön etu uhkaa yleisen edun toteutumista (Niemenmaa 2005: 211.) Vaikka edustavuutta on vaikea saavuttaa, osallisuudella tuotetun tiedon tulisi kuitenkin auttaa tunnistamaan ja ymmärtämään asukkaiden erilaisia näkemyksiä suunnittelunkohteesta (Faehnle & Tyrväinen 2013: 335).

Asukkaat edustavat kokemuksellisella tiedollaan suunnittelun paikallisuutta, joka määrittyy heidän elinympäristönsä mukaisesti. Suunnittelun kokonaisuuden ja paikallisuuden välillä esiintyy ristiriitaisuutta, kun asukkaan paikallisuus poikkeaa suunnittelun kokonaisuudesta, kahden mittakaavan törmätessä toisiinsa. (Arola 2002: 24–25.) Asukosasallisuutta tarkasteltaessa on määritettävä mitä osallistumisella tavoitellaan. Kunnallisella tasolla asioiden aluetasoinen tarkastelu on perusteltua, koska voidaan ajatella, että asukkaat tuntevat parhaiten oman lähiympäristönsä ja koko kuntaa koskeva osallistuminen voidaan katsoa olevan liian kaukana asukkaan arjen ympäristöstä. (Bäcklund 2007: 93–94.) Suurien alueiden tarkastelussa on ongelmana asukkaiden mieltämän paikallisuuden hämärtyminen. Eri asuinalueiden asukkaat voivat haluta ympäristöönsä täysin eri asioita, vaikka asuinalueiden maantieteellinen etäisyys toisistaan ei olisi kovinkaan suuri. Tähän vaikuttaa muun muassa asuinalueiden profiloituminen. Esimerkiksi Espoon suuralueita

tarkasteltaessa yksi suuralue muodostuu hyvin erilaisista pienalueista ja niissä asuvista ihmisistä, jolloin suuraluekohtainen tarkastelu taso voi olla asukkaan osallistumisen kannalta hankalaa.

Puhuttaessa osallisuuden edustavuuden problematiikasta keskustellaan siis osaltaan yhteisen hyvän ja yksilön hyvän suhteesta (Koskiahho 2002: 38). On yleistä, että samat aktiiviset asukkaat osallistuvat eri suunnitteluprosesseihin, josta syntyy ongelma miten saada ”tavalliset ihmiset” osallistumaan. Todellisuudessa vain pieni osa asukkaista osallistuu, jolloin voidaan pohtia sitä kuinka moni asukas todella on samaa mieltä kuin esimerkiksi asukasfoorimitoiminnassa mukana olevan pienen joukon aktiiviset asukkaat. Yksilön mielipide voi olla yleisen joukon mielipiteeseen verrattuna aivan toinen, jolloin yksilön kuin järjestönkin esittämän mielipiteen edustavuutta voidaan kyseenalaistaa. Tämä asetelma pätee kaikkeen päätöksentekoon ja vallankäyttöön. (Arola 2002: 35.)

Osallisuuden kasvun myötä on Suomessa demokraattiselle vallankäytölle pyritty hakemaan uusia avoimempia ja hajautetumpia toimintatapoja, jotka tehostaisivat ja parantaisivat kuntien toimintaa. Kunnallishallinnoissa on otettu käyttöön erilaisia kokeiluja laajemman osallistumisen saavuttamiseksi. (Anttiroiko et al. 2007: 243–244.) Suomessa on yleisesti pyritty parantamaan asukasosallisuutta alueperustaisesti, tästä esimerkkinä ovat muun muassa Espoossa toimivat asukasfoorimit.

4. Asukasosallisuuden kehittäminen

Staffans (2004) esittää väitöskirjassaan syitä, miksi vuorovaikutus asukkaiden ja suunnittelijoiden välillä on tavoiteltavaa kaupunkisuunnittelussa. Näitä syitä ovat:

- *vuorovaikutus lisää ymmärrystä ihmisten välillä,*
- *vuorovaikutus tukee tiedonrakennusta erilaisten näkökulmien välillä, mahdollistaa hiljaisen tiedon jakamisen,*
- *vuorovaikutus innostaa ja inspiroi, mikä tukee innovatiivisuutta,*
- *vuorovaikutus vahvistaa luottamusta kasvattaen yhteisön sosiaalista pääomaa ja*
- *vuorovaikutus laajentaa asiantuntijuutta dynaamisemmaksi.*

Osallistumisen järjestämisen positiivisten vaikutusten lisäksi on kiinnitettävä yhä enemmän huomiota osallistumisen laatuun. Laatua voidaan määrittää osallistumisen avoimuuden, viestinnän, kuuntelun, keskustelun, palautteen ja luottamuksen kautta. On tärkeää kertoa avoimesti osallisille osallistumista rajaavat asiat. Asiat on esitettävä niin, että kaikki ymmärtävät ja kuunnella mitä osallisilla on sanottavanaan. Antaa osallisille mahdollisuus keskustella suunnittelijan kanssa kasvotusten, sekä antaa osallisille palautetta ja perustella tehty ratkaisu. Kokonaisuudessaan avoimuus, kuunteleminen ja kunnioitus lisäävät luottamusta. (Ympäristöministeriö 2007: 34.)

Oleennaista osallistumiskeinoja kehitettäessä on pohtia, mitä osallisuudella pyritään saavuttamaan ja mikä on osallisuuden tarkoitus. Valtioneuvoston osallisuusselonteossa (2002) osallisuus jaotellaan seuraavasti:

- 1.) Tieto-osallisuudeksi, jossa kuntalaiset on oikeutettuja tiedon tuottamiseen ja vastaanottamiseen.
- 2.) Suunnitteluosallisuudeksi, jossa kunta-organisaation ja kuntalaisten suunnittelevat kunnan palveluja vuorovaikutteisesti.
- 3.) Päätösosallisuudeksi, jossa kuntalaisilla on päätösvaltaa kunnallisten palvelujen tuottamisessa tai oman asuinalueen päätöksenteossa.
- 4.) Toimintaosallisuudeksi, jossa kuntalainen osallistuu oman elinympäristönsä kehittämiseen esimerkiksi talkoovoimin.

Jotta suunnittelun osallistumismenetelmää voidaan pitää onnistuneena, on sitä siis arvioitava suunnitteluprosessin toteutumisen näkökulmasta. Kunnanhallinnon toiminnan ja varojen käytön kannalta on merkittävää selvittää minkälaisista osallistumismenetelmistä on eniten hyötyä kunnan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä. Tätä voidaan tutkia tapauskohtaisesti. Faehnle (2014) käyttää väitöskirjassaan arviointiin kehittämäänsä neljä vaiheista prosessia, joka perustuu haastatteluihin ja kirjallisuuteen. Se auttaa kunnanhallintoa siirtymään kokonaisvaltaisempaan ja kattavampaan yhteistyöhön eri

osallisten kanssa. Menetelmän pitäisi (1) parantaa tietämystä ja arvopohjaista suunnittelua, (2) tukea asukkaille tärkeää osallisuutta, (3) toimia osana kunnan hallintojärjestelmää ja (4) auttaa ohjaamaan aluekehitystä kestävämmäksi. Vuorovaikutusmenetelmän arvioinnissa tulisi keskittyä tiedonrakentamisen tärkeyteen, asukkaiden näkökulman merkitykseen ja hallinnollisten resurssien tilaan. Arvioinnissa on tärkeää kiinnittää huomiota siihen miten kommunikatiivisuus muokkaa asukkailta saatua tietoa (Faehnle & Tyrväinen 2013: 335). Osallistumismenetelmän laatua voidaan arvioida selvittämällä osallisten panostusta suunnitteluun, suunnittelumateriaalin analysoinnilla, kyselyillä ja haastatteluilla. Toisaalta menetelmän laatua arvioitaessa voidaan lähteä selvittämään eri osapuolten odotuksia ja näkemyksiä kyseisestä toiminnasta, pyrkimällä ymmärtämään mitä tällä vuorovaikutuksella halutaan saavuttaa. Arvioitaessa menetelmän toimivuutta olisi hyvä pyrkiä käyttämään sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä. Kun menetelmän eri sidosryhmät saavat vapaasti ilmaista huolensa, auttaa se analysoimaan arvioinnin tuloksia. (Faehnle 2014: 35–36.) Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamiskäytäntöjen kehittämisessä on merkittävää selvittää miksi asukkaat mieltävät omat vaikutusmahdollisuutensa näennäiseksi vaikuttamiseksi. Kehittäminen on tärkeää myös kustannustehokkuuden kannalta, jotta kunnan varoja ei tuhlattaisi toimiin, joiden hyötysuhde on minimaalinen. (Faehnle & Tyrväinen 2013: 332, 337.)

Kuntalaiset antavat palautetta monien eri kanavien kautta koskien kunnan palvelujen suunnittelua ja kehittämistä. Palautteen antaminen tulisi olla kaksisuuntaista, sillä kuntalaisille on tärkeää, että he tietävät miten heidän esittämänsä mielipiteet ja kannanotot vaikuttavat kunnan päätöksenteossa. Tästä syystä suunnittelijoiden on annettava palautetta myös osallisille. (Ympäristöministeriö 2007: 49–51.) Osallisuuden vaikuttamisen seuraaminen ja palautteen antaminen auttavat myös osallistumismenetelmän toimivuuden arvioinnissa. On yleistä, että kunnat vastaavat kirjallisesti tullessiin palautteisiin, mutta kuntalaisten osallistumisen kannalta on merkittävää, että palautetta annettaisiin myös asukastilaisuuksissa koskien esimerkiksi edellisistä asukastilaisuuksista saatuja osallisten ehdotuksia ja kannanottoja. Kunnalta saatu palaute osoittaa osallisille, että heidän mielipiteensä otetaan vakavasti ja että ne on huomioitu kunnallisessa päätöksenteossa.

Arvioimalla osallistumismenetelmien toimivuutta on mahdollista tunnistaa menetelmiä, joita kannattaa hyödyntää myös jatkossa sekä menetelmiä, jotka vaativat kehittämistä. Kokonaisuudessaan osallistumismenetelmien arvioiminen auttaa tulevien prosessien suunnittelussa ja asukasosallistumisen järjestämisessä. Osallistumis- ja

vuorovaikutusmenetelmien arviointi antaa kunnanhallinnolle mahdollisuuden tarkentaa omia osallisuuden tavoitteita sekä kehittämään ja suunnittelemaan osallistumis- ja vuorovaikutusmenetelmiä.

5. Tutkimusaineisto ja –menetelmät

Tämän tutkimuksen aineistona on Espoon kaupungin asukasfoorumin valmisteluryhmien tämän hetkisille jäsenille toteutettu Internetpohjainen kysely, jonka lisäksi haastattelin kolmea Espoon kaupungin edustajaa asukasosallistumisen nykytilasta ja asukasfoorumitoiminnasta Espoossa. Nämä kolme haastattelua muodostavat tässä tutkimuksessa Espoon kaupungin näkökulman.

Kyselypohjainen aineisto kerättiin sähköisenä kyselynä marraskuussa 2014 yhteistyössä Espoon kaupungin kuntademokratian kehittämisestä vastaavan kaupunginsihteerin Mari Immosen ja tutkijan Tuula Miettisen kanssa. Kysely oli auki verkossa kahden viikon ajan ja sen toteuttamisesta informoitiin asukasfoorumin valmisteluryhmien puheenjohtajia. Sähköinen kyselylomake (Liite 1) lähetettiin kaikille Espoon asukasfoorumin valmisteluryhmien jäsenille, joiden yhteystiedot saatiin asukasfoorumityöryhmän kirjanpidosta. Kyselyn tulokset osoittivat, että osa asukasfoorumityöryhmän ilmoittamista jäsenistä on ehtinyt jo kyselyn toteuttamishetkellä poistua asukasfoorumitoiminnan piiristä, jolloin todellisuudessa asukasfoorumin valmisteluryhmien yhteisjäsenmäärä on pienempi kuin 71 henkilöä. Kaikki, joille kysely lähetettiin ovat kuitenkin olleet mukana asukasfoorumitoiminnassa viimeisen vuoden aikana.

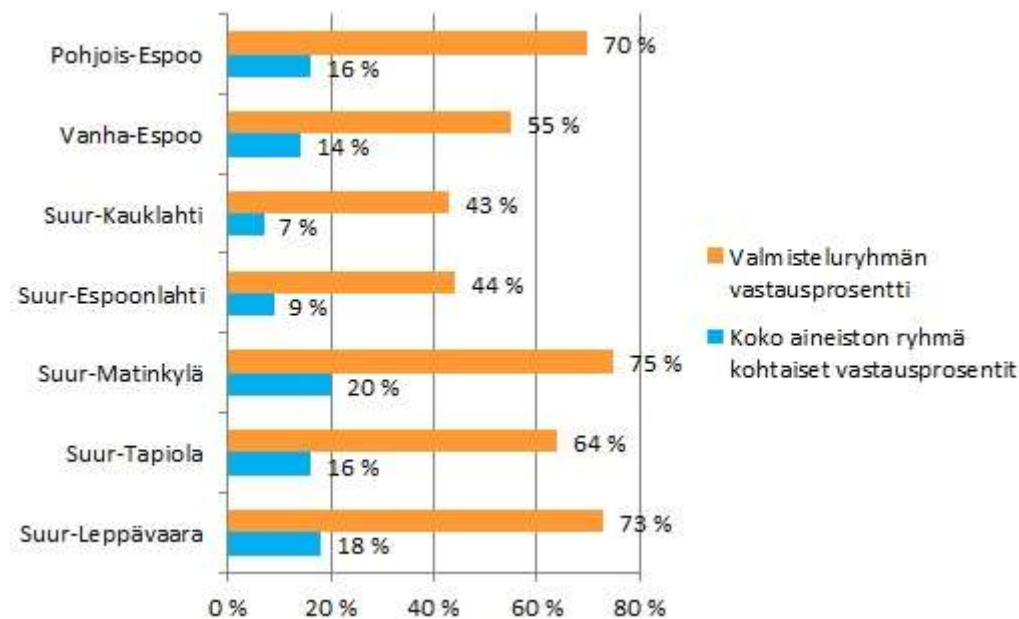
Kysely jaettiin kuuteen eri pääteemaan, jotka olivat asukasfoorumitoiminnan organisointi, asukasfoorumitoiminnan tavoitteet, asukasfoorumin valmisteluryhmän yhteistyö eri toimijoiden kanssa, asukasfoorumitoiminnan tulevaisuus, lähidemokratian toteutuminen Espoossa sekä jäsenen henkilökohtainen osallistuminen asukasfoorumin valmisteluryhmänsä toimintaan. Lisäksi vastaajilta tiedusteltiin muutamia taustatietoja sukupuoleen, ikään, asumiseen ja koulutustaustaan liittyen sekä heidän osallistumistaan muuhun Espoon alue-, yhdistys- ja järjestötoimintaan. Kysely sisälsi kysymyspatteristojen (täysin eri mieltä...täysin samaa mieltä) lisäksi paljon avoimia kysymyksiä, joihin vastaaja sai omin sanoin vastata esitettyyn kysymykseen. Avoimien kysymysten perusteella saatu aineisto oli kooltaan 9690 sanaa vastaajien vapaamuotoisia kommentteja esitettyihin kysymyksiin. Kysely oli muodoltaan melko laaja ja siihen päätyminen oli tietoinen valinta. Asukasfoorumin valmisteluryhmien jäsenet koostuvat pääasiassa aktiivisista oman asuinalueensa ja Espoon kehittämisestä kiinnostuneista henkilöistä, jotka ovat olleet mukana asukastoiminnassa parhaimmillaan useita vuosia. Tästä syystä uskottiin, että he pitävät asukasfoorumitoiminnan kehittämistä niin tärkeänä osana espoolaisten

asukasosallistumista, että kyselyn laajuus ei pudottaisi pois montaa vastaajaa. Arvio osui oikeaan ja kyselyyn vastasi yhteensä 44 henkilöä, vastausprosentin ollessa 62 %.

Asukasfoorumin valmisteluryhmän jäsenet ovat vastatessaan tiedonneet, että heidän kyselyssä esittämiään kommentteja hyödynnetään pro gradu -tutkielman lisäksi Espoon kaupungin asukastoiminnan kehittämisessä osana poikkitieteellisen Osallistuva Espoo -kehitysohjelman työryhmän toimintaa. Tämä näkyy varmasti vastausprosentissa ja konkreettisesti myös yksittäisissä vastauksissa muun muassa selvinä kysymyksinä, jotka ovat osoitettu Espoon kaupungin hallinnolliselle organisaatiolle, liittyen asukasfoorumitoimintaan ja sen kehittämiseen. Vastaajien joukossa on selkeitä eroja vastanneiden määrissä eri suuralueiden kesken, joissa toiset ovat olleet toisia huomattavasti aktiivisempia vastaamaan tähän kyselyyn (Kuva 4). Pohjois-Espoon, Suur-Matinkylän ja Suur-Leppävaaran valmisteluryhmistä yli 70 % valmisteluryhmien jäsenistä vastasi kyselyyn, kun taas Suur-Kauklahden ja Suur-Espoonlahden valmisteluryhmistä vastasi kyselyyn alle 40 % ryhmien jäsenistä. Kokonaisuudessaan Suur-Matinkylän ja Suur-Leppävaaran osuus kyselyn vastauksista on 38 %, kun taas Suur-Kauklahden ja Suur-Espoonlahden yhteenlaskettu osuus on yhteensä vain 16 %. Vaikka aineisto painottuu vastaajajoukkonsa perusteella Espoon itä-puoliskoon, kuvaa aineisto kuitenkin kokonaisuudessaan asukasfoorumitoiminnan aktiivisten jäsenten näkemyksiä asukasfoorumitoiminnan nykytilasta ja sen kehittämistarpeista. Aineiston edustavuuteen vaikuttaa myös se, että osa vastaajista on ollut toiminnassa mukana vasta vain hetken. Suurin osa asukasfoorumin valmisteluryhmien jäsenistä on kuitenkin ollut mukana toiminnassa vuodesta 2013 lähtien.

Asukasfoorumitoimijoille tehdyn kyselyn lisäksi suoritin tammikuussa 2015 kolme asiantuntijahaastattelua Espoon kaupungin kahdelle virkahenkilölle ja yhdelle luottamushenkilölle (Liite 2). Kaksi haastateltavista toimii jäsenenä myös Osallistuva Espoo -kehitysohjelmassa. Nämä kolme asiantuntijahaastattelua muodostavat tässä tutkimuksessa Espoon kaupungin näkökulman asukasosallistumisen nykytilasta ja asukasfoorumitoiminnasta Espoossa. Haastattelut koostuivat kahdesta osasta: Ensimmäisessä osassa pyrittiin selvittämään kuntalaisten osallistumisen nykytilaa Espoossa ja toisessa osassa keskityttiin asukasfoorumitoimijoille tehdystä kyselystä nousseisiin kritiikkeihin ja toiminnan kehittämisen kohteisiin. Asiantuntijahaastattelujen tarkoituksena oli siis pääteemojen avulla esitellä haastateltaville tehdystä kyselystä

nostettuja huolenaiheita sekä pyytää Espoon kaupungin virka- ja luottamushenkilöiltä vastinetta näihin kysymyksiin.

Kuva 4: Asukasfoorumitoiminta kyselyn vastausprosentti valmisteluryhmien ryhmäkokoihin nähden, sekä asukasfoorumin valmisteluryhmäkohtaiset vastausprosentit.

Tämä tutkimus pohjautuu siis kysely- ja haastattelututkimukseen. Kyselytutkimuksen avulla voidaan hankkia laaja aineisto, johon voidaan määrittää kysymyksiä monista eri asioista. Kysely voidaan muotoilla monella tavalla, joista yleisimmät ovat avoimet kysymykset, monivalintakysymykset ja skaaloihin perustuvat kysymykset. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden kertoa vapaasti mielipiteensä kysyttävästä asiasta, kun taas monivalintakysymykset rajaavat vastausmahdollisuuden valmiiksi määrättyihin luokkiin. Monivalintakysymyksillä saadaan helposti käsiteltävä kvantitatiivisesti tulkittava aineisto, kun taas avoimilla kysymyksillä saadaan monipuolinen kvalitatiivinen aineisto. Avoimia kysymyksiä kritisoidaan niiden luotettavuudesta ja vastausten tulkinnan mahdollisesta vaikeudesta. Lomakkeen huolellisella laadinnalla voidaan kuitenkin vaikuttaa kyselyn onnistumiseen. (Hirsjärvi et al. 2000: 191–197.) Tässä tutkimuksessa on käytetty molempia yllämainittuja kysymysmuotoja.

Haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, koska siinä ollaan kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa, mikä sallii joustavuutta aineiston keräämisessä kunkin haastattelutilanteen edellyttämällä tavalla. Tässä tutkimuksessa haastatteluaineisto

sijoitetaan osaksi laajempaa kontekstia, jolloin haastattelu mahdollistaa monipuolisemman aiheen käsittelyn muutaman valitun haastateltavan kanssa. Tällöin haastattelun aikana voidaan selventää saatuja vastauksia tai syventää käsiteltäviä aiheita. Haastattelun tekemiseen liittyy myös ongelmia, jotka voivat liittyä haastattelijaan, haastateltavaan tai itse tilanteeseen. (Hirsjärvi et al. 2000: 200–203.) Tässä tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua, joka perustuu etukäteen laadittuihin kysymyksiin. Kysymykset jättävät kuitenkin haastateltavalle tilaa käsitellä aiheita erilaisista näkökulmista. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina.

Kyselyn aineisto saatiin raakadatana Excel-taulukon muodossa, josta avointen kysymysten vastaukset eroteltiin erilliseksi tekstitiedostoksi. Kysely on laadittu siten, että saadusta aineistosta voidaan toteuttaa sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia analyysejä. Tutkimuksessa on pyritty tuomaan esiin asukasfoorumitoimijoiden yleistä mielipidettä asukasfoorumitoiminnan mahdollisuuksista, haasteista ja asukastoiminnan kehittämisestä. Tutkimuksessa on pyritty myös ymmärtämään asukasfoorumitoimijoiden henkilökohtaisia näkemyksiä asukasfoorumitoiminnan kehittämiseen liittyen ja pääsääntöisesti tuotu esille toimijoiden käsityksiä asukasfoorumitoiminnassa esiintyvistä kehittämisen tarpeista ja ongelmakohdista.

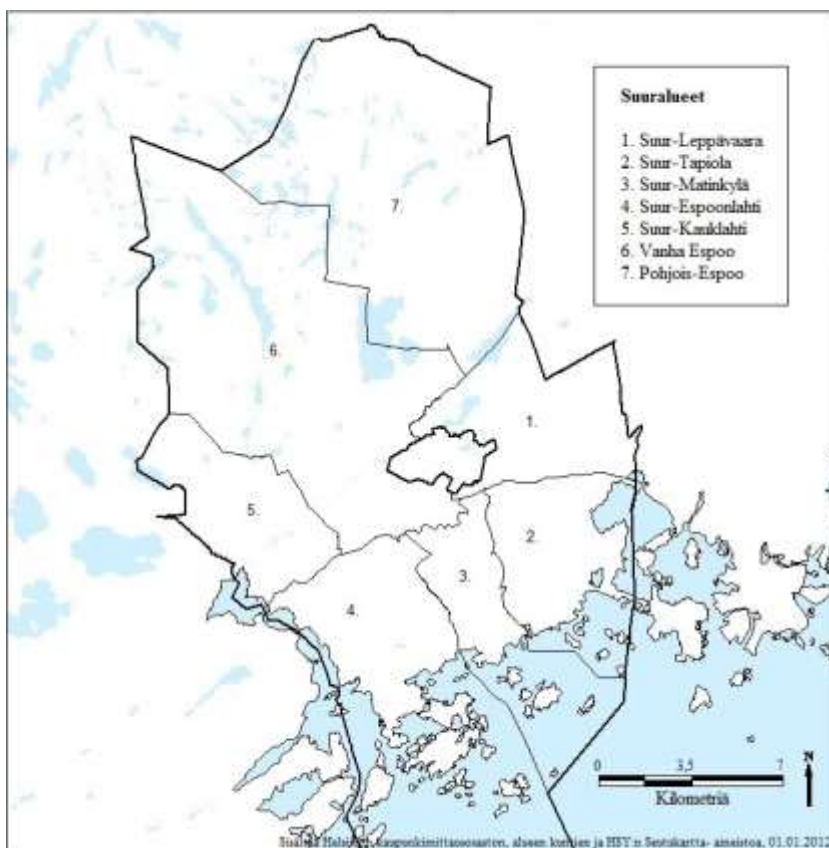
Aineiston käsittelyä helpottaakseni kysely jaettiin jo suunnitteluvaiheessa pääteemoihin. Aineiston analysointivaiheessa jokaisesta pääteemasta on jäsennelty tutkimuksen näihin teemoihin liittyviä näkökulmia. Sama on toteutettu myös asiantuntijahaastatteluista saaduille aineistoille. Aineiston analysoinnissa on siis huomioitu myös vastaajien yksittäisiä asukasfoorumitoimintaan liittyviä näkemyksiä olettaen, että yhden vastaajan mielipiteellä voi todellisuudessa olla useampia puoltajia. Tutkimuksessa esitetyt näkökulmat ovat tulkintoja asukasfoorumin valmisteluryhmien jäsenten ja Espoon kaupungin edustajien vastauksista. Tässä tutkimuksessa puhuttaessa Espoon kaupungin näkökulmasta viitataan sillä Espoon kaupunkiin organisaationa, joka sisältää Espoon kaupungin hallinnollisen organisaation ja päätöksenteko-organisaation. Hallinnollinen organisaatio koostuu konsernihallinnosta ja neljästä toimialasta: sosiaali- ja terveystoimesta, sivistystoimesta, teknisestä ja ympäristötoimesta sekä palveluliiketoimesta. Päätöksenteko-organisaatio koostuu valtuustosta, kaupunginhallituksesta sekä lautakunnista ja johtokunnista. (Espoon kaupunki 2011.)

Selventääkseni asukasfoorumitoiminnasta esittelemiäni näkökulmia, on tutkimuksessa tuotu esiin esimerkkitapauksia suorina lainauksina saaduista vastauksista, kuitenkin siten, että vastaajaa ei lainauksesta pystyisi tunnistamaan. Vastausten analysoinnissa olen pääasiassa keskittynyt asukasfoorumitoimijoiden yleiseen mielipiteeseen, mutta joissain tapauksissa on erotettu suuraluekohtaisia mielipiteitä.

6. Tutkimusalueena muuttuva Espoo

Tässä luvussa perehdytään tutkimuksen kontekstiin ja espoolaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin sekä tarkastellaan espoolaisia osallistujina.

Espoo on asukasluvultaan Suomen toiseksi suurin kaupunki. Vuoden 2013 lopussa Espoossa asui 260 753 henkilöä. Espoo on myös Suomen nopeimmin kasvavia ja kehittyviä kaupunkiseutuja, minkä seurauksena Espoon aluekehitys on jatkuvan muutoksen kohteena (Tilastokeskus, 2014). Aluerakenteeltaan monipuolisen Espoon muutoskohteiden voidaan katsoa olevan paikallisia, sillä metsävaltainen Pohjois-Espoo erottuu selkeästi kaupunkimaisemmasta ja tiheämpään rakennetusta Etelä-Espoosta. Tämä nähdään myös Espoon suuralueiden väkilukuja tarkastelemalla. Espoon kaupunki koostuu seitsemästä suuralueesta: Leppävaaran, Tapiolan, Matinkylän, Espoonlahden, Kauklahden, Vanha Espoon ja Pohjois-Espoon suuralueista (Kuva 5), joista Suur-Leppävaara on suurin 63 601 asukkaalla ja Suur-Kauklahti pienin 7 672 asukkaalla (Espoon kaupunki, 2014c: 11). Espoon suuralueiden aluerakenteen eroavuudet ja Espoon kaupungin kehittämisenpainopisteet näkyvät myös asukastoiminnassa.

Kuva 5. Espoon suuraluejako (Helsingin kaupunkimittausosasto, alueen kunnat ja HSY 2012).

6.1 Espoo-tarina

Espoo-tarina (2013) on Espoon kaupungin strategia vuosille 2013–2017, jonka tarkoituksena on kehittää Espoota verkostokaupungiksi, jonka muodostavat viisi kaupunkikeskusta paikalliskeskuksineen. Kaikista kaupunkikeskuksista tavoitellaan viihtyisiä asuin-, asiointi- ja työpaikkakeskuksia, joissa palvelut, harrastusmahdollisuudet ja luonto ovat asukkaan lähellä. Espoota, jossa arvion mukaan vuonna 2025 asuu 300 000 asukasta, pyritään kehittämään kaupunkikeskusten omien vahvuuksien mukaisesti. Strategiaa ohjataan poikkihallinnollisten kehitysohjelmien kautta, joihin yhtenä osana alueena kuuluu Osallistuva Espoo -kehitysohjelma, jolla pyritään kehittämään kuntademokratiaa (Espoo-tarina, 2013: 2-6). Osallistuva Espoo -kehitysohjelman hyötytavoitteet ovat toimiva päätöksenteko, palkitseva lähitekeminen, erilaisten ryhmien osallisuuden huomioiminen sekä avoin osallistuminen ja vaikuttaminen (Osallistuva Espoo -kehitysohjelma, 2013: 3-12). Kehitysohjelman tavoitteena on parantaa entisestään kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia ja kehittää Espoosta Suomen toimivin demokratia (Immonen 2013). Osana lähivaikuttamisen lisäämistä ja yhdessä tekemisen vahvistamista Espoossa, Osallistuva Espoo -kehitysohjelman työryhmän tarkoituksena on arvioida asukasfoorumitoimintaa. Työryhmän puolesta asukasfoorumitoiminnan arviointi aloitetaan alkuvuodesta 2015.

6.2 Espoolaiset osallistujina

Espoolaisilla on monia mahdollisuuksia vaikuttaa kuntansa palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen. Jokaisella espoolaisella on kunnallisvaalien äänestys-oikeuden lisäksi oikeus asettua ehdokkaaksi valtuustoon. Espoolaisilla on lisäksi oikeus laatia kunnalle kuntalaisaloite kunnan toimintaa koskevista asioista. Kuntalaisaloite on perinteistä sähköistä palautetta virallisempi muoto, joka käsitellään säädellysti. Espoon kaupunki pitää kuntalaisiaan ajan tasalla kaupungin hankkeista kaupungin kotisivujen Hankkeet -sivuilla, joiden kautta kuntalaiset voivat aluekohtaisesti seurata hankkeiden suunnittelua ja toteutusta. Hankkeisiin sisältyy muun muassa asemakaavoitus-, liikenne-, kadunrakennus-, puisto- ja toimitilahankkeet. Näiden lisäksi Espoossa toimii erityisryhmien ja kaupunginosien asukkaiden osallistumista ja vaikuttamista edistäviä ryhmiä, joita ovat nuorisovaltuusto, vanhusneuvosto, vammaisneuvosto, monikulttuuriasiain neuvottelukunta ja asukasfoorumit. (Espoon kaupunki, 2014b.)

”Osallisuus on mielestäni väline, jolla ihmisiä voimaannutetaan. Se toimii ikään kuin syrjäytymisen vastavoimana. Silloin kun ihmisellä on kokemus siitä, että hän on mukana jossain ja osa jotakin, niin sillä on paljon suurempia vaikutuksia, kuin sillä, osaako hän valittaa jostain tai antaa lausunnon jostain kaava-asiasta. Sillä on kuntalaisille paljon enemmän annettavaa mielestäni. Me näemme tämän osallisuuden hirveän kapeasti, yleisesti me kaupungit.” (Espoon kaupungin edustaja)

Usein, kun kunta puhuu osallistumisesta, se puhuu siitä, miten kuntalainen voi osallistua päätöksentekoon ja missä vaiheessa minkäkin asian suunnitteluun osallistutaan. Espoon kaupungin näkökulmasta kuntalaisten osallistuminen nähdään kuitenkin usein liian kapeasti. Se, kuullaanko kaikkia asukasryhmiä ja miten erilaiset ryhmät huomioidaan kunnan osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksissa, on jäänyt suorittamisen varjoon. Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia on järjestetty, mutta niiden toimivuutta ei ole tarkkaan harkittu. Suomessa on tehty paljon tutkimusta siitä, että kaupungin vastuuorganisaatiot on rakennettu siten, että ne syrjäyttävät osan väestöstä. Tämä johtuu siitä, että vastuuorganisaatiot on rakennettu keskiluokkaiselle, hyvin toimeentulevalle ja pohdiskelevalle ihmiselle. Kuitenkaan suuri osa ihmisistä ei kuulu tähän luokkaan, jolloin palvelujen käyttäminen ja niihin vaikuttaminen on todellisuudessa hankalampaa. Espoon kaupungin osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia mietittäessä pitäisi ottaa enemmän huomioon, että espoolaisista on vain pieni osa hyvin aktiivisia, tiedostavia ja osaavia asukkaita. On suuri joukko espoolaisia, joiden ääni ei kuulu missään. Osallistumis- ja vaikuttamismenetelmiä tarvitaan monipuolisesti, jotta jokainen kuntalainen löytäisi itselleen sopivan kanavan osallistua kunnallisten palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen.

”Pitäis ottaa enemmän huomioon, että meillä on pieni määrä hyvin aktiivisia, tiedostavia, ehtiviä ja osaavia asukkaita, mikä on todella mahtavaa. Mutta on hyvin usein niin, että samat asukkaat ovat asukasfoorumeissa, asukasyhdistyksissä ja mukana kunnallispolitiikassa jne. Hirveän iso osa asukkaista ei ole mukana missään, eikä heidän ääni kuulu. Jotta voisimme sanoa, että asukkaiden ääni kuuluu oikeasti, ja että asukkaat oikeasti osallistuvat niin osallisuuden pitäis olla paljon laajapohjaisempaa.” (Espoon kaupungin edustaja)

Espoon kaupungin meneillään olevan valtuustokauden strategiassa on osallisuusasiat hyvin esillä. Espoon kaupungin edustajat uskovat, että kaupunki tekee koko ajan enemmän töitä osallisuus- ja vuorovaikutusasioiden eteen. Tällä hetkellä kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia ei kuitenkaan ole tarpeeksi ja asukasdemokratiaan liittyvä toiminta näyttäytyy hajanaisena. Parantaakseen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia kaupungin tulisi kuunnella kuntalaisia. Espoon kaupungin edustajien mielestä virkamiesten tulisi jalkautua espoolaisten joukkoon ja pyrkiä

vuorovaikutuksen avulla löytämään keinoja, joilla kaupunki voisi osallistumisellaan tuoda lisäarvoa niihin asioihin mihin asukkaat haluavat.

”Espoolaiset ovat hirvittävän heterogeeninen joukko, että varmasti on ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita osallistumisesta. Valtaosa ihmisistä ei kuitenkaan ole kiinnostunut osallistumaan ainakaan niillä tavoilla, mitä heille tarjoamme. Kaikki ovat kiinnostuneita jollain tavalla omaan arkeensa ja omaan elämäänsä liittyvistä asioista. Tapa millä kunta tarjoaa osallisuusmahdollisuuksia on kuitenkin kaukana ihmisten arjesta.” (Espoon kaupungin edustaja)

Yleisesti kuntalaisten osallistumisessa, kuten myös espoolaisten osalta, oman asuinalueen kehittäminen kiinnostaa enemmän kuin koko kunnan kehittäminen. Vuonna 2008 tehty tutkimus espoolaisten käsityksistä päätöksenteosta ja mahdollisuuksistaan vaikuttaa kunnan palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen osoitti, että äänestys-oikeutta lukuun ottamatta muita osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia käytetään melko vähän. Vain harva kuntalainen osallistuu kunnallisten palvelujen tai toiminnan suunnitteluun kuntalaisena, myöskin keskustelu- ja kuulemistilaisuuksiin espoolaiset osallistuvat vertailukuntiin nähden vähemmän. Vastaava tutkimus on toteutettu 40 eri kunnalle. Vaikka keskustelutilaisuuksiin osallistumista voidaan myös Espoossa pitää suhteellisen yleisenä, nähdään niiden arvostuksen vaikutuskanavana olevan vähäistä. Espoossa vaikutuskanavina ovat korostuneet äänestäminen, kaupunginosa- tai asukastoiminta ja asukaskyselyihin vastaaminen. Muihin kuntiin verrattuna Espoossa pidetään osallistumista kaupunginosa- ja asukastoimintaan melko tehokkaana vaikuttamisen väylänä. Kuitenkin kaiken kaikkiaan espoolaiset suhtautuvat osallistumis- ja vaikuttamistapojensa tehokkuuteen skeptisesti. (Sillantaus & Paakko 2008: 10–12.)

”Toivon, että toiminta ei olisi vain lainsäätämää. Toivon, että osallisuus tulisi enemmänkin osaksi ihmisten hyvinvointia. Koen, että jos asukasfoorumitoiminta toimisi hyvin, asukkaiden viihtyminen omalla asuinalueellaan lisääntyisi. Mutta kyllä se on vaikeaa.” (Espoon kaupungin edustaja)

Vaikka kuntalaisten ja kunnan virka- ja luottamushenkilöiden vuorovaikutus toimii Espoon kaupungin edustajien mielestä nykyisellään hyvin, painotettiin kuitenkin luottamuksen tärkeyttä. Kaiken osallistumisen perusta on luottamus kuntalaisten ja kunnanhallinnon välillä. Jos luottamusta ei ole, ei synny aitoa osallisuutta. Kaupungin näkökulmasta osallistuminen jää helposti liian yksipuoliseksi. Kovasti kannustetaan asukkaita osallistumaan esimerkiksi talkoohengessä oman asuin ympäristön siistinä pitämiseen ja järjestetään erilaisia asukastilaisuuksia, joihin virka- ja luottamushenkilöt tulevat

puhumaan ajankohtaisista aiheista, mutta unohdetaan, mitä todellisuudessa kuntalaisen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksilla kokonaisuudessaan tarkoitetaan.

”Monet puhuvat tekemisestä hirveän paljon, että se on nyt hienoa, kun asukkaat ottavat vastuuta kaupungin metsistä, leikkaavat ruohoa ja keräävät risuja. Sehän on ihan hyvä, mutta se toinen puoli on se, että asukkaat saisivat myös vaikuttaa. Se, miten asukkaat voisivat oikeasti vaikuttaa, niin se on jäänyt muun osallisuuden kehittämisen jalkoihin.” (Espoon kaupungin edustaja)

Espoon kaupungin edustajat pitivät nykyistä keskustelutilaisuusmallia vanhanaikaisena ja kokevat, että molemminpuolinen hyöty tavoitettaisiin paremmin vapaamuotoisilla tilaisuuksilla, joissa asukkaat toimisivat puhujan roolissa ja johon kunnan virkajohto ja luottamusmiehet saapuvat ainoastaan kuuntelijan ja vastaajan roolissa. Nykyiset asukastilaisuudet keskittyvät liikaa kunnan viranomaisten ja luottamushenkilöiden pitämiin puheisiin, jolloin asukkaiden kysymyksille jää liian vähän aikaa.

”Jos halutaan osallistaa, niin ihmisten pitää tulla oikeasti kuulluksi. Se on vähän eri asia, että saako asukkaat sanoa vain mielipiteensä vai tulevatko he aidosti ja oikeasti kuulluiksi.” (Espoon kaupungin edustaja)

Sillantaustan et al. (2008) tutkimuksessa tuli ilmi, että myös espoolaiset itse haluavat parantaa omia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiaan lähes kaikkien kunnan palveluosa-alueiden suunnittelussa ja kehittämisessä. Myös tässä tutkimuksessa asukasfoorumitoimijat kritisoivat lähidemokratian toteutumista Espoossa (Taulukko 1). 68 % vastaajista piti Espoon tiedottamista asukkaidensa vaikutuskanavista vähintään osittain puutteellisenä, kun ainoastaan 5 % piti tämän hetkistä tiedottamista riittävänä. Asukasfoorumitoimijoita voidaan pitää keskimääräistä asukasta kiinnostuneempina osallistumisesta ja vaikuttamisesta Espoon toimintaan ja suunnitteluun. Voidaan lisäksi olettaa, että he suhteellisen säännöllisesti seuraavat vähintään oman asuinalueensa kehittämistä. 73 % vastaajista oli sitä mieltä, että Espoon pitäisi kehittää raportointiaan suunnitelmiensa edistämisestä vähintään jonkin verran ja vain 5 % piti tämän hetkistä raportointia riittävänä. Myös asukastilaisuuksista tiedottamisessa koettiin puutteellisuutta, kun 56 % vastaajista näki tässä parantamisen varaa, ja vain 2 % vastaajista piti tämän hetkistä tiedottamista riittävänä. Sillantaustan et al. (2008) mukaan yleisesti espoolaiset haluaisivatkin palvelujen käyttäjiä yhä enemmän mukaan kunnan toiminnan suunnitteluun. Tämän ei kuitenkaan käytännössä tarvitse tarkoittaa osallistumis- ja vaikuttamiskanavien lisäämistä, vaan jo olemassa olevien menetelmien laadun parantamista ja kohdentamista.

Taulukko 1. Lähidemokratian toteutuminen Espoossa asukasfoorumitoimijoiden näkökulmasta.

Miten Espoon kaupunki on onnistunut seuraavissa asioissa?	Täysin eri mieltä (%)	Osittain eri mieltä (%)	En osaa sanoa (%)	Osittain samaa mieltä (%)	Täysin samaa mieltä (%)
Tiedottaa erilaisista asukastilaisuuksista riittävästi	25	43	9	18	5
Raportoi suunnitelmiansa edistymisestä riittävästi	23	50	2	20	5
On kertonut asukkaidensa vaikutuskanavat riittävän selkeästi	7	48	14	29	2

6.3 Asukasfoorumitoiminta Espoossa

Asukasfoorumitoiminta käynnistyi Espoossa kaupunginhallituksen päätöksellä maaliskuussa 2009. Asukasfoorumitoimintaa järjestetään Espoon kaikilla seitsemällä suuralueella, jotka ovat Suur-Espoonlahden, Suur-Kauklahden, Suur-Leppävaaran, Suur-Matinkylän, Pohjois-Espoon, Suur-Tapiolan ja Vanhan Espoon asukasfoorumien valmisteluryhmät. Asukasfoorumitoimintaa ylläpitää valmisteluryhmä, jonka toimintaan kuuluu asukasfoorumitoiminnan organisointi ja asukasfoorumien järjestäminen ajankohtaisista suuralueen asukkaita koskevista ja kiinnostavista aiheista. Asukasfoorumit ovat kaikille avoimia keskustelu- ja kohtaamistilaisuuksia, joissa ei yleensä pyritä päätöksentekoon tai edes yhteisen mielipiteen muodostamiseen (Bäcklund 2008: 19).

Asukasfoorumitoimintaa koordinoi asukasfoorumityöryhmä, joka koostuu kolmen keskusjärjestön: Espoon Kaupunginosayhdistysten Liitto ry:n (EKYL), Espoon Omakotiyhdistysten Keskusjärjestö ry:n (EOK) sekä Esbobygdens ungdomsförbun rf:n (EBUF) edustajista. Asukasfoorumityöryhmä valitsee valmisteluryhmän valtuustokaudeksi neljän vuoden välein (Kaupunginhallitus, 2012) (Kuva 6). Tämän hetkiset asukasfoorumien valmisteluryhmät ovat toimineet vuodesta 2013 lähtien ja niiden toiminta päättyy vuoden 2016 loppuun, jolloin seuraava Espoon kaupungin valtuustokausi alkaa. Valmisteluryhmään voi hakea kuka tahansa Espoossa asuva henkilö, joka haluaa mukaan toimintaan. Asukasfoorumitoiminnan järjestäytymiskokouksessa jokaiselle valmisteluryhmälle valitaan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja ja sihteeri, jotka vastaavat oman valmisteluryhmänsä toiminnan organisoinnista koko neljän vuoden ajan. Jokaisen suuralueen valmisteluryhmään valitaan vähintään 5 ja enintään 15 jäsentä.

```

graph TD
    MRL[MRL] -- Ideaitea --> Asiantuntijat[Asiantuntijat]
    Asiantuntijat -- "Ideaitea ja vuorovaikutusta" --> Asukasyhdistykset[Asukasyhdistykset]
    Asukasyhdistykset -- "Lausunto-oikeus" --> MRL
    Asiantuntijat -- "Vuorovaikutuksen kehittäminen" --> Af[Af Af Af Af Af Af Af]
    Kaupunginhallitus[Kaupunginhallitus] -- "Toiminnan tulokset" --> Aforyhma[Asukasfoorumityöryhmä  
(6 hlö: EKYL, EOK, EBUF)]
    Kaupunginhallitus -- "Budjetti 9000 €" --> Aforyhma
    Aforyhma -- "Raportointi Vuosikertomus" --> Af
    Aforyhma -- "Ohjeistusta Budjetti" --> Af
    Af -- "Vuorovaikutus" --> Asukastilaisuuksia([Asukastilaisuuksia])
    Asukastilaisuuksia -- "Vuorovaikutus" --> Asukasyhdistykset
  
```

Asukasfoorumien valmisteluryhmien järjestämät asukasfooromit ovat kaikille avoimia tilaisuuksia (Kuva 7), joihin kutsutaan esiteltävän aiheen asiantuntijoita kertomaan aiheen ajankohtaisuuksista. Asukasfoorumin aiheet koskevat laajasti Espoon palvelujen suunnittelua ja kehittämistä. Aiheena voi olla kaavoitukseen liittyvä asia tai esimerkiksi terveyspalveluiden toteuttaminen.

36

käytetty asukasfoorumien toteuttamiseen. Aktiivisilla asukasfoorumin valmisteluryhmillä on mahdollisuus saada edellisten kausien ylijäämää rahaa käyttöönsä, jos he järjestävät useampia asukasfoorumeita eikä 1000 euron budjetti näihin riitä. Asukasfoorumityöryhmän puheenjohtajan Mikko Perkon (2014) mukaan on kuitenkin yleisempää, että budjetti alitetaan kuin ylitetään, mutta poikkeuksiakin on.

Kuva 7. Suur-Tapiolan asukasfoorumi 21.10.2014

Espoon kaupunginhallitus (2012) on asettanut asukasfoorumitoiminnalle tavoitteet, joiden mukaan asukasfoorumitoiminnan tulee edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia ja oma-aloitteisuutta sekä luoda mahdollisuuksia asukkaiden keskinäiselle yhteistoiminnalle. Lisäksi Espoon kaupunki edellyttää, että asukasfoorumitoiminnan seuraamiseksi asukasfoorumityöryhmä toimittaa kaupungille vuosittain yhteenvedon asukasfoorumien toiminnasta ja määrärahan käytöstä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että jokainen asukasfoorumin valmisteluryhmä toimittaa asukasfoorumityöryhmälle yhteenvedon toiminnastaan ja vuoden aikana järjestetyistä asukasfoorumeista. Asukasfoorumityöryhmä kokoaa toiminnasta yhteenvedon Espoon kaupungille.

7. Asukasfoorumitoiminta asukasfoorumitoimijoiden ja Espoon kaupungin näkökulmasta

Tässä luvussa tarkastellaan Espoon kaupungin asukasfoorumien valmisteluryhmille tehdyn kyselytutkimuksen ja Espoon kaupungin viranomaisille suoritettujen haastattelujen tuloksia Espoon muuttuvan kaupunkiympäristön ja sen myötä muokkautuvan lähidemokratian viitekentässä.

7.1 Asukasfoorumitoiminnan perusedellytykset

Yleisesti asukas- tai aluefoorumien konsepti perustuu siihen, että menetelmän tulee olla tarpeeksi kevyt foorumitoimijoille, osallistujille sekä kunnalle, jotta toimintaa voidaan ylläpitää myös Espoossa. Asukasfoorumitoiminnan tulee pystyä muokkautumaan kunkin suuralueen tarpeita vastaavaksi siten, että se tuottaa hyötyä toiminnassa mukana oleville jäsenille, Espoon kaupungille ja suuralueen asukkaille. Jotta aina uuden valtuustokauden alettua asukasfoorumitoiminta olisi helposti omaksuttavissa uusille jäsenille, on toiminnan pysyttävä yksinkertaisena, mutta samalla monipuolisena, jotta jäsenten motivaatio ja kiinnostus asukasfoorumitoimintaa kohtaa säilyisivät. Oleellista asukasfoorumitoiminnassa on, että tuloksia ei saavuteta hetkessä. Jäsenten ymmärrys ja oppiminen kasvaa toiminnan kautta. Tällöin toiminnan vaikuttavuus syntyy osana oppimista, ymmärrystä, tiedon jakamista ja yhteistyön kehittymistä. (Kurki 2002: 21–22.)

”Asukasfoorumeissa saadaan tietoa, miten asioihin voi vaikuttaa ja miten asioita hoidetaan, joko itse tai yhteistyössä. Asukasfoorumeissa kohdataan ao. virkamiehet ja asiantuntijat. Heitä on helpompi lähestyä myös myöhemmin. Virkamiehet saavat asukasfoorumeissa suoraa palautetta asukkailta.” (asukasfoorumitoimija)

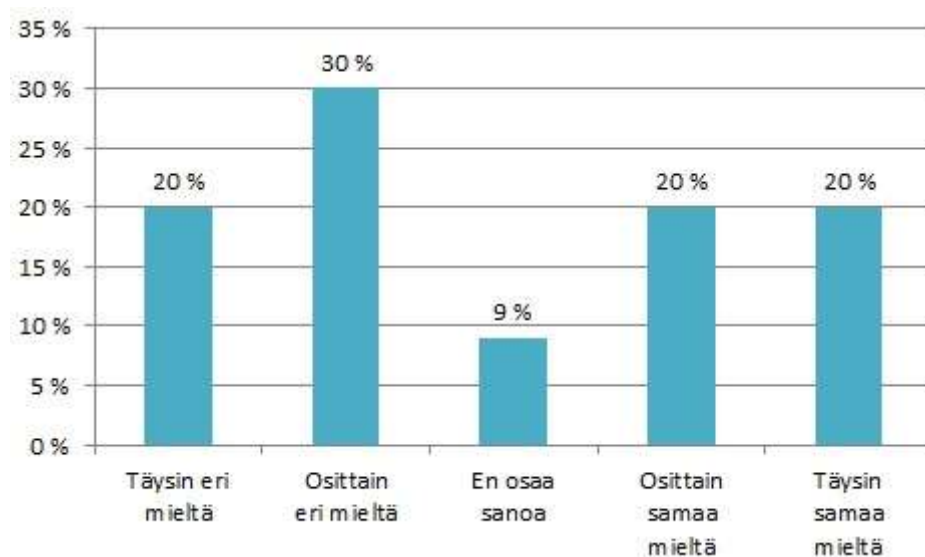
Asukasfoorumeiden tarkoituksena on seurata suuralueensa kehittämistä ja nostaa valmisteluryhmän mielestä keskeiseksi nousevia teemoja esiin koko alueen asukkaille järjestettävissä asukasfoorumeissa. Oleellista on, että asukasfoorumien valmisteluryhmät saavat käsittelyynsä aiheita suunnittelun aikaisessa vaiheessa, jotta asukasfoorumitilaisuus säilyisi tiedostustilaisuutena siten, että tilaisuudessa ja tilaisuuden jälkeen alueen asukkailla on mahdollisuus ottaa kantaa suunnitteluprosessiin ja sen lopputulokseen. Näin ollen asukasfoorumit herättelevät alueen asukkaita asuinalueensa ajankohtaisista teemoista ja edesauttavat asukkaiden osallistumista ja osallistumisaktiivisuutta asioiden kannanotossa.

”Asukasfoorumit pyrkivät nostamaan esiin asioita, joihin asukkaiden tulisi ottaa kantaa, sekä asioita, joista asukkaiden tulisi olla huolissaan.”
(asukasfoorumitoimija)

Espoon kaupungin edustajien mukaan asukasfoorumitoiminta hakee vielä rooliaan Espoon kaupungin osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien joukossa. Asukasfoorumitoiminnan toteutumisen arviointi koettiin haasteelliseksi, koska kyseinen toiminta on Espoossa vielä suhteellisen uutta asukastoimintaa.

7.1.1 Vuosibudjetin riittävyys

Kaikille Espoossa toimiville seitsemälle asukasfoorumin valmisteluryhmälle kaupunki takaa yhtäläiset toiminnan perusedellytykset tarjoamalla toimintaan vuosibudjetin. Mikko Perkon (2014) mukaan tämän hetkinen asukasfoorumitoiminnan budjetti kuuluu valmisteluryhmiltä pääasiassa asukasfoorumeista tiedottamiseen. Tiedusteltaessa asukasfoorumitoiminnan vuosibudjetin riittävyyttä saatiin hyvin tasainen jakauma sen kannattajien ja vastustajien kesken. 50 % vastaajista oli osittain tai täysin eri mieltä (Kuva 8) väitettäessä, että asukasfoorumitoiminnan vuosibudjetti on riittävä. Avoimien vastausten mukaan kuitenkin noin neljäsosa vastanneista jäsenistä piti nykyistä budjettia sopivana ja neljäsosa vaatisi korkeintaan budjetin kaksinkertaistamista eli 2000 euroa valmisteluryhmän käyttöön per vuosi.

Kuva 8. Asukasfoorumitoimijoiden kanta väitteeseen: Valmisteluryhmälle annettu vuosibudjetti on riittävä.

Kyselyyn vastanneet toivat esiin myös tiedottamisen ongelman, sillä lähes kaikki vastaajat, jotka kannattivat nykyistä budjettia kuitenkin edellyttivät, että Espoon kaupunki maksaisi asukasfoorumi-ilmoitukset Länsiväylässä, sillä asukasfoorumitilaisuuksien mainostaminen vie suuren osan budjetista. Asukasfoorumien valmisteluryhmien mielestä mainostaminen lehdissä on tärkeää, jotta asukasfoorumeihin saadaan mukaan mahdollisimman paljon asukkaita, eikä tällöin sähköinen mainostaminen yksin riitä.

”Oleellista olisi, että kaikki tiedotusasiat, kuten Internet ja Espoo-lehti, Länsiväylä jne. olisi etukäteen maksettu kaikille valmisteluryhmille säännöllisellä yhteisilmoituksella. Rahaa tarvittaisiin tämän jälkeen ainoastaan esimerkiksi tapahtumien kahvitukseen.” (asukasfoorumitoimija)

Nykyisen budjetin koettiin rajoittavan asukasfoorumitoimintaa, sillä suurempaan visiointiin ei kyseisellä budjetilla ole varaa, vaikka innokkuutta toiminnan monipuolistamiseen olisi. Toisaalta koettiin, että budjetilla ei ole niin väliä, vaan tärkeämpää on huolellinen valmistautuminen ja kyky pystyä vaikuttamaan Espoon kaupungin päätöksentekoon, mikä ei kuitenkaan tunnu asukasfoorumitoimijoiden näkökulmasta toteutuvan.

”Raha ei ole kovin oleellinen asia. Vaikuttaminen asioihin, päätöksentekoon ja vallankäyttöön olisi tärkeämpää.” (asukasfoorumitoimija)

Myös Espoon kaupungin edustajat pitivät asukasfoorumitoiminnalle varattua budjettia suhteellisen pienenä. Tiukan taloudellisen tilanteen vuoksi kaupunki joutuu leikkaamaan peruspalveluistaan, ja jotta voitaisiin sanoa, että asukasfoorumitoimintaan olisi budjetoitava enemmän, tulisi toiminnan saavuttaa myös tuloksia. Espoon kaupungin edustajien mielestä asukasfoorumeiden valmisteluryhmien tulisi pohtia rahankäyttöä muun muassa mainostamisessa. Onko lehtimainonta tarpeellista, saavutettaisiinko ilmaismainonnan keinoilla samanlaiset osallistujamäärät asukastilaisuuksiin kuin maksullisella mainonnalla. Toiminnan rahoittamiseksi Espoon kaupunki haluaa tietää mihin asukasfoorumitoimintaan budjetoidut rahat on käytetty. Mainostamiseen, kahvitukseen ja tilavuokriin käytetyt varat tuntuvat Espoon kaupungin edustajien mielestä tuhlaukselta. He kaikki edellyttivät, että Espoon kaupunki järjestäisi toiminnan vaatimat tilat ilmaiseksi tai pienellä kustannuksella asukasfoorumeiden valmisteluryhmien käyttöön, jotta budjetti säästyisi toiminnan kannalta oleellisiin kustannuksiin.

”Sanoisin, että sitä ei tarvitse niin kauheasti mainostaa, jos asukasfoorumitoimijat tuntevat oman asukaspisteensä. Heillä on kirjastot, koulut ja kaupat, joita voi

hyödyntää. Infotaulut kannattaisi huomioida ja ehkä kauppakeskuksia niistä vielä muistuttaa. Eivät ihmiset kaikki katso Internetiä.” (Espoon kaupungin edustaja)

”Eihän sillä oikein mitään saa. Budjetin kyllä saa näppärästi menemään yhteen lehtimainokseen, jos niin haluaa. Meillä on niin tiukkaa kaupungilla, kun säästämme peruspalveluistamme, kuten opetuksesta, sosiaali- ja terveystoimesta. Meidän täytyy miettiä joka euron perään, että mihin rahaa voi laittaa. Haluan tietää sen 1000 euroakin, että mihin se on käytetty. Ja jos halutaan enemmän rahaa, niin sitten täytyisi olla näyttöä siitä mitä toiminnalla saavutetaan. Minun puolesta vaikka 10 000 euroa, jos oikeasti saamme sillä esimerkiksi sitä, että asukkaat kokevat enemmän olevansa espoolaisia, kotiseututuntemusta, kotiseutu rakkautta, oikeita vaikutusmahdollisuuksia.” (Espoon kaupungin edustaja)

7.1.2 Valmisteluryhmien kokoonpano ja aktiivisuus

Toiminnan järjestämiseksi Asukasfoorumin valmisteluryhmien tulisi koostua vähintään viidestä alueella asuvasta henkilöstä. Asukasfoorumityöryhmältä saamieni tietojen mukaan valmisteluryhmien koot vaihtelevat. Suur-Kauklahden valmisteluryhmässä on jäseniä vähiten, 7 henkilöä, kun taas kooltaan suurinta valmisteluryhmää edustaa Suur-Matinkylän valmisteluryhmä 12:sta jäsenellä, muut ryhmät koostuvat 9-11:sta jäsenestä. Kokonaisuudessaan asukasfoorumien valmisteluryhmien jäsenistä on miehiä 58 %. Mies- ja naisjäsenten edustettavuudessa on valmisteluryhmien välillä suuriakin eroja. Pohjois-Espoon valmisteluryhmän kymmenestä jäsenestä vain yksi on nainen, kun taas esimerkiksi Suur-Matinkylän valmisteluryhmän jäsenistä naisia on 7. Kyselyyn saatiin todellisuutta vastaava otos sekä mies- että naisvastaajia, vastaajista miehiä oli 58 % ja naisia 42 %.

Aineistosta tuli esille, että asukasfoorumin valmisteluryhmät joutuvat ylläpitämään toimintaa liian pienillä ryhmäkokoonpanoilla, jopa alle 5 henkilön voimin. Pois toiminnasta jääneiden henkilöiden tilalle valmisteluryhmät voivat itse ehdottaa korvaavaa jäsentä, jonka asukasfoorumityöryhmä hyväksyy ryhmään. Mikko Perkon (2014) mukaan korvaavat jäsenet on tähän mennessä aina hyväksytty muutta mutkitta mukaan toimintaan. Koska asukasfoorumitoiminta on vapaaehtoista asukastoimintaa, vaaditaan tässäkin asiassa valmisteluryhmän oma-aloitteisuutta, jotta valmisteluryhmä saadaan täysimääräiseksi. Sillä toiminnan onnistumisen ja vireillä pysymisen vuoksi on olennaista, että valmisteluryhmissä on tarpeeksi jäseniä ideoimassa järjestettäviä asukasfoorumeita. Jäsenien vähäinen määrä osoittautui ongelmaksi valmisteluryhmien jäsenten mielestä, sillä asukasfoorumitoimintaan on hankala saada uusia jäseniä, etenkin kesken valtuustokauden, mutta näyttää myös siltä, että samat aktiiviset asukkaat toimivat valtuustokaudesta toiseen jäseninä asukasfoorumitoiminnassa. Voidaan siis sanoa, että asukasfoorumitoimintaan

yleisestikin on hankala saada uusia jäseniä. Huoli liian vähäisestä jäsenten vaihtuvuudesta aiheutti pelkoa ideoiden kyllästymisestä, ja sen myötä asukasfoorumitoiminnan kuihtumisesta.

”Vaihtuvuus olisi tärkeää. Uusia kasvoja ja mielipiteitä, sekä toimijoita tarvitaan.”
(asukasfoorumitoimija)

”Pitäisi olla parempi edustuksellisuus. Nyt on nimetty suunnilleen kaikki, jotka ovat suostuneet.” (asukasfoorumitoimija)

Myös Espoon kaupungin edustajat näkivät yhtenä asukasfoorumitoiminnan ongelmana jäsenten vähäisen vaihtuvuuden. Asukasfoorumitoimintaan on ollut vaikea saada jäseniä, eikä vaihtuvuutta valtuustokausien välillä ole ollut tarpeeksi. Asukasfoorumityöryhmän roolin tärkeyttä asukasfoorumitoiminnassa kyseenalaistettiin, sillä sen rooli jäsenten valitsijana nähtiin hyvin pienenä. Mukaan ei yksinkertaisesti ilmoittaudu niin paljon kuntalaisia, että asukasfoorumitoimijoita voitaisiin valita, vaan asukasfoorumityöryhmä on ottanut mukaan kaikki halukkaat. Tilanteen edistämiseksi Espoon kaupungin edustajien mukaan asukasfoorumitoiminta tulisi saada kuntalaisten tietoisuuteen paremmin. Nykyisellään harva espoolaisista on edes kuullut asukasfoorumitoiminnasta saati, että he tietäisivät mitä asukasfoorumitoiminta käytännössä on.

”Asukasfoorumeihin sai itse ilmoittautua, se on minusta hyvä idea. En kuitenkaan tiedä ilmoittautuiko toimintaan edes uusia ihmisiä. Mitä olen ymmärtänyt niin toimintaan oli vaikeuksia saada mukaan uusia ihmisiä. Eihän hakuprosessista kyllä hirveästi tiedoitettu. Ei tavallinen ihminen lähde mukaan toimintaan, jos jossain Espoo -lehdessä lukee, että meillä on nyt tällainen, ilmoittaudupas tänne. Kyllä sitä pitäisi rummuttaa ihan eri tavalla.” (Espoon kaupungin edustaja)

”Käytännössä mitä olen ymmärtänyt, niin ei asukasfoorumityöryhmä valitse jäseniä asukasfoorumeihin, vaan suurin piirtein joka ikinen ihminen, joka on kiinnostunut niin on valittu. Asukasfoorumitoimintaan on usein vähemmän hakijoita, kuin paikkoja. Eli asukasfoorumityöryhmän rooli ei ole valita isosta joukosta hyviä ja päteviä hakijoita, vaan niitä hakijoita on niin kovin vähän.” (Espoon kaupungin edustaja)

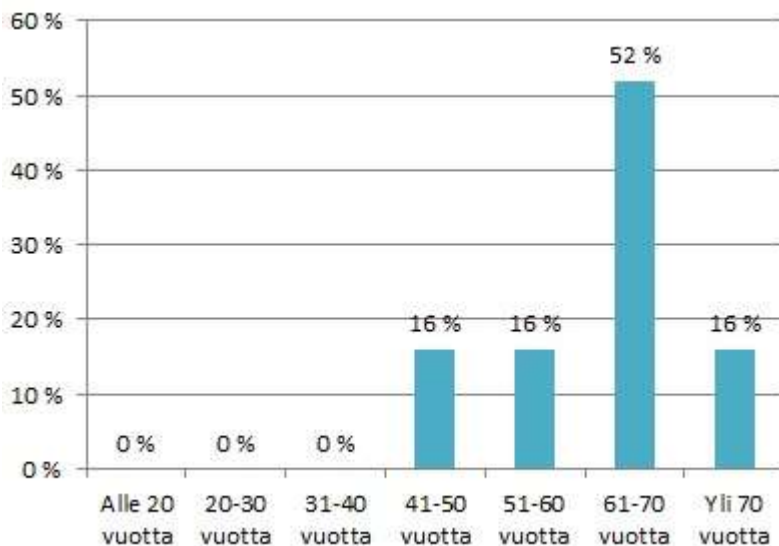
Vaikka ongelmana koettiin, että valmisteluryhmissä toimivien jäsenten vaihtuvuus on vähäistä, niin ärtyneisyyttä herätti lisäksi myös joidenkin jäsenten vähäinen osallistuminen valmisteluryhmien kokouksiin ja asukasfoorumitoiminnan organisointiin. Yleisesti motivoituneet jäsenet lisäisivät toiminnan suunnittelua. Valmisteluryhmien toiminnassa mukana olevista jäsenistä 54 % kertoo osallistuvansa valmisteluryhmänsä järjestämiin kokouksiin aina ja 41 % melko usein. Ainoastaan 5 % kertoo osallistuvansa kokouksiin vain harvoin. Syitä poissaoloihin esitettiin useampia muun muassa: sairastuminen,

kiinnostuksen puute ja työesteet. Jäsenten poisjäänti kokouksista tai muusta asukasfoorumitoiminnan organisointiin liittyvistä tehtävistä kuihduttaa asukasfoorumitoimijoiden mielestä valmisteluryhmän toimintaa ja samalla kuormittaa valmisteluryhmän aktiivisimpia jäseniä.

"Alkujaan aika sekalainen porukka, josta matkan varrella on tippunut väkeä pois. Ryhmän jäsenten sitoutumisessa toimintaan olisi toivomisen varaa."
(asukasfoorumitoimija)

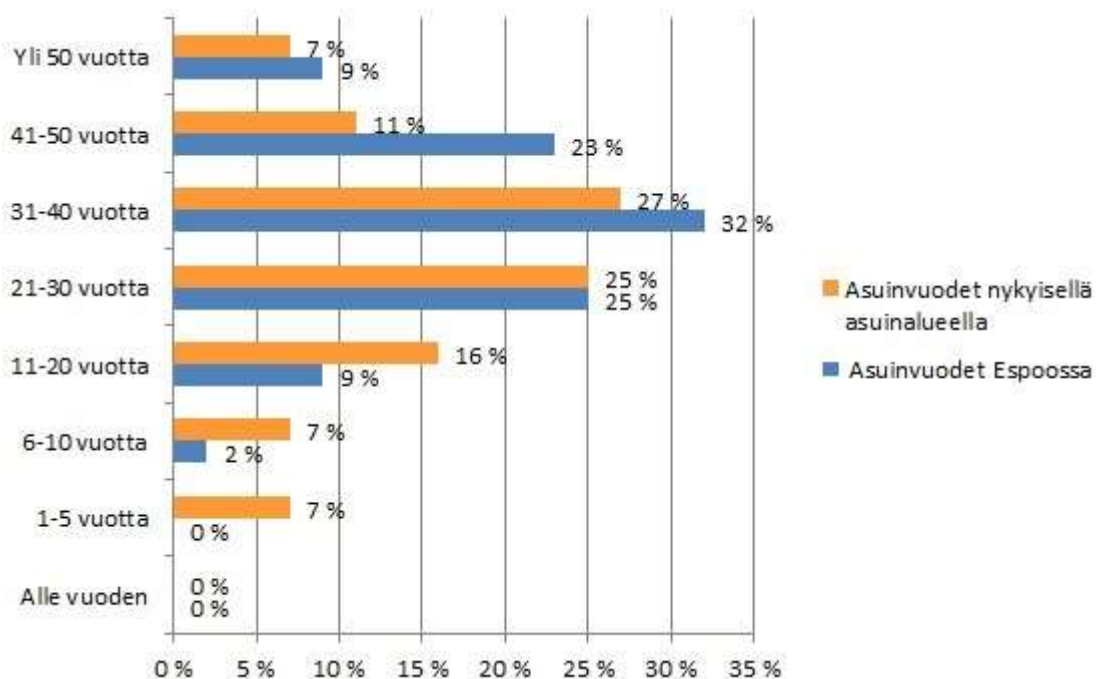
Asukasfoorumitoiminnan lähtökohtana on saada valmisteluryhmien jäseniksi henkilöitä, jotka ovat kiinnostuneita oman asuinalueensa ja Espoon alueellisesta kehittämisestä sekä espoolaisten yhteisestä edusta. Tämä edellyttää, että asukasfoorumin valmisteluryhmässä olisi mahdollisimman hyvä alueellinen ja toiminnallinen edustettavuus. Tämä ei kuitenkaan toteudu yhdessäkään Espoon asukasfoorumin valmisteluryhmistä. Suur-Kauklahden valmisteluryhmässä toteutuu kuitenkin joukon paras alueellinen pienalueiden edustettavuus. Edustettavuuden keskittyminen vaikuttaa osaltaan käsiteltävien aiheiden yksipuolistumiseen ja suppean näkökulman esittämiseen ja mahdollisesti vain tietyn ryhmän edun ajamiseen.

Kyselyyn vastanneista 52 % oli 61-70 –vuotiaita, eikä kukaan vastanneista ollut alle 41-vuotias (Kuva 9). Se, että 68 % vastanneista on yli 61-vuotiaita osoittaa, että ikänsä puolesta asukasfoorumitoimintaan osallistuvista espoolaisista suurin osa on eläkeläisiä, sillä keskimäärin suomalaiset jäävät eläkkeelle 63-68 vuoden ikäisinä (Eläketurvakeskus, 2014). Vuonna 2013 Espoon väestöstä 8 % oli 65-74 –vuotiaita, joten perusjoukkoon nähden kyseinen ryhmä on yliedustettuna asukasfoorumitoiminnassa (Espoon kaupunki, 2014c: 11). Ikäihmisten suuri osuus koettiin ongelmana asukasfoorumitoimijoiden keskuudessa. Valmisteluryhmiin toivottiin eri-ikäisiä ja erilaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä, jotta edustettavuus olisi monipuolisempaa. Etenkin nuoria toivottiin mukaan asukasfoorumitoimintaan.

Kuva 9. Kyselyyn vastanneiden asukasfoorumitoimijoiden ikäjakauma.

Valmisteluryhmien jäsenten oman asuinalueen aluetuntemuksen voidaan sanoa olevan omaa luokkaansa vain muutama vastaajista, 11 %, on asunut Espoossa alle 21 vuotta. Suurin osa vastaajista 70 % on lisäksi asunut nykyisellä asuinalueellaan yli 21 vuotta (Kuva 10).

Kuva 10. Asukasfoorumitoimijoiden asuinvuodet nykyisellä asuinalueellaan ja kokonaisuudessaan Espoossa.

Lähtökohtaisesti asuinalueensa kehittämisestä kiinnostuneet valmisteluryhmän jäsenet ovat nähneet asuinalueensa kehityksen yli kahden vuosikymmenen ajalta. Asukasfoorumin

valmisteluryhmien jäsenet eivät pääasiassa ole aluesuunnittelun asiantuntijoita työskentelytaustaltaan: jäseniä on hyvin erilaisista ammattitaustoista, on terveydenhoitajasta, sähköasentajaan, taiteilijaan ja geofyysikkoon, ainoastaan insinöörejä, diplomi-insinöörejä ja yrittäjiä on joukossa useampia. Ylemmän korkeakoulututkinnon on suorittanut 55 % vastaajista.

Espoon kaupungin edustajat eivät näe asukasfoorumitoimintaa kovin onnistuneena. Ongelmana nähtiin muun muassa, se että asukasfoorumi eivät edusta suuralueiden asukkaita riittävän hyvin. Ei voitu uskoa, että nykyisellään asukasfoorumi voisi edustaa koko suuralueen asukkaiden ääntä. Espoon seitsemän suuraluetta ovat maantieteellisesti isoja alueita ja niiden väestö on hyvin homogeenistä. Espoon kaupungin edustajat näkivät asukasfoorumitoimijoiden edustavan vain tietynlaisen ryhmän ääntä. Ryhmät koostuvat vanhemmista ihmisistä, eikä nuoria ole osattu aktivoida mukaan toimintaan lainkaan. Espoon kaupungin edustajat myös kokivat, että yleisesti kuntalaisten osallistumiseen vaikuttaa kuntalaisen sosioekonominen tausta, joka vaikuttaa kuntalaisten aktiivisuuteen ottaa asioista selvää ja tämä näkyy myös asukasfoorumitoimintaan mukaan lähteneissä espoolaisissa. Pidettiin tärkeänä, että myös asukasfoorumeiden ääni edustaisi alueellisen edustavuuden lisäksi monipuolisesti erilaisia ryhmiä ja eri elämäntilanteissa olevia ihmisiä.

”Miten asukasfoorumeissa kuuluu erilaiset äänet. Ei tietyn alueen asukkaat ole suinkaan kaikista asioista samaa mieltä. Ne ovat valtavan isoja alueita, joilla asuu hirveän erilaisia ihmisiä, niin miten siellä kuuluu kaikkien asukkaiden ääni? Minusta tuntuu, että jos joku asukasfoorumi tulee kertomaan jotain, että jonkun suuralueen asukkaat... Niin ei ne puhu koko suuralueen asukkaiden äänellä, asukasfoorumi on hirveän pieni klikki. Miten he kuulevat tai ajattelevat yhdessä? Espoon asukkaista 10 % tai enemmänkin on maahanmuuttajataustaisia, niin kuinka monen asukasfoorumin toiminnassa on mukana millään tavalla maahanmuuttajia, ei yhdessäkään. Eihän se ole demokraattista. Jos ajattelee, että siinä on jo yli 10 % Espoon asukkaista. Heidän ääni ei kuulu missään. Eihän se voi jatkua sillä tavalla. Täytyisihän heidän ääni kuulua.” (Espoon kaupungin edustaja)

”Asukkaan koulutustausta vaikuttaa aika paljon. Jos on paljon esimerkiksi juristikoulutusta tai muuta vastaavaa ja on muutenkin verkoittunut työelämässä ja omassa yhteisössään, niin he ovat aktiivisempia. Sitten se, että keski-ikä on 50 pyöreästi, nuoret puuttuvat.” (Espoon kaupungin edustaja)

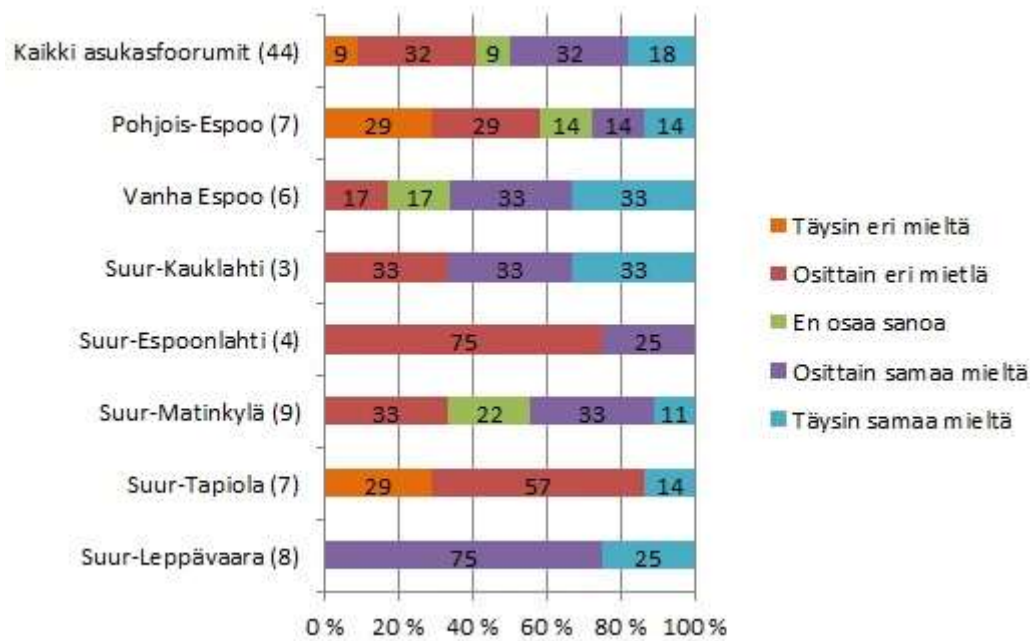
Asukasfoorumitoiminnan kannalta asukasfoorumitoimijoiden tulisi ymmärtää, että pienalueiden asukkaita kiinnostaa erilaiset aiheet. Aiheita, jotka kiinnostaisivat kaikkia suuralueen asukkaita on vain hyvin vähän. Jotta kuntalaisia saataisiin aktivoitua asukasfoorumitilaisuuksiin, tulisi aiheet löytää mahdollisimman läheltä kuntalaista, toisin sanoen arjen toimintaympäristöistä. Tämä tarkoittaa, että asukasfoorumitilaisuuksissa tulisi

keskittyä kapeampialaisiin teemoihin, eikä pyrkä käsittelmään suuraluetta yhtenä isona kokonaisuutena. Asukasfoorumitoimijat eivät koe suuralueita mielekkäänä toiminnan aluetasona. Konkreettisempänä toiminnantasona, jossa päästäisiin lähemmäs asukkaiden arjentoimintoja, voisi toimia alueelliset kylät, jotka jakautuisivat suuralueen sisällä olevien pienalueiden mukaan. Näin toiminta olisi alueen asukkaille helpommin lähestyttävää ja toisaalta asukasfoorumitoimijoille paremmin hallittavissa oleva kokonaisuus.

Asukasfoorumitoiminnan toimivuuden edellytyksenä on perusedellytysten lisäksi muitakin tekijöitä, kuten valmisteluryhmien jäsenten henkilökohtaiset kemiat, jolloin yksikin ryhmän jäsen voi toiminnallaan terrorisoida koko ryhmän toimintakykyä ja -halukkuutta.

”Valmisteluryhmässä on jäsen, joka terrorisoi ryhmää. Hän ei noteeraa yhdessä sovittuja päätöksiä ja toimii niistä piittaamatta yksinvaltiaan tavoin. Hän lähettelee haukkumisviestejä muille jäsenille ja käyttäytyy ylipäättään kuin diktaattori tai uhmaikäinen lapsi! Tästä johtuen ryhmästä on jo lähtenyt monta jäsentä ja monet ovat jääneet passiivisiksi, jotka eivät enää tule kokouksiin, kun sieltä aina palaa mielensä pahoittaneena.” (asukasfoorumitoimija)

Pahimmillaan tämä voi aiheuttaa jäsenten eroamista ryhmästä tai passivoitumisen toiminnan suhteen. Koska kyse on vapaaehtoistoiminnasta, ajavat negatiiviset asiat jäsenen helposti ulos toiminnasta, jos toimintaa ei enää koeta mielekkääksi. Kyselyn tulokset kuitenkin osoittivat tämän olevan tällä hetkellä vain yhden suuralueen asukasfoorumin valmisteluryhmän ongelmana. Ryhmädynamiikalla on suuri merkitys tämän kaltaisessa vapaaehtoisessa asukastoiminnassa, jossa jokaisen toimintaan mukaan ilmoittautuneen jäsenen panos on toiminnan onnistumisen kannalta korvaamattoman tärkeää, ja jolloin ryhmän edun tavoittelu tulisi olla suurempi kuin yksilön edun. Kyselyyn vastanneista valmisteluryhmänsä kokoonpanoa piti mielekkäänä 18 % (Kuva 11). Vastanneista 32 % oli osittain samaa mieltä, mutta 32 % vastanneista oli myös osittain eri mieltä siitä, että valmisteluryhmän kokoonpano on mielekäs. Valmisteluryhmien kokoonpanojen mielekkyyteen on varmasti vaikuttanut muun muassa ryhmädynamiikkakysymykset, vajavainen edustuksellisuus niin ikäryhmissä kuin alueellisesti sekä motivoituneiden jäsenten puute.

Kuva 11. Vastaajien mielipiteet valmisteluryhmittäin oman ryhmänsä kokoonpanon mielekkyydestä. Väite: Valmisteluryhmänne kokoonpano on ollut mielekäs?

7.1.3 Asukasfoorumitoimijoiden tavoitteet ja syyt osallistumisen taustalla

Asukasfoorumien valmisteluryhmien jäsenistä 95 %:lla on jokin erityinen tavoite tai syy olla mukana kyseisessä asukastoiminnassa. Pääasiassa nämä tavoitteet liittyivät oman asuinalueen kehittämiseen ja alueen asukkaiden vaikutusmahdollisuuksien parantamiseen omaa asuinaluetta koskevissa kysymyksissä. Lisäksi korostettiin asukkaiden aktivointia oman asuinalueensa kehittämisessä ja tuotiin esiin pyrkimys saada asukasfoorumitoiminnalla asukkaat enemmän mukaan vaikuttamaan oman elinympäristönsä kehittämiseen.

”Asukasdemokratian lisääminen. Asukkaiden osallistumisen ja vaikutusvallan lisääminen kaupungin kehittämisessä omalla asuinalueella.” (asukasfoorumitoimija)

Asukasfoorumitoimijat pitävät tärkeänä myös kykyä omalla toiminnalla vaikuttamaan suuralueen kehittämiseen, järkevien ratkaisujen, nopeampien toteutusaikataulujen ja asukkaiden ja kaupungin virkajohdon vuorovaikutuksen parantumisen myötä. Yhteistyön ylläpitoa haluttiin lisätä ja parantaa myös alueen asukasyhdistyksiin ja muihin suuralueisiin.

”Pyrkiä edistämään poliitikkojen/virkamiesten/asukkaiden vuoropuhelua ja vaikuttaa eri alueiden tasapuoliseen huomioonottamiseen valmisteluryhmän toiminnassa.” (asukasfoorumitoimija)

Vaikka suurin osa valmisteluryhmien jäsenistä pitää osallistumisensa syynä asukasvaikuttamisen kehittämistä oli vastauksien joukossa myös yksityiskohtaisempia syitä osallistumiselle, kuten parantaa järvien suojelua, parantaa vanhustenhuoltoon liittyviä asioita, sekä saada uimahalli omalle asuinalueelle. Lisäksi asukasfoorumitoiminta koettiin hyväksi harrastukseksi, jossa on mahdollisuus osallistua Espoon kaupungin palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen sekä pitää yllä sosiaalisia suhteita.

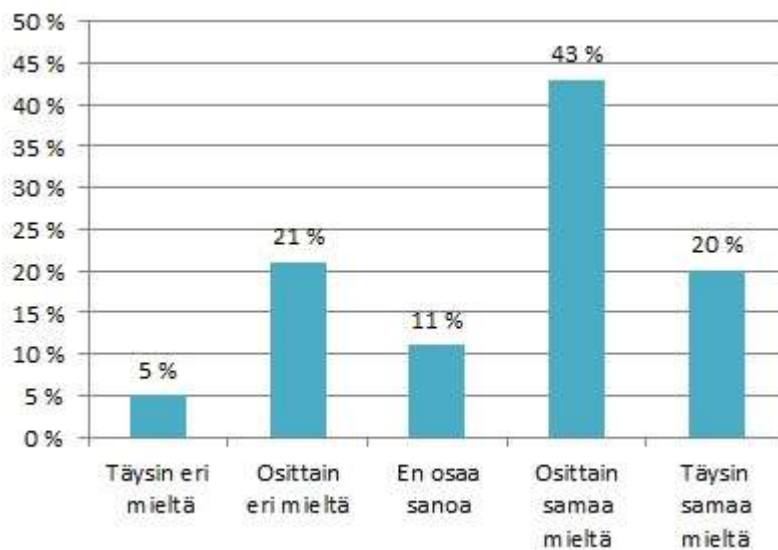
”Mukavan porukan kanssa on kiva pohtia alueen asioita ja olla perillä ajankohtaisista alueen tapahtumista.” (asukasfoorumitoimija)

Kyselyyn vastanneista asukasfoorumin valmisteluryhmien jäsenistä 29 % uskoi, että asukasfoorumitoiminta auttaa tämän oman tavoitteen toteutumisessa, 64 % uskoi, että toiminta auttaa osittain ja 7 % uskoi, ettei asukasfoorumitoiminnalla saada tätä henkilökohtaista tavoitetta toteutettua. Jäsenet, jotka eivät uskoneet asukasfoorumitoiminnan auttavan oman tavoitteensa toteutumisessa, joko toivoivat saavansa aikaiseksi konkreettisia muutoksia asukasfoorumitoiminnalla tai olivat hävittäneet motivaationsa kokonaan, kun olivat havainneet toiminnan merkityksen.

7.2 Asukasfoorumitoimijoiden ja Espoon kaupungin vuorovaikutus

Asukasfoorumitoiminnan avuksi on olemassa asukasfoorumityöryhmä sekä Espoon kaupungin yhteyshenkilöt, joihin kuuluvat kuntademokratian kehittämisestä vastaava Mari Immonen, viestinnän kehittämisestä vastaava Johanna Pellinen ja kaupungin asukasfoorumisivun päivittämisestä vastaava Ona Sarjanen (Espoon kaupunki, 2014a). Espoon kaupunki on muun muassa tarjonnut asukasfoorumin valmisteluryhmilleen kirjallisia vinkkejä asukasfoorumien viestintään, jotka sisältävät ohjeistusta kaupungin verkkosivujen päivittämisestä, lehti-ilmoitusten tekemisestä, tilojen vuokrauksesta ja maksullisesta kopionti/taittoavusta. Espoon kaupungin on tarkoitus toimia ainoastaan asukasfoorumitoiminnan pienimuotoisena rahoittajana ja kumppanina. (Espoon kaupunki, 2014d.)

Tärkeimpänä yhteistyön muotona Espoon kaupungin kanssa asukasfoorumitoimijat pitivät virka- ja luottamushenkilöiden toimimista alustajina asukasfoorumeissa. Asukasfoorumitoiminta järjestetään pääsääntöisesti kaupungin tiloissa, mutta kaikki tilat eivät ole ilmaisia, jolloin asukasfoorunit maksavat budjetistaan kaupungille tilavuokraa. Lisäksi tarjolla on ollut ilmoitusetuja paikallislehdissä, monistusapua ja puhelinneuvontaa niitä pyytävälle valmisteluryhmille. Asukasfoorumitoimijoista 20 %:n mielestä yhteistyö Espoon kaupungin kanssa on toiminut hyvin, lisäksi 43 % asukasfoorumitoimijoista näki yhteistyössä enemmän hyvää kuin huonoa (Kuva 12). Tulosten perusteella suurin osa asukasfoorumitoimijoista arvostaa tämän hetkistä yhteistyötä Espoon kaupungin kanssa, mutta kehitettävääkin löytyy.

Kuva 12. Asukasfoorumitoimijoiden näkemys yhteistyön onnistumisesta Espoon kaupungin kanssa. Väite: Yhteistyö Espoon kaupungin kanssa on toiminut hyvin.

Espoon kaupungin toimiminen asukasfoorumitoiminnan kumppanina tarkoittaa siis käytännössä sitä, että asukasfoorumin valmisteluryhmät vastaavat toiminnastaan itse, mutta voivat tarpeen vaatiessa pyytää apua Espoon kaupungilta. Asukasfoorumitoimijoille on kuitenkin epäselvää, huomioidaanko kaikki heiltä tulleet kehitysehdotukset ja pyynnot liittyen asukasfoorumitoimintaan ja mihin kaikkeen toiminnan tueksi kaupungilta olisi ylipäättään mahdollista saada apua.

”Toistaiseksi asukasfoorumitoiminta on vielä kovin lapsen kengissä. Mitään näkyvää ei ole saatu aikaan. Toistaiseksi toiminta on ollut yksisuuntaista, esimerkiksi on kutsuttu paikalle kaupungin virka- ja luottamushenkilöitä kertomaan jostakin jo päätetystä ja/tai pitkälle valmistellusta hankkeesta. Tiedon pitäisi tietysti kulkea molempiin suuntiin.” (asukasfoorumitoimija)

Vastaajat toivoivat Espoon kaupungilta monipuolisempaa toiminnallista opastusta, työskentelytapojen ja -välineiden osalta. Asukasfoorumien valmisteluryhmien koostuessa iäkkäämmistä ihmisistä, ei ole selvää, että esimerkiksi valmisteluryhmästä löytyisi tietotekniikan ja sosiaalisen median taitaja. Usea vastaaja kertoi valmisteluryhmällään olevan Facebook -sivut. Myös osalla ryhmistä on omat kotisivut. Lisäksi Youtubessa on julkaistu videoklippejä asukasfoorumeista ja ainakin Suur-Matinkylän asukasfoorumilla on käytössään Otakantaa.fi -tietojärjestelmä. Tärkeässä roolissa on myös Espoon kaupungin päivittämät kaupungin verkkosivut, joihin kukin valmisteluryhmä voi toimittaa haluamansa julkaisut.

”Sosiaalista mediaa on käytetty asukasfoorumitoiminnassa vain vähän, ei ole mielekästä ”puuhastella” asioiden parissa, jotka olisi pitänyt tarjota automaattisesti etukäteen parhaalla tavalla annettuna.” (asukasfoorumitoimija)

”Oma Facebook -sivu, jolla pyritään kertomaan suuralueen keskeisistä asioista ja tietyt mainostetaan omia tapahtumia. Vanhemmat valmisteluryhmän jäsenet eivät ole tässä mukana ja kokevat asian vieraaksi.” (asukasfoorumitoimija)

Vastauksissa tuli ilmi, että asukasfoorumitoimijoiden mielestä sosiaalista mediaa ei hyödynnetä asukasfoorumitoiminnassa tarpeeksi laajasti tai sen käyttö ei ole riittävällä taitotasolla. Merkittävimpänä vaikuttajana tähän koettiin osaamisen puute. Sosiaalista mediaa saatetaan hyödyntää epäsuorasti asukasyhdistysten ja Espoon kaupungin kautta. Yksi jäsenistä ehdotti, että asukasfoorumin valmisteluryhmät voisivat hyödyntää sosiaalisen median käyttöönotossa työttömiä nuoria, joilla olisi atk-osaamista ja kiinnostusta yhteiskunnan ja asukkaiden toimintamahdollisuuksista. Sosiaalisen median hyödyntämisellä on merkittävä vaikutus etenkin nuorempien espoolaisten aktivoinnissa oman lähiympäristönsä kehittämisessä. Staffans (2004) osoittaa väitöskirjassaan, että asukasfoorumi ja kaupunginosan Internetfoorumi voivat toimia toisiaan täydentäen. Asukasfoorumitoiminta luo Internetfoorumille toimintaympäristön ja samalla asukasfoorumitoiminta saa tukea toiminnalleen kommunikointiverkoston kautta. Myös erilaiset keskustelukanavat mahdollistaisivat paikkaan ja aikaan riippumattoman väylän osallistua asukasfoorumitoimintaan ideoiden ja palautteen annon kautta. Kaiken kaikkiaan Espoon kaupungin aktivoituminen atk-taitojen opastamisessa asukasfoorumitoimijoille on sosiaalisen median käyttöönoton avainkysymys.

”Puheenjohtajien ja sihteerien perehdyttäminen olisi tärkeää. Kaupungin tulisi ottaa huomioon, että ikääntyvät kuntalaiset tarvitsevat tukea esimerkiksi tietotekniikassa, jos oletetaan, että työryhmän on oltava mukana sosiaalisessa mediassa. Jos tavoitteet on asetettu, ne pitäisi tuoda työryhmätasolle. Kauniit kaupunginjohtajan

puheet eivät riitä, vaan pitää varmistaa että toimintaedellytykset ovat kunnossa.”
(asukasfoorumitoimija)

”Sosiaalista mediaa tulisi hyödyntää tiedottamis- ja keskustelukanavana. Olisi toivottavaa, että toimintatapa olisi yhdenmukainen ja ohjeistettu kaikilla suuralueilla.” (asukasfoorumitoimija)

Espoon kaupungin edustajat pitivät asukasfoorumitoiminnan tukemista Espoon kaupungin puolesta tärkeänä, mutta toisaalta he katsoivat, että tälle pitäisi pystyä asettamaan tarkat rajat, jotka olisi hyvä neuvotella kaupunginhallinnon, luottamushenkilöiden sekä asukasfoorumitoimijoiden kesken yhteisessä kokoontumisessa. Näin Espoon kaupunki voisi luoda mahdollisuudet, joilla asukasfoorumit voisivat edelleen toimia haluamallaan tavalla. Espoon kaupungin edustajien mielestä on tärkeää, että asukasfoorumitoiminta pysyy asukkaiden keskinäisenä toimintana, jonka sisältöön kaupunki ei liiaksi puutu.

”Mielestäni tulisi varmistaa, että asukasfoorumitoiminnalle on tarjolla tiloja, jos ei ilmaisia niin ainakin kohtuu hintaisia. Lisäksi pitäisi varmistaa, että valmisteluryhmissä on sitä osaamista, mitä siellä tarvitaan. Se vaan pitää organisoida, ja jonkun se pitää myös maksaa. Minun mielestä kaupungin kuuluu maksaa toiminnan infrastruktuuri.” (Espoon kaupungin edustaja)

”Asukasfoorumitoimijat odottavat, että kaupungin työntekijät antaisivat apua. Se on mielenkiintoinen kysymys, että kuinka paljon ja mihin asti voidaan auttaa. Meillä on aika paljon ammattitiedottajia ja kaupungin nettisivuilla on laaja näkyvyys, niin niitä vois varmasti hyödyntää paremmin. Mutta kuinka paljon avustamiseen voidaan käyttää kaupungin työntekijöidenkään aikaa tai kaupungin rahoja?” (Espoon kaupungin edustaja)

7.3 Asukasfoorumien valmisteluryhmät ja alueen asukasyhdistysten ja -järjestöjen vuorovaikutus

Valmisteluryhmiin toivottiin enemmän jäseniä alueen asukasyhdistyksistä. Kuitenkin 64 % vastanneista on jäsenenä suuralueensa asukasyhdistyksessä ja 50 % kaupunginosayhdistyksessä. Tässä on suuraluekohtaisia eroja, mutta kyselyyn vastanneiden perusteella esimerkiksi asukasyhdistysten jäseniä on useampia jokaisessa asukasfoorumin valmisteluryhmässä. Tässä on kuitenkin huomioitava kyselyyn vastaamatta jättäneiden jäsenten osuus. Kokonaisuudessaan 91 % vastanneista on mukana jossain alueen alue-, yhdistys- tai järjestötoiminnassa: asukasyhdistyksessä, kaupunginosayhdistyksessä, urheiluseurassa, kulttuuri- tai harrastusjärjestössä, sosiaali- tai terveysjärjestössä tai koulutus- tai tutkimusyhdistyksessä tai muussa vastaavassa. Yhdistys- ja järjestötoimintaa pidetäänkin Suomessa yleisesti kansalaisyhteiskunnan ja

demokratian kehityksen kannalta välttämättömänä kunnallishallinnon yhteistyökumppanina (Bäcklund 2007: 171).

Asukasfoorumitoimijoista suurimman osan 68 % mielestä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on toiminut kokonaisuudessaan hyvin. Alueen asukasyhdistysten kanssa on pidetty yhteisiä tilaisuuksia ja he ovat auttaneet asukasfoorumitilaisuuksien tiedottamisessa. Lisäksi asukasyhdistyksiltä on saatu alustajia asukasfoorumeihin. On kuitenkin huomioitava, että asukasfoorumien valmisteluryhmissä, joissa on jäsenenä paljon asukasyhdistyksen aktiiveja, yhteistyö mielletään hyväksi, kun taas valmisteluryhmissä, joissa asukasyhdistysten edustus on vähäisempi, koetaan yhteistyö hankalaksi tai jopa lähes olemattomaksi.

”Olemme kutsuneet tapahtuman aihepiiriin liittyviä yhdistyksiä ja järjestöjä puhumaan tapahtumissa ja tiedoittamaan tapahtumista omien kanaviensa kautta. Tiedot toimitetaan myös kaupunginosayhdistyksille, joiden kanssa on yhteistyössä järjestetty myös yksittäisiä tapahtumia.” (asukasfoorumitoimija)

Näyttää siltä, että asukasfoorumien valmisteluryhmät kuitenkin kaipaavat selkeämpää yhteistyötä alueen asukasyhdistysten ja -järjestöjen välille. Lisäksi toivottiin yhteistyön ja vertaistuen kehittämistä eri alueiden välillä, sillä se voisi antaa uusia ideoita asukasfoorumitoimintaan. Vastauksissa tuotiin esille, että yhteistyö alueen asukasyhdistysten ja -järjestöjen kanssa takaisi laajemman näkemyksen muun muassa asukasfoorumeissa tarkasteltuihin teemoihin.

”Kiinteämpi kytkeä kaupunginosayhdistyksiin ja omakotiyhdistyksiin. Valmisteluryhmässä puolet tulisi olla näiden hallituksista, jotta kontakti säilyisi ja olisi laajempi taustamielipide.” (asukasfoorumitoimija)

Toisaalta koettiin myös, että yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on hankalaa. Asukasyhdistyksiä ja -järjestöjä on vaikea aktivoida mukaan asukasfoorumitoimintaan ja toimijoiden yhteistyöhön. Ymmärrettävästi asukasfoorumitoimijoita harmittaa yhteistyön vähäisyys, joka näyttää perustuvan yksittäisten asukasyhdistysten ja -järjestöjen aktiivien kiinnostukseen vaikuttaa asuinalueensa kehittämiseen myös asukasfoorumitoiminnan kautta. Sosiaalisten suhteiden luominen on tässäkin suhteessa tärkeässä roolissa.

Espoon kaupungin edustajat kannustivat asukasfoorumien ja asukasyhdistysten- ja järjestöjen yhteistyöhön, mutta kertoivat huomanneensa, että toimijoiden välit eivät yleisesti ottaen ole kovinkaan hyvät, eikä yhteistyöllä mahdollisesti saatavia hyötyjä näin ollen ole otettu huomioon. Katsottiin, että asukasfoorumitoimijat ja asukasyhdistysten- ja

järjestöjen ihmiset ajavat molemmat omaa etuaan ja kumpikin uskoo edustavansa oman alueensa asukkaiden ääntä paremmin kuin toinen. Espoon kaupungin edustajien näkökulmasta asukasfoorumitoiminnan ongelmana tässä suhteessa on sen rooli. Sillä asukasfoorumitoiminta hakee edelleen paikkaansa ja on hankala sanoa onko se asukastoimintaa vai kaupungin virallista toimintaa. Asukasfoorumitoiminnan voidaankin ajatella sijoittuvan asukastoiminnan ja kaupungin virallisen toiminnan välimaastoon, jonka vuoksi toiminnan roolia on hankala määrittää.

”Olen huomannu, että alueiden asukasyhdistykset eivät aina ole hirveän hyvissä väleissä asukasfoorumien kanssa. Osa ajattelee, että asukasyhdistyksissä toimii oikeasti vapaaehtoiset asukkaiden edustajat. Asukasfoorumeita pidetään jotenkin kaupungin eliminä, ehkä se johtuu siitä, että asukasfoorumeissa on jäsenenä henkilöitä, jotka ovat mukana myös kunnallispolitiikassa. Ehkä siksi ajatellaan, että asukasfoorunit ovat enemmän poliittista toimintaa tai kaupungin toimintaa.”
(Espoon kaupungin edustaja)

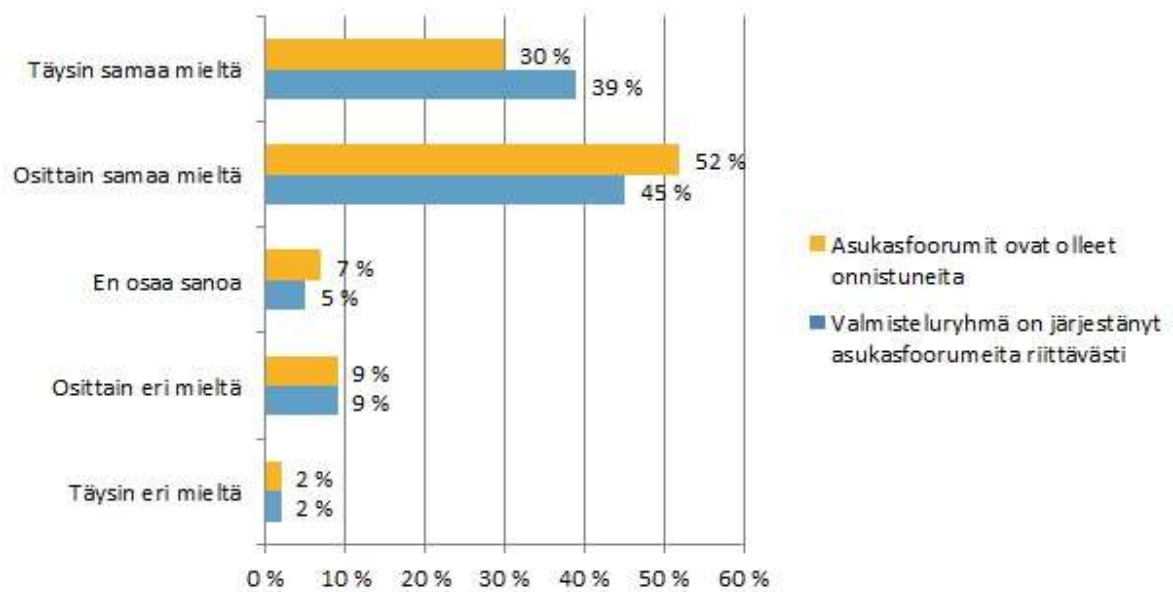
7.4 Asukasfoorunit

Asukasfoorunit ovat Espoossa suuralueiden valmisteluryhmien järjestämiä avoimia asukastilaisuuksia, joihin kaikki käsiteltävästä aiheesta kiinnostuneet ovat tervetulleita (Kuva 13). Asukasfoorumeissa käsitellään suuralueelle ajankohtaisia asioita kokonaisvaltaisesti tai esimerkiksi pienempien pienaluekohtaisten aiheiden avulla. Asukasfoorumien tarkoitus on tuoda ajankohtaista tietoa suuralueen kehittämisestä alueen asukkaille ja aktivoida asukkaita osallistumaan oman asuinalueensa kehittämiseen. Asukasfoorunitilaisuuksissa kuunnellaan Espoon kaupungin virkahenkilöiden alustuksia, käydään keskustelua asukkaiden, virkahenkilöiden ja mahdollisesti tilaisuuteen kutsuttujen luottamushenkilöiden tai muiden asiantuntijoiden kesken. Keskustelulla pyritään löytämään ratkaisut koettuihin ongelmiin ja pohtia yhdessä alueellista kehittämistä ja toisaalta tutustua muihin tilaisuudesta kiinnostuneisiin. Asukasfoorumeissa ei tehdä päätöksiä, vaan kukin osallistuja omalta taholtaan vie käsiteltyä asiaa eteenpäin niin tahtoessaan. Koska tilaisuudet on vapautettu päätöksistä, on asukasfoorunit pääsääntöisesti positiivishenkisiä ja avoimen ilmapiirin keskustelutilaisuuksia (Päivänen et al. 2002: 22).

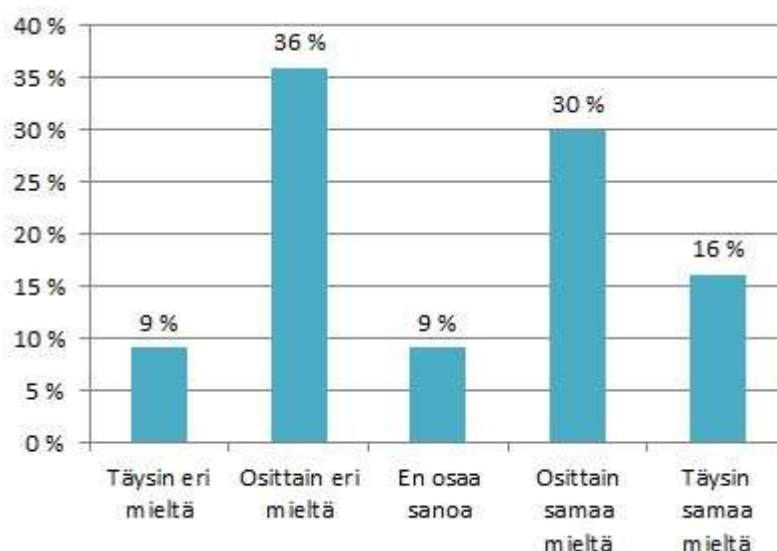
Kuva 13. Suur-Matinkylän asukasfoorumi 25.11.2014

Asukasfoorumitoiminnalle annettujen ohjeistuksien mukaan kunkin valmisteluryhmän tulisi järjestää kaksi asukasfoorumia vuosittain, yksi keväällä ja yksi syksyllä. Tämän valtuustokauden asukasfoorumien valmisteluryhmien toiminta alkoi toukokuussa 2013, vajaan vuoden aikana valmisteluryhmät saivat järjestettyä maksimissaan yhden asukasfoorumitilaisuuden syksyllä 2013, osa asukasfoorumeista kuitenkin siirtyi alkuvuodelle 2014. Vuoden 2014 aikana valmisteluryhmät ovat järjestäneet asukasfoorumeja keskimäärin 3 tilaisuutta, 2 tilaisuutta keväällä ja yhden syksyllä. Asukasfoorumeita pidettiin vuonna 2014 teemoista kuten vanhusten palvelut, liikuntapalvelut, terveydenhoitopalvelut ja liikenne. Suurin osa asukasfoorumitoimijoista pitää järjestämiään asukasfoorumeita onnistuneina. 30 % vastanneista pitää asukasfoorumeita onnistuneina, ja 52 % lähes onnistuneina. Asukasfoorumitoimijat pitävät asukasfoorumeita tärkeinä tilaisuuksina, koska siellä asukkaat saavat tuoda esiin itselleen tärkeinä kokemiaan asioita. Myös suurin osa asukasfoorumitoimijoista kokee, että oma valmisteluryhmä on järjestänyt asukasfoorumitilaisuuksia riittävästi. 39 % on täysin samaa mieltä, että asukasfoorumeita on järjestetty riittävästi ja 45 % on osittain samaa mieltä (Kuva 14).

Kuva 14. Asukasfoorumitilaisuuksien onnistuneisuus ja -riittävyys asukasfoorumitoimijoiden näkökulmasta.

Asukasfoorumitilaisuuksien välillä on kuitenkin eroja, toiset teemat vetävät puoleensa enemmän asukkaita kuin toiset. Tämä osaltaan vaikuttaa eroaviin mielipiteisiin asukasfoorumitoimijoilta kysyttäessä onko asukkaita saatu riittävästi mukaan asukasfoorumeihin. 45 % vastaajista kokee, että asukkaat on saatu mukaan vähintään kohtalaisen hyvin, kun toiset 45 % kokee, että asukkaiden tavoitettavuudessa on selkeästi ollut ongelmaa (Kuva 15).

Kuva 15. Asukkaiden saavutettavuus asukasfoorumitoimijoiden näkökulmasta. Väite: Asukkaat on saatu riittävän hyvin mukaan asukasfoorumeihin.

Ongelmaksi on koettu, ettei mainonta tavoita asukasfoorumien kohderyhmiä riittävästi, jolloin osa tilaisuuksista jää osallistujia määrältään vähäiseksi. Asukkaita on kuitenkin saatu mukaan asukasfoorumeihin ja erityisesti asukasfoorumitoimijat ovat tyytyväisiä siihen, että keskustelu asukasfoorumitilaisuuksissa on ollut onnistunutta, vaikka osallistujamäärä olisikin jäänyt vähäiseksi. Onnistuneiden asukasfoorumitilaisuuksien järjestämistä osaltaan edesauttavat Espoon kaupungilta saadut alustajat ja heidän panoksensa tilaisuuksiin, mikä on pääsääntöisesti ollut kiitettävää. On kuitenkin tapauksia, joissa alustajat ovat valmistautuneet osaansa huonosti, jolloin asukasfoorumitilaisuudet eivät ole onnistuneet halutulla tavalla.

”Valmisteluryhmäämme on tullut riittävä määrä aktiivisia jäseniä, jotka pystyvät kehittämään monipuolisia tapahtumia. Yhteydet kaupungin virkahenkilöihin ja päättäjiin ovat riittävät, jolloin asukastilaisuuksiin saadaan asianmukaiset esitykset. Asukasfoorumitilaisuuksissa on ollut sopivasti yleisöä. Aiheet on rajattu siten, että kohderyhmän kannalta päästään riittävän syvälle asioiden käsittelyssä.” (asukasfoorumitoimija)

”Asukkaat ovat aktiivisia ja asukasfoorumeihin on saatu puhujia. Jotkut virkahenkilöt eivät kuitenkaan ole valmistelleet omaa osuuttaan aiheen mukaisesti, minkä seurauksena asukkaat ovat olleet pettyneitä.” (asukasfoorumitoimija)

Espoon kaupungin edustajista asukasfoorumeissa käsitelty aiheet eivät ole osaksi olleet riittävän tarkkaan mietittyjä. Jotta kuntalainen hyötyisi tilaisuuksista ja jotta aihe kiinnostaisi asukkaita, tulisi keskittyä aiheisiin, jotka ovat ajankohtaisia ja joiden suunnitteluun on vielä mahdollisuus vaikuttaa. Liian usein asukasfoorumitilaisuus pidetään aiheesta, jossa asukkailla ei ole muuta mahdollisuutta kuin valittaa jo tehdystä päätöksestä. Olisi kuitenkin tärkeää, että kuntalaiset saataisiin mukaan päätöksentekoon ja asukasfoorumit aktivoisivat kuntalaisia osallistumaan. Sen voidaan ajatella olevan asukasfoorumitoiminnan idea. Tällä hetkellä asukasfoorumitoiminta ei kuitenkaan pääsääntöisesti toimi näin.

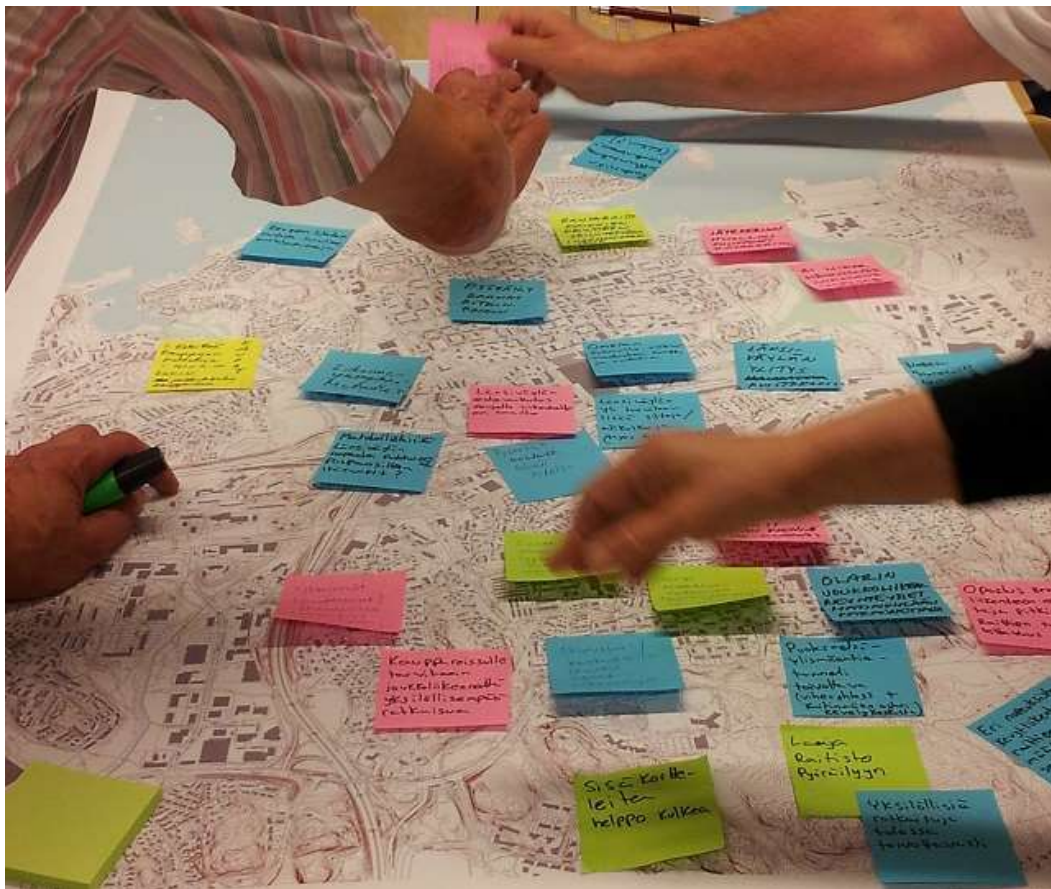
”Jos asukasfoorumitoimijat haluavat vaikuttaa, niin on mentävä sen prosessin mukaan. On kaavaehdotus, nähtävilläoloaika sekä mielipiteiden ja muistutusten aika. Niin silloin pitäisi toimia, koska ne kaikki käsitellään. Jos asukasfoorumitoimijat haluavat vaikuttaa, niin heidän pitäisi olla mukana tässä kaavaprosessissa ja ottaa siitä selvää.” (Espoon kaupungin edustaja)

Espoon kaupungin edustajien mielestä asukasfoorumien valmisteluryhmien tulisi myös katsoa toimintaansa monipuolisemmin. He voisivat järjestää kuulemistilaisuuksien lisäksi esimerkiksi työpajoja Espoon kaupungin tavoin (Kuva 16). Sillä tosiasia on, että kuulemistilaisuudet eivät kiinnosta kaikkia ja enemmän toiminnallisella tekemisellä

voitaisiin saada aktivoituna tilaisuuksiin mukaan uusia ihmisiä. Espoon kaupungin edustajien mielestä asukasfoorumitoimijat voisivat myös osallistua erilaisiin vakiintuneisiin aluekohtaisiin tapahtumiin, joissa heidän olisi mahdollisuus edistää vuorovaikutusta alueensa asukkaiden kanssa ja tehdä toiminnasta tunnetumpaa.

”Asukasfoorumitoimijoita pitäis enemmän aktivoida järjestämään monipuolisempia tapahtumia erilaisissa tiloissa. Heidän olisi hyvä tulla kuntalaisten pariin, jolloin vuorovaikutus toimisi paremmin.” (Espoon kaupungin edustaja)

”Parhaimmillaan asukasfoorumi voisi olla asukkaiden kohtaamispaikka, missä ihmiset voisivat tutustua toisiinsa. Esimerkiksi työpaja tai talkootyö niin, että tehtäisi jotain.” (Espoon kaupungin edustaja)

Kuva 16. Espoon kaupungin järjestämä visiotyöpaja Tiistilän koululla 20.8.2014

7.5 Asukasfoorumitoiminnalle asetetut tavoitteet

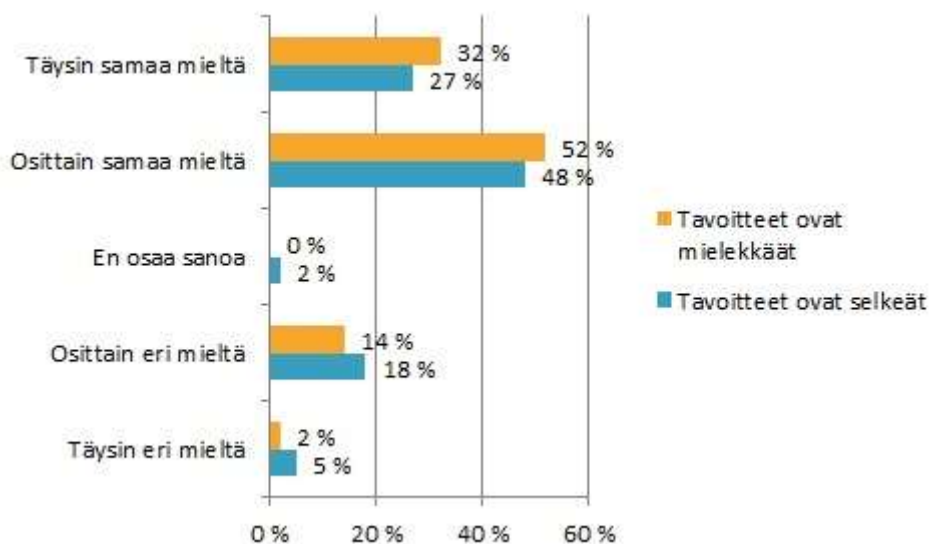
Espoon kaupunginhallituksen pöytäkirjan (2012) mukaan asukasfoorumitoiminnan päätarkoitus on edistää Espoon omatoimista asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Kaupunginhallitus on kyseisessä pöytäkirjassa asettanut asukasfoorumitoiminnalle seuraavat tavoitteet:

- edistää kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia
- edistää kunnan asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua
- edistää asukkaiden omatoimista toimintaa alueen viihtyisyyden ja palvelujen kehittämiseksi
- luoda mahdollisuuksia asukkaiden keskinäiselle yhteistoiminnalle
- edistää asukkaiden aktiivisuutta ilmaista tärkeistä hankkeista ja kehittämissuunnitelmista näkemyksensä asioiden valmisteluvaiheessa.

7.5.1 Tavoitteiden toimivuus ja mielekkyys

Asukasfoorumitoiminnan tavoitteet ovat valmisteluryhmien jäsenten mielestä suhteellisen selkeät ja mielekkäät (Kuva 17). 48 % vastaajista pitää asetettuja tavoitteita osittain selkeinä ja 27 % täysin selkeinä. Kuitenkin 23 % vastaajista näkee tavoitteissa epäselvyyttä. Valmisteluryhmissä ei välttämättä ole keskusteltu asukasfoorumitoiminnan tavoitteista ollenkaan ja niissäkin, joissa tavoitteista on keskusteltu, epäselvyys liittyy pääasiassa asukasfoorumitoiminnan rooliin ja merkitykseen Espoon kaupungin palvelujen suunnittelussa ja päätöksenteossa. Valmisteluryhmien sisällä toiminnan tavoitteissa ei ole koettu suuria erimielisyyksiä. Pääasiassa erimielisyydet kohdistuvat aluekokonaisuuksien käsittelyyn. Asukasfoorumitoimijoille on epäselvää, onko asukasfoorumitoiminnan tarkoituksena ajaa pienaluekohtaisia asioita vai pyrkiä keskittymään koko suuraluetta koskeviin teemoihin.

"Jotkut ovat ymmärtäneet, että toiminnan tavoitteena on ajaa voimallisesti "jotain yhtä asiaa", kuten vauhdittaa Kehä II:n jatkamista tai puuttua tiukasti roskaantumisen ongelmaan. Myös tasapainottelu; missä määrin käsitellään paikallisia asioita versus strategisesti merkittäviä suuralueen yhteisiä asioita. Tämä suhde on vielä hakusessa, mutta alkanee vähitellen hahmottua."
(asukasfoorumitoimija)

Kuva 17. Asukasfoorumitoiminnalle asetettujen tavoitteiden mielekkyys ja selkeys asukasfoorumitoimijoiden näkökulmasta.

Tavoitteisiin on kirjattu viisi kohtaa ja vastauksissakin nousi esille kysymys tavoitteiden priorisoinnista. Asukasfoorumitoimijoilla on halu vaikuttaa Espoon kaupungin päätöksentekoon, mutta heille on jäänyt epäselväksi, onko asukasfoorumitoiminnalla edes tarkoitus suoraan vaikuttaa kunnalliseen päätöksentekoon. Osa valmisteluryhmien jäsenistä on ollut mukana asukasfoorumeita edeltäneissä alueneuvottelukunnissa ja haluaisivat asukasfoorumeille lausunto-oikeuden, joka aiemmilla alueneuvottelukunnilla oli. Tämän seurauksena malttia ei meinaa löytyä järjestää pelkkiä asukastilaisuuksia. Valmisteluryhmien erilainen näkemys asukasfoorumitoiminnasta ja mitä sen kuuluisi edustaa osana Espoon osallistuvaa suunnittelua, on johtanut näkemyseroihin toiminnan tarkoituksesta. Tavoitteita tuntui olevan vaikea tulkita ja niiden merkittävyyttä arvioida, sillä asukasfoorumitoimijoiden näkökulmasta asukasfoorumitoiminnalla tulisi tavoitella suurempaa merkitystä kuin vain asukastilaisuuksien järjestäminen. Asetettujen tavoitteiden näkemykset eroavat selkeästi Espoon kaupungin ja asukasfoorumitoimijoiden välillä. On epäselvää, onko Espoon kaupunki esitellyt tavoitteitaan tarkemmin asukasfoorumitoimijoille, vai ovatko ne jääneet asukasfoorumitoimijoiden itse tulkittaviksi.

”Tärkeysjärjestys. Voiko asukasfoorumitoiminnalla todella vaikuttaa vai vain kertoa, mitä virkamiehet ja päätöksentekijät tekevät.” (asukasfoorumitoimija)

”Ei ole seurantaa. Kaupunkia ei loppupeleissä kiinnosta mitä on tehty ja mitä asioita asukkaat ovat nostaneet esiin asukasfoorumeissa. Monet asukasfoorumeihin

osallistuvat kokevat itse tapahtuman hyväksi mutta siihen se jääkin.”
(asukasfoorumitoimija)

Asukasfoorumitoiminnan tavoitteiden osalta kyselyssä keskityttiin pariin tavoitteeseen tarkemmin ja pyrittiin saamaan käsitystä siitä, kuinka hyvin tavoitteet on ymmärretty ja kuinka hyvin ne toimivat asukasfoorumitoiminnan tukena. Nämä kysymykset koskivat asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua sekä asukasfoorumitoiminnan mahdollisuuksia asukkaiden keskinäisen yhteistoiminnan kehittämisessä. Asukasfoorumitoiminnan koettiin edesauttavan asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua vain paikallisesti, sillä toiminta ei yllä päätösvaltaiselle tasolle. Valmisteluryhmät auttavat toiminnallaan asioiden esittelyssä julkisesti ja herättävät kiinnostusta aluetta koskevista asioista, mutta epäiltiin edesauttaako se todellisuudessa alueen asukkaiden aktivoitumista oman asuinalueensa kehittämiseksi, sillä koettiin, että asukasfoorumitoimintaan osallistuvat asukkaat ovat jo valmiiksi aktiivisia muuallakin. Huoli ulottuuko toiminta valmisteluryhmien ulkopuolelle liittyi myös asukasfoorumitoiminnan laajuuteen. Koettiin, että jotta asukasfoorumitoiminta voisi todellisuudessa edesauttaa muun muassa asukkaiden oma-aloitteisuutta, tulisi toiminnan olla paljon laajempaa ja asiantuntevampaa.

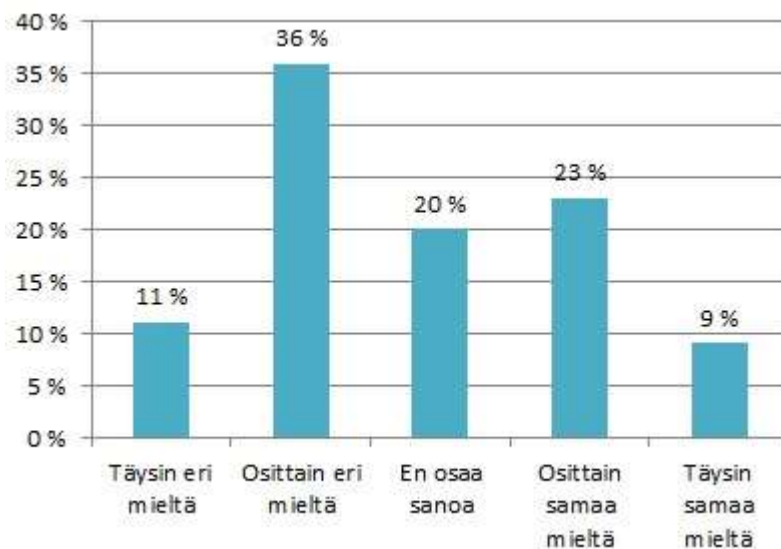
”Toiminta vahvistaa niiden asukkaiden mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa, jotka muutenkin ovat aktiivisia ja osallistuvat esimerkiksi asukasyhdistysten toimintaan. Haasteena on tavoittaa ne asukkaat, joiden kiinnostus on vähäisempää, mutta jotka moittivat tiedonkulkua, päätöksentekoa ja osallistumismahdollisuuksia.”
(asukasfoorumitoimija)

”Muutaman asukasfoorumin järjestäminen vuosittain ei mielestäni edesauta asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa. Toimintaa pitäisi olla paljon enemmän, sen pitäisi olla ammattimaista ja suunnitelmallisesti johdettua, jotta voitaisiin ajatella sen edesauttavan.” (asukasfoorumitoimija)

Asukasfoorumitoiminnalla ei koettu olevan suurta merkitystä asukkaiden keskinäisen yhteistoiminnan luonnissa. Asukkaiden aktivoimisessa tärkeimpänä tekijänä pidettiin paikallisia asukasyhdistyksiä, joiden kautta vain välillisesti voidaan asukasfoorumitoiminnalla asiaan vaikuttaa, sillä asukasfoorumitoiminnalla ei aktiivisesti pyritä luomaan tapahtumia vaan asukastilaisuuksia. Asukasfoorumien nähtiin kuitenkin osaltaan saattavan eri näkökulmia omaavia asukkaita yhteen, jolloin he voivat luoda kontakteja keskenään ja verkostoitua, mistä on mahdollista seurata hedelmällistä yhteistyötä niin asukkaiden kuin asukasyhdistysten välille.

”Asukasfoorumi on kohtaupaikka, jossa samanmieliset ja erimieliset kohtaavat toisensa ja voivat löytää kontakteja. Se on kohtaamispaikka myös alueen asukasyhdistyksille. Eli myös yhdistykseen kuuluvat ja kuulumattomat kohtaavat.” (asukasfoorumitoimija)

Jotta toiminnalle asetettuja tavoitteita voitaisiin asukasfoorumitoiminnalla toteuttaa olisi niille toteutettava myös jonkintasoista seuranta, sillä 47 % vastaajista ei uskonut asukasfoorumitoiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutuneen hyvin (Kuva 18). Espoon kaupungin toimintaa ei koettu merkittäväksi asukasfoorumitoiminnan tavoitteiden toteutumisen kannalta. Kiitosta kaupunki sai asukasfoorumitoiminnan mahdollistamisesta vuosibudjetilla sekä virkahenkilöiden toimimisesta alustajina asukasfoorumeissa, myös muutamia yhteistilaisuuksia on järjestetty Espoon kaupungin toimesta. Mutta muuten Espoon kaupungin katsottiin pysyneen etäällä asukasfoorumitoiminnan toteuttamisesta. Asukasfoorumitoiminnan tavoitteiden edistämiseksi toivottiin, että Espoon kaupunki toimisi vahvemmin toiminnan vetäjän roolissa opastamalla ja ohjaamalla asukasfoorumitoimintaa konkreettisemmin. Usealle asukasfoorumin valmisteluryhmän jäsenelle on jäänyt kuva, ettei Espoon kaupunki ole kiinnostunut toiminnasta kuin pinnallisesti.

Kuva 18. Asukasfoorumitoiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutuminen asukasfoorumitoimijoiden näkökulmasta. Väite: Toiminnalle asetetut tavoitteet ovat toimineet hyvin.

”Valmisteluryhmien toiminnan ohjaaminen voisi olla paljon voimakkaampaa. Esimerkiksi valmisteluryhmien puheenjohtajat voisivat kokoontua säännöllisesti ja oppia toinen toistensa kokemuksista tilaisuuksien järjestelyissä. Eri suuralueiden asukasfoorumeilla voisi olla joskus tilaisuudet suunnitelmallisesti saman teeman ympäriltä.” (asukasfoorumitoimija)

”Kaupungin pitäisi toimia veturina. Ehkä toimii, mutta veturinkuljettaja puuttuu. Tarvitaan yhteydenottoja asukasfoorumeiden kesken, kerran vuodessa tapaamisia, seurantaraportteja, kannustamista jne.” (asukasfoorumitoimija)

”Tarvitaan yhteisiä palavereja valmisteluryhmä–poliitikot–virkamiehet, jotta tavoitteet olisivat selkeät, sekä palautepalavereja toiminnan kehittämiseksi.” (asukasfoorumitoimija)

Espoon kaupungin mukaan asukasfoorumitoiminnan tulisi olla laajapohjaisempaa, jotta toiminnan tavoitteita voitaisiin toteuttaa paremmin. Myös heille oli epäselvää, kuka muun muassa pitää huolen siitä, että kesken valtuustokauden tulevat jäsenet saavat riittävästi tietoa toiminnan tavoitteista. Kokonaisuudessaan Espoon kaupungin edustajat uskoivat, että asukasfoorumitoimijat ovat lähteneet toimintaan mukaan ehkä tiedostamatta, mitä asukasfoorumitoiminta käytännössä merkitsee. Tämä on selkeästi aiheuttanut turhautumista asukasfoorumien valmisteluryhmissä.

”On ollut epätietoisuutta siitä, että mikä asukasfoorumien rooli on ja mitkä niiden vaikutusmahdollisuuksien rajat ovat. Ihmiset ovat lähteneet mukaan toimintaan aika suurinkin odotuksin, asenteella, että nyt pystymme vaikuttamaan vaikka kaavoitukseen ja kaupungin päätöksentekoon. Mutta sitten on tullutkin sellainen tunne, ettei pystytäkään vaikuttamaan. He kokevat tulleen huijatuiksi tai petetyiksi, kun toiminta ei ole sitä mihin lähdin mukaan. Me vain järjestetään näitä kahvitilaisuuksia, joissa vähän juodaan kahvia ja jutellaan. Eli juurikin se on tärkeää, että tehdäänkö siellä päätöksiä, vaikutetaanko siellä päätöksentekoon vai järjestetäänkö siellä kahvitilaisuuksia. Siinä vaiheessa, kun haettiin jäseniä, niitä ilmoituksia oli Internetissä. Ne oli vähän sekavia ne ilmoitukset, sillä ihmisille ei ollu ihan selkeää mihin siinä haettiin jäseniä ja millä vastuulla.” (Espoon kaupungin edustaja)

Espoon kaupungin edustajat eivät tällaisenaan pidä asukasfoorumitoimintaa kovin vaikuttavana toimintana. Vaikka asukasfoorumeissa nostettaisiin esiin hyviä ideoita, on myös hyvin paljon virka- ja luottamushenkilöistä kiinni, otetaanko ideoista vaari ja viedäänkö ne eteenpäin. Tämä on molemminpuolista vaikuttamista. On toisaalta aivan turhaa esittää ideoita, jos kukaan ei niitä huomioi. Toisaalta kuitenkin palautteen antaminen ideoista, joita on hyödynnetty kunnan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä, voi olla todella hankalaa. Jos on kyse hyvin konkreettisesta tai yksinkertaisesta asiasta, voidaan tähän ehkä puuttua heti, mutta jos on kyse suuremmista rahoista tai useita vuosia kestävästä kaavahankkeista, ei tällaista palautetta pystytäkään antamaan heti, eikä ehkä edes valtuustokauden aikana. Palautteen antamisessa ja asukasfoorumitoiminnan tavoitteiden seuraamisessa Espoon kaupungilla on parannettavaa.

Kehitys vaikuttaisi sekä asukasfoorumitoimijoiden motivaatioon, että toiminnan kokonaisvaltaiseen vaikuttavuuteen.

”Tämänhetkinen näkemykseni on, ettei asukasfoorumitoiminta pahemmin vaikuta Espoon suunnittelussa ja päätöksenteossa. Minulla ei ole tiedossa yhtään konkreettista esimerkkiä, missä asukasfoorumitoiminta olisi vaikuttanut, vaikka kaavoitukseen.” (Espoon kaupungin edustaja)

7.6 Toimintamallin vahvuudet ja heikkoudet

Vuonna 2012 Espoon kaupunki toteutti asukasfoorumien tulevaisuuskyselyn, jossa asukasfoorumien valmisteluryhmät arvioivat toimintaansa (Espoon kaupunki, 2012). Asukasfoorumityöryhmän

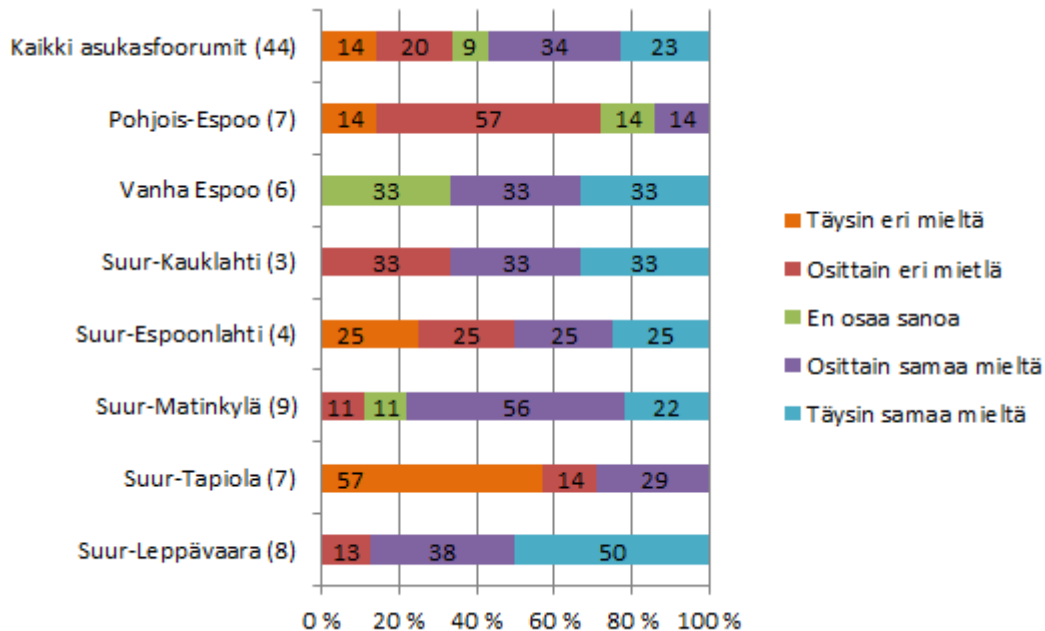
tekemän tulevaisuuskyselyn yhteenvedon mukaan asukasfoorumitoimintaa kannatti jatkaa, vaikka toiminta ei ole vielä antanut selkeää vastausta siihen, onko asukasfoorumitoiminta oikea asukasvaikuttamisen tapa lähidemokratian toteuttamisessa (Espoon kaupunginhallitus, 2012). Myös tässä tutkimuksessa valmisteluryhmien jäsenet pitivät asukasfoorumitoimintaa tärkeänä, vaikkakin päällekkäisenä toimintana Espoon kaupungin järjestämien asukasiltojen kanssa. Samaa asiaa on kritisoitu jo tuolloin vuonna 2012.

Valmisteluryhmät pitävät vuodessa useita kokouksia, joissa suunnitellaan tulevia asukasfoorumi tilaisuuksia. Valmisteluryhmät pitävät keskimäärin 5-10 kokousta vuodessa, mikä on enemmistön 66 % vastanneista mielestä riittävästi. Vaikka kokoustoiminta sai hieman kritiikkiä jäsenistä, jotka ovat mukana pelkän seuranhalun puolesta, 72 % vastaajista pitää kokouksissa käsiteltyjä asioita toiminnan kannalta vähintään melko oleellisina. Tässä on kuitenkin eroja eri suuralueiden valmisteluryhmien välillä, kun Suur-Leppävaaran, Suur-Matinkylän, Suur-Kauklahden ja Vanha Espoon valmisteluryhmät pitävät kokouksia asiapainotteisina, niin Suur-Tapiolan, Suur-Espoonlahden ja Pohjois-Espoon vastauksissa esiintyy selvää erimielisyyttä asian suhteen.

”Asukasfoorumin valmisteluryhmän jäsenellä pitäisi olla oma visio ja tavoite asukastoiminnasta, eikä motiivina vain oma seuranhalu.” (asukasfoorumitoimija)

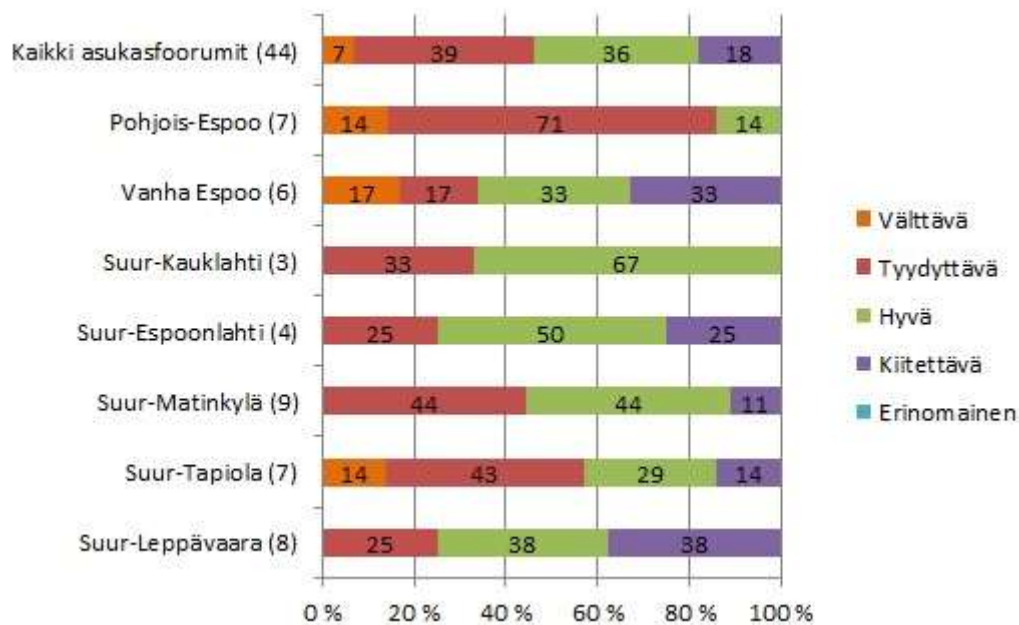
Voidaan sanoa, että yli puolet vastaajista ovat tyytyväisiä valmisteluryhmänsä toimintatapaan (Kuva 19). Toisaalta, jopa 34 % vastanneista ovat tyytymättömiä kyseiseen toimintatapaan. Tässä on huomioitava Suur-Tapiolan ja Pohjois-Espoon valmisteluryhmien vastauksien vaikutus jakaumaan, sillä he ovat tutkimuksen mukaan keskimääräistä tyytymättömämpiä valmisteluryhmänsä toimintatapaan kuin muut viisi valmisteluryhmää.

Tähän lienee syynä Suur-Tapiolan valmisteluryhmää painavat ryhmadynamiikkaan liittyvät kysymykset ja Pohjois-Espoon valmisteluryhmän aktiivisuuteen, asenteisiin ja toisaalta alueen edustuksellisuuteen liittyvät kysymykset.

Kuva 19. Vastaajien mielipiteet valmisteluryhmittäin oman ryhmänsä toimintatavan onnistuneisuudesta. Väite: Ryhmänne työskentelytapa on ollut onnistunut.

Pyydettyäessä vastaajia antamaan valmisteluryhmänsä asukasfoorumitoiminnalle arvosana asteikolla 1-5, missä 1 on välttävä ja 5 on erinomainen, antoi 39 % vastaajista toiminnalle arvosanan 2 eli tyydyttävä ja 36 % arvosanan 3 eli hyvä. Kukaan vastaajista ei pitänyt asukasfoorumitoimintaa erinomaisena (Kuva 20). Tyytyväisimpiä valmisteluryhmänsä toimintaan olivat Suur-Leppävaaran valmisteluryhmän jäsenet, joista 38 % antoi toiminnalleen arvosanan kiitettävä ja 76 % vähintään arvosanan hyvä. Leppävaaran asukasfoorumien valmisteluryhmä on myös toiminut kovin aktiivisesti ja järjestänyt vuodessa useita asukasfoorumeita. Tyytymättömiä valmisteluryhmänsä toimintaan olivat Pohjois-Espoon valmisteluryhmän jäsenet, joista 85 % antoi toiminnalleen korkeintaan arvosanan tyydyttävä. Kokonaisuudessaan asukasfoorumitoiminnan valmisteluryhmät arvioivat toimintansa keskimäärin olevan kuitenkin hyvää.

Kuva 20. Vastaajien antamat arvosanat asukasfoorumien valmisteluryhmän toiminnasta asteikolla 1-5 (1= välttävä, 2= tyydyttävä, 3= hyvä, 4= kiitettävä, 5=erinomainen).

Asukasfoorumien valmisteluryhmien jäsenet myös uskoivat, että asukasfoorumitoiminta lisää vuorovaikutusta Espoon kaupungin kehittämisessä. 64 % vastaajista uskoi asukasfoorumitoiminnan vaikuttavan vuorovaikutuksen lisääntymiseen ainakin osittain. Tärkeänä koettiin muun muassa sosiaalisten suhteiden edistäminen asukkaiden ja kaupungin virkahenkilöiden ja luottamushenkilöiden välillä, jotta asukasvaikuttaminen olisi tulevaisuudessa helpompaa myös suoran osallistumisen osalta. Asukasfoorumien valmisteluryhmien jäsenet pitivät asukasfoorumitoimintaa edelleen tärkeänä, mutta koettiin, että toiminta näkyy rajoitetusti asukkaille ja tuskin ollenkaan kaupungin johtoon. Tämän hetkinen asukasfoorumitoiminta koettiin kuitenkin potentiaalisesti pohjaksi toiminnan kehittämiselle.

”Asukasfoorumitoiminta voisi olla väylä, jota pitikin saada viestejä kaupungille.”
(asukasfoorumitoimija)

”Asukasfoorumien periaatteet ja tavoitteet ovat hienoja, jos vain niistä tullut asukaspalaute oikeasti päätyisi suunnittelijoille ja päätöksentekijöille ja se otettaisiin huomioon.” (asukasfoorumitoimija)

Asukasfoorumitoiminta mahdollistaa myös alueen politiikan ulkopuolella toimivien asukkaiden osallistumisen Espoon kehittämiseen muun muassa perehtymällä kaupunkisuunnitteluun, kaavoitukseen ja asukkaiden hyvinvointipalveluihin sekä kouluasioihin, mikä osaltaan lisää asukkaiden osallistumismahdollisuuksia Espoossa. Vapaaehtoistoiminnan kautta asukasfoorumitoiminta on aitoa välittämistä ja toimintaa

yhteiseksi hyväksi ja valmisteluryhmiin onkin saatu mukaan osaavia ja aktiivisia henkilöitä. Asukasfoorumitoiminnan vahvuudeksi miellettiin se, että sen kautta saadaan alueellisia asioita seudun asukkaiden tietoisuuteen ja informatiivisissa asukasfoorumeissa saadaan Espoon kaupungin virkahenkilöiden ja luottamushenkilöiden alustuksiin suoraa palautetta asukkailta, joka antaa mahdollisuuden suoran demokratian toteutumiselle.

”Asukasfoorumeissa on mahdollisuus nostaa esiin asioita ja ongelmia asukkaiden käsiteltäväksi ja siten vaikuttaa sekä virkahenkilöiden että poliitikkojen päätöksiin asuinaluelähtöisesti.” (asukasfoorumitoimija)

Asukasfoorumitoiminnan aktiivisen ja idearikkaan toiminnan säilymiseksi ryhmien täysimääräisyyttä pidettiin tärkeänä kuin myös ryhmädynamiikan säilymistä. Nämä osaltaan vaikuttavat valmisteluryhmien kokouksissa mielenkiintoisten teemojen löytymiseen ja aiheessa pysymiseen. Molemmilla tekijöillä on asukasfoorumitoimijoiden näkökulmasta vaikutus asukasfoorumitoiminnan mielekkyyteen. Kuitenkin aktiivisten jäsenten puute ja valmisteluryhmien alueellinen edustuksellisuus koettiin tämänhetkisen asukasfoorumitoiminnan heikkouksina. Liian usein asukasfoorumitoimintaa pyritään käyttämään vain tietyn henkilökohtaisen päämäärien edistämiseen, vaikka asukasfoorumitoiminnan tarkoituksena on perehtyä koko suuralueen asioiden kehittämiseen. Tähän ongelmaan asukasfoorumitoimijat toivoivat asiantuntija-apua Espoon kaupungilta, jotta asukasfoorumitoiminta ei jäisi vain amatöörien puuhasteluksi.

”Liikaa asioita, miten löytää olennaiset, strategisesti merkittävät asiat. Toiminta menee helposti puuhasteluksi. Tarvittavaa asiantuntija-apua, ei ole saatavana, jollei joku asukasfoorumin jäsen sattumalta ole alan asiantuntija.” (asukasfoorumitoimija)

Ongelmaksi koettiin myös asukasfoorumien valmisteluryhmien ikärakenne ja heikko atk-osaaminen, johon osaltaan liitettiin myös rahan puute. Asukasfoorumitoimijoiden näkökulmasta asukasfoorumitoimintaan voisi olla enemmän tulijoita, jos valmisteluryhmien jäsenille maksettaisiin kokouspalkkio ja matkakulut, sillä nykyinen vapaaehtoistoiminta ei kiinnosta ihmisiä tarpeeksi. Toimintaa tulisi kehittää myös ajasta ja paikasta riippumattomaksi, jotta yhä useampi voisi osallistua toimintaan. Tähän tarvittaisiin erityisesti atk-osaamista ja välineitä, jotta muun muassa etäyhteys valmisteluryhmien kokouksiin onnistuisi.

”Ikääntyvä väestö, tietotekniikka, kaupungin rooli ovat ongelmia. Tulokset riippuvat liikaa niistä henkilöistä, jotka lähtevät työryhmään mukaan ja sinne ei ole ruuhkaa.” (asukasfoorumitoimija)

Espoon kaupungin roolia ”kummitoimijana” kritisoitiin, sillä asukasfoorumitoimijat kokivat, että Espoon kaupunkia ei kiinnosta asukasfoorumitoiminnan kehittäminen tai toiminta ylipäätään. Merkittävimpana ongelmana asukasfoorumitoimijat kokivat asukasfoorumitoiminnan merkityksen. Asukasfoorumitoimijoiden mielestä valmisteluryhmät toimivat epädemokraattisina keskustelukerhoina, jossa vain pieni osa espoolaisten äänistä saadaan kuuluviin. Se, kuinka tämä ääni todellisuudessa vaikuttaa kunnalliseen päätöksentekoon, on jäänyt asukasfoorumitoimijoille pimentoon. Espoon kaupunki vaatii vuosittain yhteenvedon asukasfoorumien valmisteluryhmiltä toiminnastaan, mutta valmisteluryhmät eivät saa vastaavaa yhteenvetoa kaupungilta. Koettiin tärkeäksi, että omasta panoksesta saisi jotain palautetta, sillä tämän hetkinen asukasfoorumitoiminta tuntuu asukasfoorumitoimijoista olevan hukkaan heitettyä aikaa. Yksi vastaajista ehdotti, että Espoon kaupunki tekisi vuosittain yhteenvedon mihin asioihin asukasfoorumitoiminnalla on vaikutettu ja miten, jotta kuntalaiset näkisivät osallistumisensa tuloksen. Tällä voisi olla vaikutusta myös asukkaiden parempaan saavutettavuuteen, sillä asukasfoorumitoimijat kokivat, että asukkaat eivät edes tiedä mitä asukasfoorumitoiminta on, mitä se pitää sisällään ja mitä sillä pyritään saavuttamaan.

”Tekemämme työ tuntuu valuvan hukkaan. Ei palautetta, ei mitään. Onko asukasfoorumitoiminta hukkaan mennyttä aikaa?” (asukasfoorumitoimija)

”Nykyisellään asukasfoorumien rooli ei ole mielekäs. Tällä mallilla ei saada aikaan aitoja asukkaiden vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuuksia.” (asukasfoorumitoimija)

Espoon kaupungin edustajat kokevat palautteen antamisen hankalana. Monet kuntalaisilta saadut ideat koskevat projekteja, jotka kestävät useita vuosia. Silloin palautteen antaminen ei ole yksiselitteistä. He kuitenkin uskovat, että palautteella on suuri merkitys kuntalaisille ja asukasfoorumitoimijoille, jotta nähdään mihin kuntalaiset ovat mielipiteillään vaikuttaneet.

”Palautteen antamisen mahdollisuus riippuu siitä, minkälaisesta asiasta on kyse. Voihan siellä olla kyse hyvinkin konkreettisesta tai yksinkertaisesta asiasta, joka voidaan hoitaa ilman sen suurempia. Mutta heti, jos on kyse isommista rahoista, niin silloin palautteen antaminen tulee hankalammaksi.” (Espoon kaupungin edustaja)

Lisäksi asukasfoorumitoiminta koettiin päällekkäiseksi asukasyhdistysten sekä Espoon kaupungin järjestämien asukastilaisuuksien kanssa. Muutama vastaajista toi esiin Vantaan asukastoiminnan toimialan mallin, josta Espoon kaupungin tulisi ottaa mallia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia kehitettäessä. Myös Espoon kaupungin edustajien mielestä

Espoon asukastoiminnassa voitaisiin ottaa mallia Vantaan ja Helsingin asukastoimintamalleista. Tämä on kuitenkin haastavaa, sillä usein kunnan sisällä halutaan toimia Espoon mallin mukaisesti, eikä liikaa kopioida naapurikuntien toimintamalleja.

”Asukasfoorumilla pitäisi olla virallinen lausuntojen antajan rooli. Nyt on asetettu vain asukasfoorumin valmisteluryhmä, jonka tehtävänä on järjestää tilaisuuksia, joita virkamiesten pitäisi järjestää jo virkansakin puolesta.” (asukasfoorumitoimija)

Toisaalta vastauksissa nostettiin esiin, että asukasfoorumin valmisteluryhmillä olisi oltava lausunto-oikeus ja viitattiin vuonna 2009 lopetettuun asukasfoorumitoimintaa edeltäneeseen Espoon alueneuvottelukuntatoimintaan. Alueneuvottelukuntien jäsenistö koostui suuralueiden yhdistysten ja järjestöjen edustajista ja alueneuvottelukuntatoimijoilla oli lausunto-oikeus Espoon kaupunginhallinnolle. Alueneuvottelukuntatoiminnan lopettaminen ja sen korvaaminen asukasfoorumitoiminnalla on vaikuttanut Espoon poliittis-hallinnolliseen asemaan, sillä Bäcklundin (2007) mukaan asukasfoorumitoiminta ei uhkaa kunnallishallinnon rationaliteettia sillä asukasfoorumitoiminnalla ei pyritä konkreettiseen päätöksentekoon. Yleinen kanta valmisteluryhmissä onkin, että asukasfoorumeilla tulisi olla tiiviimpi kytkentä Espoon kaupungin päätösten valmisteluun, sillä tämän hetkiselä asukasfoorumitoiminnalla ei ole saatu mitään näkyvää aikaiseksi. Toisaalta nähtiin myös, että asukasfoorumitoiminnan painoarvo kunnallisessa päätöksenteossa ei nykyisellä formaatilla kuuluisikaan olla vahvempi. Asukasfoorumitoimintaa tulisi kehittää niin, että asukkaita tavoitettaisiin enemmän, jolloin kunnallisen päätöksenteon roolillakin voisi olla toiminnassa merkitystä. Tämä tarkoittaisi käytännössä asukasfoorumitoiminnan syventämistä, jotta asukasfoorumitoiminnan rooli muuttuisi keskustelutilaisuuksien järjestäjästä konkreettisemmin päätöksentekoa varten materiaalia tuottavan asukastoiminnan rooliin.

”Asukasfoorumeista pitäisi olla tiiviimpi kytkentä päätösten valmisteluun ja tekemiseen. Nyt virkamiehet ja luottamushenkilöt esittelevät omia toimiaan, mutta asukasfoorumeissa annetun palautteen vaikutus on jäänyt mitättömäksi. Asukasfoorumeille luottamushenkilöiden piiristä nimettyjen kummien tai yhteyshenkilöiden asemaa pitäisi vahvistaa. Valmisteluryhmien kokouksissa olisi hyvä olla edes ajoittain kummeja paikalla, jotta saataisiin suurempi yhteys muun muassa lautakuntiin.” (asukasfoorumitoimija)

Espoon kaupungilla ei pääsääntöisesti enää haikailla alueneuvottelukuntien perään. Espoon kaupungin edustajat eivät pidä mahdollisena, että nykyisellä asukasfoorumien toimintamallilla voitaisi edes harkita lausunnonanto-oikeuden antamista, koska nykyinenkään toimintamalli ei ole toiminut halutun mukaisesti. Jotta asukasfoorumeille

voitaisiin antaa nykyistä suurempi rooli kunnallisten palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä, tulisi toiminnan olla laajapohjaisempaa.

”En tiedä millä resursseilla asukasfoorumitoimijat hoitaisivat lausuntojen antoa, kun he eivät saa tämän hetkistäkään tehtäväänsä kauhean hyvin tehdyksi. Niitä lausumisen paikkoja on kuitenkin muun muassa asukasyhdistyksillä. Ennemmin laittaisin asukasfoorumeille paukkuja siihen, että he keskustelisivat omien alueidensa asukkaiden kanssa ja olisivat perillä siitä mitä siellä tapahtuu.” (Espoon kaupungin edustaja)

”Kannatan lausunto-oikeutta kyllä, mutta siinä tapauksessa, että saisimme toiminnan laajapohjaisemmaksi. Alueneuvottelukuntien lausunto-oikeus oli minun kokemuksen mukaan äärettömän pienen rajatun piirin näkemys. Lausunto-oikeus olisi aitoa asukasvaikuttamista, mutta silloin asukkaiden ääni on saatava aidosti kuuluviin. Ei niin, että vain hyvin pienen piirin, kokoomusta äänestävän, korkeastikoulutetun, yli 60 vuotiaiden miesten ääni kuuluu.” (Espoon kaupungin edustaja)

Suurin osa asukasfoorumitoimijoista pitää nykyisen asukasfoorumitoiminnan roolia kunnallisessa päätöksenteossa epäselkeänä, eikä asukasfoorumitoiminnan tarkoitusta nähdä mielekkäänä valmisteluryhmän jäsenten näkökulmasta. Jotta asukasfoorumitoiminnalla saavutettaisiin myös Espoon kaupungin edellyttämät asukasfoorumitoiminnalle asetetut tavoitteet, tulisi toiminnan roolia selkeyttää.

Espoon kaupungin edustajien mielestä asukasfoorumitoiminta on kokonaisuudessaan espoolaisille hyvin näkymätöntä toimintaa, eivätkä asukkaat siis tiedä asukasfoorumitoiminnasta tarpeeksi. Vaikka asukasfoorumitoimintaa ei pidetty nykyisellä toimintamallilla toimivana, ei kuitenkaan haluttu lopettaa asukasfoorumeita, vaan ennen kaikkea kehittää toimintaa osaksi demokraattista Espoota. Asukasfoorumitoiminnan kehittämiseksi olisi keksittävä malleja, joilla toiminnan vaikuttavuutta saataisiin vahvistettua ja ryhmien alueellista edustettavuutta parannettua. Asukasfoorumitoiminta koskee laaja-alaisesti useita Espoon kaupungin suunnittelun osa-alueita, joiden vuoksi kaupungin edustajat kokivat, että myös kaupungin tulisi parantaa sisäistä yhteistyötään, niin asukasfoorumitoiminnan edistämiseksi kuin yleisesti kuntalaisosallistumisen vahvistamiseksi.

8. Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli tutkia Espoon asukasfoorumitoimintaa ja sen toimivuutta osana espoolaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Asukasfoorumitoimijoille tehty kysely, sekä Espoon kaupungin virka- ja luottamushenkilöille pidetyt haastattelut toimivat perustana tapaustutkimuksen tuloksille. Tutkimuksen alussa esitettyihin kysymyksiin on etsitty vastauksia näiden aineistojen pohjalta.

1. **Asukasfoorumitoiminta nyt:** Miten asukasfoorumi toiminta on järjestetty? Millainen merkitys asukasfoorumin valmisteluryhmän toimijoiden mielestä toiminnalla on Espoon palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä?
2. **Espoon kaupungin näkökulma:** Miten Espoon kaupunki näkee asukasfoorumitoiminnan tukevan kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia Espoon palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä?
3. **Asukasfoorumitoiminta tulevaisuudessa:** Miten asukasfoorumitoimintaa tulisi kehittää kuntalaisosallistumisen vahvistamiseksi?

Vuoden 2000 maankäyttö- ja rakennuslain osauudistuksen myötä on kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamisessa korostettu tiedoittamisen tärkeyttä. Tämä on ajatus myös Espoon asukasfoorumitoiminnan taustalla. Asukasosallisuuden sosiaalinen toimintaympäristö perustuu osallisten yhdessä oppimiseen, jossa pyritään jäsentelemään erilaisten tietojen merkitystä suunnitteluprosessin tietopohjan rakentumisen kannalta. Kaupunkisuunnittelun laadun takaamiseksi tarvitaan asiantuntijatiedon lisäksi asukkaiden kokemusperäistä tietoa, joka edellyttää vuorovaikutusta. Kunnan järjestämiä asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamiskanavia on monia ja niitä voidaan tutkia vallankäytön näkökulmasta. Osallistumis- ja vaikuttamismenetelmät voivat jo lähtökohtaisesti joko edistää asukkaiden vallankäyttöä kuntaorganisaatiossa tai estää sen kokonaan, tällöin puhutaan näennäisvaikuttamisesta. Arsteinin (1969) mukaan asukasosallisuutta voidaan pitää asukkaiden voimaannuttamisena. Kokemuksellisen tiedon rooli voi kuitenkin olla epäselvä suunnitteluprosessin kannalta, eikä kuntalaisille aina ole selvää millaista osallisuutta heiltä odotetaan, kuten myös tässä tutkimuksessa osoitettiin. Tämä johtaa helposti siihen, että kuntalaiset lähtevät mukaan suunnitteluun ajatuksella, että osallistumalla he voivat vaikuttaa suunnittelun tietosisältöön. Kunnanhallinto ja suunnittelijat lähestyvät kuitenkin osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia eri näkökulmasta kuin asukkaat, vaikka lähtökohtaisesti asukkaiden paikallistuntemuksen nähdäänkin tuovan lisäarvoa

suunnitteluun. Suunnittelijoilla on suuri rooli asukkaiden voimaannuttamisessa, sillä heillä on valta arvottaa suunnitteluun käytettävää tietoa.

Asukasfoorumitoiminnalla kuntalaisia yritetään aktivoida osallistumaan oman elinympäristönsä suunnitteluun ja kehittämiseen. Tällä tavoin voidaan pyrkiä eroon kuntalaisen roolista pelkkänä palautteen antajana. Asukasfoorumitoiminnan tavoitteena on lisätä asukkaiden osallistumista kunnalliseen päätöksentekoon jo suunnittelun mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jotta asukkaan rooli kaupunkisuunnittelussa voisi kehittyä kohti asiantuntijuutta (vrt. Staffans 2004: 249). Keskustelufoorumeilla on Suomessa jo melko pitkät perinteet ja niitä voidaan pitää suhteellisen vanhana tapana edistää asukkaiden osallisuutta suunnittelussa. Keskustelufoorumeiden tarkoituksena on jakaa informaatiota, herättää keskustelua ja parantaa vuorovaikutusta suunnittelun osallisten välillä. Tässä korostuu etenkin paikallisuuden merkitys osana suunnittelukokonaisuutta. Nykyään asukasosallisuutta kehitetään kuitenkin yhä modernimpaan suuntaan. Tämä voisi näkyä myös asukasfoorumitoiminnan toimintaympäristön monipuolistumisena.

8.1 Asukasfoorumitoiminta nyt

Espoon kaupungin asukasfoorumitoiminta käynnistyi kaupunginhallituksen päätöksellä vuonna 2009. Tämän tutkimuksen toteuttamishetkellä on ollut käynnissä asukasfoorumitoiminnan toinen kausi. Asukasfoorumitoiminnan organisointi järjestyy asukasfoorumityöryhmän ohjaamana seitsemän Espoon suuralueen valmisteluryhmän voimin. Toiminnan tavoitteena on edistää asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia ja oma-aloitteisuutta sekä luoda mahdollisuuksia asukkaiden keskinäiselle yhteistoiminnalle. Asukasfoorumitoiminnan **käytännön pelisääntöjen** mukaan, valmisteluryhmien tavoitteena on ideoida ja järjestää vähintään kaksi asukastilaisuutta vuodessa ja raportoida toiminnastaan asukasfoorumityöryhmälle vuosikatsauksen muodossa. Asukasfoorumeita ideoidaan suuraluekohtaisesti asukasfoorumitoimijoiden kesken useamman kerran vuodessa pidetyissä valmisteluryhmien kokouksissa. Asukasfoorumin valmisteluryhmät vastaavat toiminnastaan siis itse, Espoon kaupungin toimiessa toiminnan rahoittajana ja pienimuotoisena kumppanina. Asukasfoorumitoiminnan organisoinnista nousi esiin kysymys asukasfoorumitoiminnan vaikuttavuudesta. Suurin osa asukasfoorumitoimijoista on lähtenyt mukaan toimintaan olettaen, että asukasfoorumitoiminnalla konkreettisesti

vaikutetaan Espoon kaupungin suunnitteluun ja päätöksentekoon. Käytännössä voidaan vaikuttaakin, mutta siinä tapauksessa se edellyttää, että asukasfoorumeissa esiin nousseet asiat viedään kuntaorganisaatiossa eteenpäin Espoon kaupungin virka- ja luottamushenkilöiden toimesta. Asukasfoorumitoiminta on käytännössä tieto-osallisuutta, jossa asukkaat lähinnä antavat palautetta kunnan palvelujen suunnittelusta ja kehittämisestä. Asukasfoorumitoimijat toivoivat voivansa toiminnallaan vaikuttaa nykyistä enemmän Espoon palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen ja näin ollen kehittää toimintaa kohti suunnitteluosallisuutta.

Asukasfoorumitoiminnalle on **budjetoitu** 9000 euron määräraha per vuosi, josta kunkin asukasfoorumin valmisteluryhmän vuosibudjetti on 1000 euroa. Asukasfoorumitoimijat pitävät vuosibudjettia varsin pienenä. Budjetti kuluu pääasiassa asukasfoorumeista tiedottamiseen ja tilavuokriin, eikä näin ollen suurempaan aluekohtaiseen visiointiin ole varaa. Asukasfoorumitoimijat näkevät ongelmana **asukkaiden aktivoinnin** ja pitivät siksi maksullisia lehtimainoksia tärkeänä osana asukasfoorumitilaisuuksista tiedoittamista. Asukasfoorumitoiminnan edellytyksenä on, että jokaisessa valmisteluryhmässä on 5-15 jäsentä. Kyselyn avoimet vastaukset osoittivat, että asukasfoorumitoimintaa joudutaan pyörittämään jopa alle 5 henkilön voimin. Asukasfoorumitoimijoiden mielestä toimintaan on hankala saada uusia jäseniä pois jääneiden jäsenten tilalle, jonka seurauksena jäsenmäärä saattaa jäädä alle toivotun rajan. Tällä on vaikutuksensa toiminnan onnistumiseen, joka näkyi tuloksissa etenkin huolena asukasfoorumitoiminnan kuihtumisesta. Yleisesti asukasfoorumien tietoisuutta on lisätty **alueen sisäisellä yhteistyöllä** alueen asukasyhdistysten kanssa, tätä on hyödynnetty erityisesti ryhmissä, joissa on jäsenenä useampia alueen asukasyhdistysten jäseniä. Asukasfoorumitoimijat kokivat yhteistyön ja vertaistuen tärkeäksi tavaksi kehittää asukasfoorumitoimintaa, sillä yhteistyö parantaa laaja-alaisemman alueellisen näkemyksen muodostamista.

Asukasfoorumitilaisuuksien yleisö on pääasiassa keski-ikäisiä tai sitä vanhempia. Toiminta näyttää sopivan keski-ikäisten ja sitä vanhempien ihmisten ajankäyttötottumuksiin, sillä myös tutkimustuloksista nähdään, että asukasfoorumitoimijat ovat **ikäjakauman** keskiarvon mukaan 61-70 –vuotiaita espoolaisia. Nuoria ja lapsiperheitä on tiettyinä kellonaikana vaikea saada mukaan asukasfoorumitilaisuuksiin. Nämä ikäluokat voisivat toisaalta olla halukkaita osallistumaan asukasfoorumitoiminnan herättämään keskusteluun Internetfoorumin muodossa, jonka käyttö olisi ajasta ja paikasta riippumatonta. Asukasfoorumitoimijat kokivat ikäihmisten suuren osuuden ongelmana ja toivoivat, että

asukasfoorumitoiminnassa olisi mukana enemmän eri-ikäisiä ja eri elämäntilanteista olevia ihmisiä, jotta **edustettavuus** olisi monipuolisempi. Asukasfoorumitoiminnan perustuessa asukkaiden vapaaehtoiseen kehittämishalukkuuteen on toiminnalta vaikea edellyttää edustavuutta. Tästä kuitenkin syntyy huoli siitä, että aiheuttaako valmisteluryhmien vino edustuksellisuus asukasfoorumitoiminnan sisällöllisessä keskustelussa asioiden eriarvoistamista tai unohtumista koko keskustelusta. Tutkimus osoittaa, ettei asukasfoorumitoimijoille ole täysin selvää pyritäänkö asukasfoorumitoiminnalla edistämään koko suuralueen etua, vai ajamaan yksittäisiä pienempialaisempia teemoja. Tämä näkyy varmasti asukasfoorumien osallistujamäärissä. Oleellista olisi löytää asukasfoorumeihin aiheita mahdollisimman läheltä asukkaiden arjentoimintoja, huomioiden, että suuralueiden asukkaat ovat hyvin homogeeninen joukko. Näin ollen olisi keskityttävä arjentoimintoja lähellä oleviin teemoihin, jotta tilaisuuksien kiinnostavuus pysyisi yllä.

Asukasfoorumitoimijat kritisoivat jäseniään, jotka ovat toiminnassa mukana pelkän seuranhalun vuoksi, sekä toisaalta jäseniään, jotka eivät osallistu asukasfoorumitoiminnan järjestämiseen riittävästi. Lisäksi toiminnan onnistumisen kannalta on merkittävää **ryhmädynamiikkaan** liittyvät kysymykset, etenkin koska asukasfoorumitoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Niin poissaolevat jäsenet kuin häirikötkin kuihduttavat ryhmän toimintaa ja voivat siten vaikuttaa koko valmisteluryhmän toimintakykyyn ja -halukkuuteen. Ryhmädynamiikalla on merkittävä vaikutus valmisteluryhmien kokoonpanon mielekkyyden kokemiseen. Ryhmädynamiikka kysymykset ovat kuitenkin ryhmän sisällä tapahtuvien prosessien ratkaisemista, jossa pitäisi pyrkiä yksilön edun tavoittelun sijaan yhteisen edun tavoitteluun. Siihen on ulkopuolisena vaikea vaikuttaa. Tässä merkittävässä osassa ovat ryhmän sisäiset vuorovaikutus- ja kommunikointitaidot.

Syyt asukasfoorumitoimijoiden **osallistumisen taustalla** perustuvat haluun kehittää omaa asuinalueutta sekä haluun parantaa alueen asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia oman elinympäristönsä kehittämisessä. Asukasfoorumitoimijoille toiminta liittyy asuinalueen kehittämisen lisäksi oman identiteetin rakentamiseen. Tässä korostuu se, kuinka vapaaehtoisuuteen perustuvan asukasfoorumitoiminnan kautta voi tuntea oman toiminnan merkityksen yhteisen hyvän toteutumiseksi. Asukasfoorumitoimijoista toiminnan merkitys yhteistyön lisäämisessä ja ylläpidossa espoolaisten ja Espoon kaupungin virka- ja luottamushenkilöiden välillä on tärkeää. Asukasfoorumitoiminta edesauttaa hyvien välien muodostumista, sillä asukasfoorumien tarkoituksena on pysyä positiivishenkisinä

kohtaamistilaisuuksina, joissa asukkaat ja kaupungin edustajat pohtivat yhdessä alueellisia asioita, jakaen näkemyksiään ja oppien toisiltaan. Tässä edesauttaa asukasfoorumitoimijoiden näkökulmasta positiiviseksi koettu asukasfoorumien valmisteluryhmien **yhteistyö Espoon kaupungin kanssa**. Erityisesti Espoon kaupunki sai kiitosta virka- ja luottamushenkilöiden toimimisesta asukasfoorumitilaisuuksien alustajina. Toisaalta kuitenkin esitettiin tapauksia, joissa alustajat eivät olleet valmistelleet esitystään riittävän hyvin, eikä asukasfoorumitilaisuus ollut toivotunlainen. Tässä uskottiin olevan apua siitä, että Espoon kaupunki nimeäisi kummitoimijoita, jotka osallistuisivat asukasfoorumien valmisteluryhmien kokouksiin, joka selkeyttäisi ja helpottaisi yhteistyön ylläpitoa. Lisäksi asukasfoorumitoimijat toivoivat Espoon kaupungilta monipuolisempaa toiminnallista opastusta, sillä he kokivat muun muassa Internetin käytön olennaisena osana asukasfoorumitoiminnan kehittämistä vuorovaikutteisemmaksi ja laajemmaksi kokonaisuudeksi asukasosallisuuden vahvistamisessa. Tässä korostuu etenkin asukasfoorumitoimijoiden ikäjakauma ja se tosiasia, että kaikilla valmisteluryhmillä ei ole käytössään tarvittavaa osaamista Internetin hyödyntämiseen osana asukasfoorumitoimintaa. Asukasfoorumitoiminnan toimintaympäristö koostuu sosiaalisestaympäristöstä, jossa toiminnan osallisten välinen vuorovaikutus on avainasemassa toiminnan onnistumisen kannalta.

8.2 Espoon kaupungin näkökulma

Espoon kaupungin edustajien mielestä asukasosallisuus jää yleisesti kunnissa helposti liian yksipuoliseksi ja sen seurauksena unohdetaan mitä kuntalaisen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksilla kokonaisuudessaan tarkoitetaan. Asukasfoorumitoiminnan osalta ollaan tilanteessa, jossa espoolaiset eivät tiedä asukasfoorumitoiminnasta riittävästi. Todellisuudessa vain pieni osa espoolaisista osallistuu kaupungin palvelujen suunnitteluun ja kehittämiseen. Tässä korostuu aktiivisten asukkaiden osallisuus, minkä vuoksi eri ikäisiä ja eri elämäntilanteissa olevia espoolaisia pitäisi aktivoida osallistumaan enemmän. Espoon kaupungin edustajien huoli asukasfoorumitoiminnan osalta kohdistui etenkin asukasfoorumitoiminnan edustavuuteen, sillä asukasfoorumitoimintaan on hankala saada uusia jäseniä. Etenkin nuorten aktivoimista mukaan asukasfoorumitoimintaan pidettiin tärkeänä. Heidän näkökulmastaan oli kuitenkin vaikea uskoa, että asukasfoorumit voisivat edustaa koko suuralueen asukkaiden ääntä. Espoon kaupunki uskoi lumipalloeefektiin, jossa luottamus lisää osallisuutta. Kun asukas on kokenut pystyvänsä vaikuttamaan tärkeäksi

kokemaansa asiaan, herää kiinnostus vaikuttaa myös johonkin muuhun. Jos asukkailla on osallisuudesta negatiivinen mielikuva, niin eivät he ainakaan aktivoidu osallisuuden suhteen.

Espoon kaupungin edustajat eivät nähneet asukasfoorumitoimintaa kovin onnistuneena asukastoimintana, eivätkä he kokeneet, että sillä olisi saavutettu konkreettisia tuloksia. Heitä huolestutti asukasfoorumitoiminnalle varatun budjetin käyttö, sillä he kokivat tämän menevän hukkaan. Tästä syystä he edellyttivät, että Espoon kaupunki järjestäisi asukasfoorumitoiminnalle tiloja käyttöön, jos ei ilmaiseksi niin kohtuu hinnalla. Lisäksi he kehottivat lehtimainonnan sijaan asukasfoorumitoimijoita hyödyntämään paremmin tiedoittamista osallistumalla paikallisiin vakiintuneisiin tapahtumiin ja jalkautumalla tiloihin, joissa asukkaita voidaan kohdata kasvotusten. Näin ollen budjetti säästyisi toiminnan kannalta oleellisiin kustannuksiin ja mahdollistaisi toiminnan monipuolistamisen. Lisäksi Espoon kaupungin edustajat halusivat kiinnittää asukasfoorumitoimijoiden huomiota yhä enemmän asukasfoorumitilaisuuksissa käsiteltäviin aiheisiin, millä on suuri merkitys siihen, että asukasfoorumitoiminnalla voitaisiin saavuttaa jotain konkreettista. Asukasfoorumitilaisuuksissa käsiteltävät aiheet tulisi olla kapeampialaisia, jotta tilaisuuksista saatava hyöty maksimoitaisiin niin asukkaiden, asukasfoorumitoimijoiden kuin Espoon kaupungin suunnitteluun ja kehittämiseen käytettävän tietopohjan rikastuttamisen näkökulmasta. Tämä edellyttäisi asukasfoorumitoiminnan toimintamallin monipuolistamista. Espoon kaupungin edustajat mielsivät nykyisen kuulemis- ja keskustelutilaisuusmallin vanhanaikaiseksi ja kehoittivat asukasfoorumitoimijoita kehittämään erilaisia toimintamalleja, joita voisi hyödyntää olemassa olevan toimintamallin rinnalla. Asukasfoorumitoiminnan vapaamuotoisuuden tärkeyttä korostettiin, jotta toiminnalla olisi mahdollista saavuttaa konkreettisia tuloksia.

Espoon kaupungin näkökulmasta asukasfoorumitoiminnalle tulisi pystyä asettamaan selkeät rajat, jotka olisi määritettävä yhdessä kaupunginhallinnon, luottamushenkilöiden ja asukasfoorumitoimijoiden kesken. Heidän mielestään on kuitenkin tärkeää säilyttää asukasfoorumitoiminta asukkaiden keksinäisenä yhteistoimintana, jotta sen alkuperäinen toimintakonsepti säilyisi, sillä Espoon kaupungin edustajien mielestä parhaimmillaan asukasfoorumitoiminnan rooli olisi pitää huolta oman alueen ihmisistä. Asukasfoorumin toimintamallissa on Espoon kaupungin näkökulmasta epäselvää se, mikä on asukasfoorumitoiminnan rooli, siksi uskottiin, että kaupungin tulisi ottaa voimakkaampi rooli asukasfoorumitoiminnan koordinoimisessa. Asukasfoorumitoiminnan kehittämistä

ajatellen Espoon kaupungin edustajat nostivat esiin valituksista johtuvan suuren työmäärän ja he uskoivat, että toimiessaan asukasfoorumitoiminnalla voitaisiin vähentää valituksia ja konflikteja suunnitteluprosessin edetessä. Tässä tutkimuksessa Espoon kaupungin edustajat pitivät siis asukkaiden yhteistyön ja asukasosallistumisen vahvistamista konkreettista vaikuttamista tärkeämpänä, jotta asukasfoorumeissa saataisiin käsittelyyn ajankohtaisia asioita siten, että asukkaat osallistuisivat suunnitteluun jo mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tässä ristiriitana asukasfoorumitoimijoiden ja Espoon kaupungin näkökulman välillä on asukasfoorumitoiminnan tavoitteet.

8.3 Asukasfoorumitoiminta tulevaisuudessa

Tutkimuksen tuloksissa nousee selkeästi esille samat teemat, kuin aiemmassa Espoon kaupungin (2003) teettämässä tutkimuksessa koskien Espoon alueneuvottelukuntien toimintaa. Asukasfoorumitoiminnan oleellinen haaste on pyrkiä määrittelemään, miksi asukasfoorumit ovat olemassa ja mitä niillä pyritään saavuttamaan. Sillä kuntalaisten aktivoimisen ja tietoisuuden lisäämiseksi asukasfoorumitoimintaa voidaan käyttää kunnan palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä myös tiedonkeruuvälineenä, neuvonantajana tai yksittäisten kysymysten päätöksentekijänä (Karjalainen 2012: 52).

Asukasfoorumitoiminnan kehittämistä voidaan tarkastella yleisen prosessimallin mukaan, jolla pyritään ratkaisemaan koettu ongelma ja löytämään keino, jolla halutut tavoitteet voitaisiin saavuttaa. Aluksi on määriteltävä strategia: mitkä ovat toiminnalla tavoiteltavat tulokset ja kuinka nämä tulokset pystytään saavuttamaan. Strategia on suhteutettava käytössä oleviin raha- ja henkilöresursseihin, jotta nämä riittäisivät tulosten saavuttamiseen. Jotta strategia voisi onnistua on tärkeää, että kaikki toiminnan osapuolet ymmärtävät mitä toiminnalla tavoitellaan ja miten tähän tavoitteeseen pyritään sekä mikä on kunkin osallisen rooli tässä toiminnassa. Toiminnan kehittämisen kannalta on merkittävää määritellä, miten näitä toiminnan tuloksia voidaan mitata tai arvioida. Sillä jos saavutuksia ei mitata tai arvioida, ei toimintaa voida tehostaa eikä tehdä mahdollisesti tarvittavia korjausliikkeitä. Kehittämisellä voidaan saada aikaan parempia tuloksia jatkossa. Tätä toimintaprosessia voidaan tarkastella Faehnen (2014) esittämää kommunikatiivisuuden prosessikaaviota mukaillen, joka perustuu yleisen prosessikehitysmallin mukaisesti tiedon rakentamisen tärkeyteen, hallinnollisten resurssien tilaan ja prosessin osallisten näkökulmien merkitykseen. Tämän hetkiset asukasfoorumitoiminnan tavoitteet eivät ole riittävän systemaattisia resurssien käytön

tehokkuuden saavuttamiseksi. On vaikea arvioida, onko asukasfoorumitoiminnalle asetettuja tavoitteita saavutettu vai ei. Tästä syystä asukasfoorumitoiminnan tavoitteiden selkeämpi kuvaaminen voisi helpottaa toiminnan tehostamista. Asukasfoorumitoiminnan kehittämisessä tärkeässä roolissa on toiminnan osallisten välinen kommunikointi, jotta kaikki ymmärtäisivät mistä toiminnassa on kyse ja mihin sillä pyritään vaikuttamaan.

Espoon kaupunginhallituksen on oltava vastuussa asukasfoorumitoiminnan strategiasta, toimia vetäjänä ja vastuullisena osapuolena. Kaupungin virka- ja luottamushenkilöiden rooli asukasfoorumitoiminnassa on toimia asiantuntijoina toiminnan organisoimisessa ja toiminnallaan tukea asukasfoorumitoimijoiden kokemuksellisen- ja asioiden merkityksiä arvottavan tiedon sijoittumista osaksi asukasfoorumitoiminnan osallisuutta ja sitä kautta syntyvää kehittämissuunnittelun tietopohjaa. Asukasfoorumitoiminnan rooli Espoon kaupungin palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä tulisi olla myös virka- ja luottamushenkilöiden toimenkuvaan sisällytetty toimintaprosessi, jotta he voisivat toiminnallaan edesauttaa asukasfoorumitoiminnan tavoitteiden toteutumista. Sillä asukasfoorumitoimijoiden näkökulmasta näyttää siltä, että asukasfoorumitoimintaan suhtaudutaan julkishallinnon eri sektoreilla eri tavoilla, eikä yhteisiä käytäntöjä ole selkeästi ohjeistettu tai sisäistetty. Erityisesti päättäjien rooli asukasfoorumitoiminnan merkityksen tunnustamisessa on isossa osassa aktivoitaessa asukkaita mukaan toimintaan.

Asukasfoorumitoimintaa on Espoon kaikilla seitsemällä suuralueella. Asukasfoorumitoimijat eivät kuitenkaan mieltäneet suuraluetta mielekkääksi vaikuttamisen aluetasoksi. He kokivat suuraluetason hankalana eri asiasisältöjen käsittelyn kannalta, johtuen eri alueiden erilaisista tarpeista. Suuraluekohtaisen asukasfoorumitoiminnan kehittämisen kannalta olisi jatkossa mielenkiintoista syventyä tutkimaan toiminnan eri osapuolten tietotarpeita, sekä suuraluekohtaisen suunnittelun tietotarpeita. Tämä olisi mielenkiintoista, koska tietotarpeet ovat erilaisia Espoon kaupungin eri tasoilla ja hallinnonaloilla sekä eri alueilla. Näin ollen erilaisten tietotarpeiden selvittäminen voisi auttaa asukasfoorumitoiminnan tulosten soveltamisessa osana Espoon kaupungin palvelujen suunnittelua ja kehittämistä. Tämä tarkoittaa myös sitä, että koska tämän tutkimuksen aineistossa puhutaan aktiivisten asukastoimijoiden ja Espoon kaupungin virka- ja luottamushenkilöiden näkökulmasta asukasfoorumitoiminnan nykytilasta olisi lisäksi mielenkiintoista tutkia yksittäisten espoolaisten mielipidettä asukasfoorumitoiminnan tarpeellisuudesta.

Tämä tutkielma on tuonut esiin, minkälaisena Espoon asukasfoorumitoimijat kokevat toiminnan nykyisen toimintamuodon toimivuuden ja mitä he toivovat asukasfoorumitoiminnalta jatkossa. Lisäksi tutkimuksessa on tuotu esiin miten Espoon kaupungin asiantuntijat vastaavat tähän asukasfoorumitoimijoilta saatuun kritiikkiin ja toisaalta miten he itse näkevät tämänhetkisen asukasfoorumitoiminnan tukevan kaupungin suunnittelua ja päätöksentekoa. Aineiston perusteella voidaan todeta, että asukasfoorumitoimijat ovat itse pohtineet paljon toimintamallin vahvuuksia ja heikkouksia. Tämä toisaalta osoittaa, että asukkaat ovat kykeneviä argumentoimaan kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistamisen puolesta. Lähtökohtaisesti voidaan sanoa, että niin asukkaat kuin kunnanhallintokin pyrkivät toiminnallaan vahvistamaan kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia. Kehittämissuunnittelussa jaettu asiantuntijuus ja tiedon tehokas jakaminen on merkittävässä roolissa. Asiantuntijatiedon lisäksi suunnittelussa tarvitaan tietoa paikallisuudesta ja niin sanotusta hyvästä arjesta, johon saadaan kokemukseen ja toimintaan perustuvaa tietoa alueen asukkailta. Kaupunkisuunnittelun vuorovaikutteisen ulottuvuuden merkitys on kasvanut koko ajan, mikä edellyttää eri osapuolten mukana oloa ja sitoutumista yhteisiin kehittämistavoitteisiin. Toimiessaan asukasfoorumitoiminnalla voitaisiin tuoda asukkaiden kokemuksellista ja paikallista tietoa kehittämissuunnittelun tueksi. Käytännössä tämä tarkoittaa asukasosallisuuden lisäämistä ja asukasfoorumitoiminnan organisoinnin vahvistamista, jotta tiedon jakamisen lisäksi asukasfoorumeilla saataisiin paikallista suuraluekohtaista tietoa suunnitteluprosessin tueksi. Suuraluekohtaiset tietotarpeet Espoon kaupungin palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä vaihtelevat, jolloin asukasfoorumitoimintaa voitaisiin ohjata suuraluekohtaisesti kunkin alueen vaatimalla tavalla. Tällöin asukasfoorumitoiminta voisi kehittyä osana laajempaa kokonaisuutta, kunnallispolitiikan intressejä ja tavoitteiden saavuttamista tukien. Kuntalaisten kokemuksellisen tiedon hyödyntäminen osana suunnittelua ja sen tietopohjan kehittämistä voi siis tuoda kaupunkikehitykseen uusia näkökulmia. Asukasfoorumitoiminnassa avoimuuden ja kommunikaation lisääminen toiminnan osallisten välillä mahdollistaisi paremmin erilaisten näkökulmien tunnistamisen toiminnan kehittämiseksi. Asukasfoorumitoiminnassa, kuin myös muussa asukasosallisuudessa, positiivinen osallisuuden kokemus ja osallisuuden vaikutusten näkeminen edesauttaa asukasosallisuuden vahvistamisessa.

Kiitokset

Kiitän pro gradu -tutkielmani ohjannutta suunnittelumaantieteen professoria Harry Schulmania tuesta ja opastuksesta. Haluan kiittää myös Espoon kaupunginsihteerin Mari Immosta ja tutkija Tuula Miettistä avusta asukasfoorumitoimijoille toteutetun kyselyn laadinnassa. Lisäksi haluan kiittää Espoon asukasfoorumitoimijoita aktiivisuudestaan kyselyyn vastaamisessa sekä Espoon kaupungin virka- ja luottamushenkilöitä, jotka lyhyelläkin varoitusaikalla suostuivat haastatteluihin.

Lopuksi haluan kiittää vielä perhettäni: isääni Raunoa ja äitiäni Saria korvaamattoman tärkeästä tuesta niin opiskeluissa kuin elämässäni yleensä, sekä isoveljeäni Vesaa muistuttamisesta aina uskomaan itseeni. Iso kiitos kuuluu poikaystävälleni Johannekselle, joka on lukuisista työtunneista ja kiukun puuskistani huolimatta jaksanut tsemptata minut läpi tämän projektin. Ilman teidän tukeanne tämä työ ei olisi tullut valmiiksi.

Espoo, Maaliskuu 2015

Satu Suikkola

Lähteet

- Anttiroiko, A-V. (2002). Teledemokratian haasteet globalisaation aikakaudella. *Teoksessa* Kohonen, K. & T. Tiala. (toim.): *Kuntalaiset ja hyvä osallisuus*, 30-36. Art-Print Oy, Helsinki.
- Anttiroiko, A-V. & Haveri, A. & Karhu, V. & A. Ryytänen & Sttonen, P. (2007). *Kuntien toiminta, johtaminen ja hallintasuhteet*. 393 s. Kunnallistutkimuksia. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.
- Arnstein, S.R. (1969). *A ladder of citizen participation*. American Institute of Planners Journal, 35, 216-224.
- Arola, T. (2002). *Vuorovaikutteinen kaavoitus ja kuntalaisten vaikuttaminen*. 94 s. Suomen kuntaliitto, Helsinki.
- Bäcklund, P. (2007). *Tietämisen politiikka. Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa*. 276 s. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki
- Bäcklund, P. (2008). *Helsingiläisten käsityksiä osallisuudesta*. 66 s. Tutkimuskatsauksia 2008/7. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
- Bäcklund, P. (2009). Kokemuksellisen tiedon hyödyntämisen haasteet. *Teoksessa* Faehnle, M. & P. Bäcklund & M. Laine. *Kaupunkiluontoa kaikille. Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*, 41-54. Helsingin kaupungin tietokeskus 6/2009. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Bäcklund, P. & H. Korhonen. (1998). *Paikallisyhteisön käsite ja asumisen arki*. Keskustelualoitteita 1998:1. 38 s. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki
- Bäcklund, P. & R. Mäntyselä. (2009). Yhdyskuntasuunnittelun teorioiden kehitys ja asukkaiden osallistumisen tarkoitus. 19-31. *Terra* 121: 1
- Dreyfys, H. & S. Dreyfys (1986). *Mind over Machine: The Power of Human Intuition and Expertise in the Era of the Computer*. 223 s. New York: Free Press.
- Eläketurvakeskus (2014). Vanhuseläkeiät eri maissa. 1.12.2014. <<http://www.etk.fi/fi/service/el%C3%A4kei%C3%A4t/634/el%C3%A4kei%C3%A4t>>
- Espoon kaupunki (2003). Alueneuvottelukunnat asukkaiden äänen välittäjänä. Toimijoiden kokemuksia Espoonlahden alueneuvottelukunnan toiminnasta. 60 s. *Raportteja Espoosta* 1/2003.
- Espoon kaupunki (2011). Organisaatio. 28.2.2015. <http://www.espoo.fi/fiFI/Espoon_kaupunki/Organisaatio>

- Espoon kaupunki (2012). Asukasfoorumien tulevaisuus kysely 2012. 1.9.2014.
<<http://espoo04.hosting.documenta.fi/kokous/2012249118-7-1.PDF>>
- Espoon kaupunki (2014a). Asukasfoorumi. 1.12.2014. <<http://www.espoo.fi/asukasfoorumi>>
- Espoon kaupunki. (2014b). Osallistu ja vaikuta. 28.12.2014. <http://www.espoo.fi/fiFI/Espoon_kaupunki/Osallistu_ja_vaikuta>
- Espoon kaupunki (2014c). Vinkkejä asukasfoorumien viestintään. 1.12.2014. <<http://www.espoo.fi/asukasfoorumi>>
- Espoon kaupunki, Palveluliiketoimi, Kaupunkitieto (2014). *Taskutieto 2014*. Erweko Oy, Espoon kaupunki.
- Espoon kaupunginhallitus (2012). *Pöytäkirja 26.11.2012 Pykälä 342*. 5010/01.01/2012
- Espoo-tarina (2013). Kuninkaantien varrelta kaupunkikeskusten verkostoksi. 28.12.2014.
<www.espoo.fi/download/noname/%7B2B7C464F-CCBE-40BE-921E-2F1329863954%7D/35930>
- Faehnle, M. (2014). *Collaborative planning of urban green infrastructure : Need, quality, evaluation, and design*. 53 s. Geotieteiden ja maantieteen laitos, Helsingin yliopisto
- Faehnle, M. & H. Schulman. (2014). Asukkaiden osallistumista pitää hyödyntää paremmin. *Helsingin Sanomat* 17.11.2014, A5.
- Forester, J. (1989). *Planning in the Face of Power*. 283 s. University of California Press, Berkeley.
- Healey, P. (1997). *Collaborative planning. Shaping Places in Fragmented Societies*. 338 s. MacMillan Press. London.
- Healey, P. (2006a). *Collaborative planning. Shaping Places in Fragmented Societies*. 366 s. MacMillan Press. London.
- Healey, P. (2006b). The communicative turn in planning theory and its implications for spatial strategy formation. *Teoksessa* Cambell, S. & S.S. Fainstein (toim.): *Readings in Planning Theory*. Second edition. 237-255. Blackwell Publishers Ltd: Oxford.
- Hirsjärvi, S. & P. Remes & Sajavaara, P. (2000). *Tutki ja kirjoita*. 432 s. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Immonen, M. (2013). Kuntademokratiaa Espoossa – Minne olemme menossa?. Espoon kaupunki. 13.1.2015. <http://www.espoo.fi/fiFI/Tyo_ja_yrittaminen/Kuntademokratiaa_Espoossa_mihin_olemme_%2833873%29>
- Jauhiainen, J.S. & V. Niemenmaa (2006). *Alueellinen suunnittelu*. 292 s. Vastapaino, Tampere.

- Jääskeläinen, L. & O. Syrjänen. (2003). *Maankäyttö- ja rakennuslaki selityksineen. Käytännön käsikirja*. 928 s. Rakennustieto Oy. Helsinki.
- Karjalainen, M. (2012). *Kansalaisfoorumit edustuksellisessa päätöksenteossa*. Selvityksiä ja ohjeita 51/2012. Oikeusministeriö, Helsinki.
- Koskiahon, B. (2002). Onko osallisuus vahvaa demokratiaa? Maankäyttö- ja rakennuslain soveltamisesta. *Teoksessa* Bäcklund, P. & J. Häkli & H. Schulman: *Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. 36-57. Gaudeamus, Helsinki.
- Kuntalaki 1995/365 27 §
- Kurki, H. (2002). Aluefoorumien toimintakonsepti ja sen peruseet. *Teoksessa* Päivänen, J. & H. Kurki & Virrankoski, L. (toim.): *Parempaan kaupunginosaan. Aluefoorumi kehittämisen menetelmänä*. 21-43. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Laine, R. (2002). Uusi maankäyttö- ja rakennuslaki painottaa avoimuutta. *Teoksessa* Kohonen, K. & T. Tiala. (toim.): *Kuntalaiset ja hyvä osallisuus*, 26-29. Art-Print Oy, Helsinki.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999, 62 §
- Martikainen T. & R. Yrjönen. (1984). *Lähidemokratia kunnallishallinnossa*. Helsingin kaupunki. 72 s. Kirjapaino Tapo Oy, Helsinki.
- Niemenmaa, V. (2005). *Helsingin paikallisagenda. Tarina osallistumisesta ja suunnittelun subjektiivisuudesta*. 269 s. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus, Espoo.
- Osallistuva Espoo –kehitysohjelma (2013). Ohjelmasuunnitelma: Osallistuva Espoo - kehitysohjelma 16.12.2013. Espoon kaupunki. 28.12.2014. <http://www.espoo.fi/fi-FI/Espoon_kaupunki/Paatoksenteke/Espootarina/Osallistuva_Espoo/Osallistuva_Espoo%2834098%29>
- Pekola-Sjöblom, M. & S. Sjöblom. (2003). Kansalaisten osallistumisaktiivisuus muutoksessa. *Teoksessa* Kohonen, K. & T. Tiala. (toim.): *Kuntalaiset ja hyvä osallisuus*, 9-12. Art-Print Oy, Helsinki.
- Pekola-Sjöblom M. & V. Helander & S. Sjöblom (2002). *Kuntalaisen monet roolit*. 175 s. Suomen kuntaliitto, Helsinki.
- Pihlaja, R & S. Sandberg. (2012). Alueellista demokratiaa? Lähidemokratian toimintamallit Suomen kunnissa. Valtionvarainministeriön julkaisuja 27/2012. 30.6.2014. <http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/03_kunnat/20120917Alueel/Alueellista_demokratiaa.pdf>

- Puustinen, S. (2006). *Suomalainen kaavoittajaprofessio ja suunnittelun kommunikatiivinen käänne. Vuorovaikutukseen liittyvät ongelmat ja mahdollisuudet suurten kaupunkien kaavoittajien näkökulmasta*. Väitöskirja. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A34. Espoo. 356 s.
- Puustinen, S. (2008). Konfliktien hallinta ja kaavoittajien uusi vaikutus, *Yhdyskuntasuunnittelu* 46:3, 35-55.
- Päivänen J. & H. Kurki & Virrankoski L. (2002). *Parempaan kaupunginosaan. Aluefoorumi kehittämisen menetelmänä*. 102 s. Suomen ympäristö 589, Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Rantakokko, J-P. & T. Lehtinen & Lundström, I. & M. Kenni. (2009). Vallakas – kuntalaisen vaikuttamisopas. Kuntaliitto. Helsinki. 21.7.2014.
<<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/demokratia/osallistuminen/vallakas/Documents/Vallakas%20-%20kuntalaisen%20vaikuttamisopas.pdf>>
- Roininen, J. (2012). *Alue- ja yhdyskuntasuunnittelun arvioinnin fragmentoitunut luonne ja eheyttäminen*. 218 s. Aalto-yliopiston julkaisusarja TIEDE + TEKNOLOGIA 2/2012.
- Sainio, A. (1994). *Kohti kansalaisten kuntaa*. 146 s. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Salmikangas, A-K. (1996). Kuntalaiset ovat kunta. Kunnasta verkostuneeksi kansalaisyhteiskunnaksi. 70 s. Suomen kuntaliitto. Helsinki.
- Schulman, H. (2014). Metropolikaupungissa tarvitaan uudenlaista osallistumisen kulttuuria. Metropoli selvitys. 19.9.2014.
<<http://www.metropoliselvitys.fi/2014/09/19/harry-schulman-metropolikaupungissa-tarvitaan-uudenlaista-osallistumisen-kulttuuria/>>
- Sillantaus, T. & S. Paakko. (2008). *Kuntalaisten kunta – Kuntalaisten käsitykset päätöksenteosta ja mahdollisuuksistaan vaikuttaa*. Tietoisku 5/2008, Kehittämisen ja tutkimusryhmä. Espoon kaupunki.
- Sotarauta, M. (1996). *Kohti epäselvyyden hallintaa. Pehmeä strategia 2000-luvun alun suunnittelun lähtökohtana*. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.
- Staffans, A. (2004). *Vaikuttavat asukkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina*. 312 s. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus, Espoo.
- Söderström, P. & H. Schulman & M. Ristimäki (2014). Pohjoiset suurkaupungit. Yhdyskuntarakenteen kehitys Helsingin ja Tukholman metropolialueilla. 312 s. Suomen ympäristökeskus, SYKE:n julkaisuja 2, Helsinki.

- Tilastokeskus (2014). Suurimmat kunnat. 9.9.2014. <https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#suurimmat>
- Valtioneuvoston selonteko (2002). Valtioneuvoston selonteko Eduskunnalle kansalaisten suoran osallistumisen kehittymisestä. 6.2.2015. <http://www.intermin.fi/download/31572_osallisuusselonteko_2002.pdf>
- Yiftachel, O. (1998). Planning and Social Control: Exploring The "Dark Side". Journal of Planning Literature, 12:2. 9.2.2015. <<http://www.geog.bgu.ac.il/members/yiftachel/paper1.html>>
- Ylinentalo, E. (2014). Demokratia ja osallisuus. Alueelliset toimielimet. 2.7.2014. <<http://www.kunnat.net/fi/palvelualueet/demokratia/osallistuminen/alueelliset-toimielimet/Sivut/default.aspx>>
- Ympäristöministeriö (2007). *Osallistuminen yleis- ja asemakaavoituksessa*. 82 s. Ympäristöhallinnin ohjeita 1/2007, Helsinki.

Muut lähteet

- Perkko, M. (2014). Asukasfoorumityöryhmän puheenjohtaja, Espoon Kaupunginosayhdistysten Liitto ry:n jäsen. Haastattelu Espoossa 20.10.2014 (S. Suikkola).

Asiantuntijahaastattelut

- Nevalainen, M. (2015). Espoon kaupungin valtuutettu ja Osallistuva Espoo - kehitysohjelman varapuheenjohtaja. Haastattelu Espoossa 9.1.2015 (S. Suikkola).
- Norlamo-Saramäki, T. (2015). Espoon kaupungin sosiaalipalvelujen asiantuntija. Haastattelu Espoossan 8.1.2015 (S. Suikkola)
- Suihko, A-M. (2015). Espoon kaupungin vuorovaikutussuunnittelija. Haastattelu Espoossa 12.1.2015 (S. Suikkola).

Kysely Espoon asukasfoorumien valmisteluryhmien jäsenille

05.11.2014

Hyvä vastaanottaja,

Teidät on valittu vastaamaan oheiseen Espoon asukasfoorumitoiminnan kehittämistä koskevaan kyselyyn, koska olette jäsenenä yhdessä Espoon seitsemästä asukasfoorumien valmisteluryhmästä. Pyydämme teitä vastaamaan lomakkeen kysymyksiin ja palauttamaan sen viikon kuluessa.

Espoon kaupunki tulee hyödyntämään tuloksia asukastoiminnan kehittämisessä. Lisäksi tutkimuksesta tehdään pro gradu -tutkielma Helsingin yliopiston geotieteiden ja maantieteen laitokselle. Tulokset raportoidaan siten, että vastausta ja vastaajaa ei voida yhdistää.

Syksyisin terveisin,

Satu Suikkola
Suunnittelumaantieteen pääaineopiskelija
Helsingin yliopiston geotieteiden ja maantieteen laitos
satu.suikkola@helsinki.fi

Mari Immonen
Kaupunginsihteeri
Espoon kaupunki
mari.e.immonen@espoo.fi

VASTAUSOHJE:

Ellei toisin mainita, rengastakaa oikeaa vaihtoehtoa vastaava numero, tai kirjoittakaa vastauksenne sille varattuun tilaan.

ASUKASFOORUMITOIMINNAN ORGANISOINTI

1. Miten asukasfoorumien valmisteluryhmänne toiminta on mielestänne onnistunut asteikolla 1-5?

- 1 välttävä
- 2 tyydyttävä
- 3 hyvä
- 4 kiitettävä
- 5 erinomainen

2. Valmisteluryhmänne on pitänyt vuodessa

- 1-4 kokousta
- 5-10 kokousta
- 11-15 kokousta
- Yli 15 kokousta

3. Mitä mieltä olette seuraavista asukasfoorumin valmisteluryhmänne toimintaa koskevista väittämistä

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	En osaa sanoa	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Valmisteluryhmän kokouksia on ollut riittävästi	1	2	3	4	5
Kokouksissanne käsitellyt asiat ovat olleet toiminnan kannalta oleellisia	1	2	3	4	5
Valmisteluryhmänne työskentelytapa on ollut onnistunut	1	2	3	4	5
Valmisteluryhmänne kokoonpano on ollut mielekäs	1	2	3	4	5
Valmisteluryhmälle annettu vuosibudjetti on riittävä	1	2	3	4	5
Valmisteluryhmänne hyödyntää sosiaalistamediaa toiminnassaan riittävästi	1	2	3	4	5
Ryhmänne on järjestänyt asukasfoorumeita riittävästi	1	2	3	4	5
Asukasfoorumit ovat olleet onnistuneita	1	2	3	4	5

4. Jos koet, että asukasfoorumin valmisteluryhmänne kokoonpanossa olisi jotain kehitettävää, niin mitä?

5. Mikä olisi mielestänne sopiva vuosibudjetti valmisteluryhmällemme? Miksi?

6. Miten asukasfoorumin valmisteluryhmänne hyödyntää toiminnassaan sosiaalista mediaa?

7. Minkälaisia kokemuksia teillä on asukasfoorumeista? Tuokaa esiin hyviä ja huonoja puolia.

ASUKASFOORUMITOIMINNAN TAVOITTEET

Espoon kaupunki on asettanut asukasfoorumitoiminnalle seuraavat tavoitteet:

- edistää kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.
- edistää kunnan asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua.
- edistää asukkaiden omatoimista toimintaa alueen viihtyisyyden ja palvelujen kehittämiseksi.
- luoda mahdollisuuksia asukkaiden keskinäiselle yhteistoiminnalle.
- edistää asukkaiden aktiivisuutta ilmaista tärkeistä hankkeista ja kehittämissuunnitelmista näkemyksensä asioiden valmisteluvaiheessa.

8. Mitä mieltä olette seuraavista asukasfoorumitoiminnan tavoitteista koskevista väittämistä?

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	En osaa sanoa	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Asukasfoorumitoiminnalle asetetut tavoitteet ovat selkeät	1	2	3	4	5
Toiminnalle asetetut tavoitteet ovat mielekkäät	1	2	3	4	5
Toiminnalle asetetut tavoitteet ovat toteutuneet hyvin	1	2	3	4	5
Tavoitteiden merkityksestä on ollut erimielisyyttä valmisteluryhmässänne	1	2	3	4	5

9. Jos asukasfoorumitoiminnan tavoitteista on ollut erimielisyyttä ryhmässänne. Mitä erimielisyytenne ovat koskeneet?

10. Miten asukasfoorumitoiminta mielestänne edesauttaa asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua?

11. Miten asukasfoorumitoiminnalla on mielestänne luotu mahdollisuuksia asukkaiden keskinäiselle yhteistoiminnalle?

12. Miten Espoon kaupunki on mielestänne edistänyt asukasfoorumitoiminnan tavoitteiden toteutumista?

13. Miten asukasfoorumitoiminnan pitäisi mielestänne heijastua kunnalliseen suunnitteluuna ja päätöksentekoon?

ASUKASFOORUMIN VALMISTELURYHMÄN YHTEISTYÖ ERI TOIMIJOIDEN KANSSA

14. Mitä mieltä olette seuraavista asukasfoorumin yhteistyötä koskevista väittämistä?

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	En osaa sanoa	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Yhteistyönne Espoon kaupungin kanssa on toiminut hyvin	1	2	3	4	5
Asukkaat on saatu riittävän hyvin mukaan asukasfoorumeihin	1	2	3	4	5
Yhteistyö alueen muiden asukasyhdistysten kanssa on ollut onnistunutta	1	2	3	4	5

15. Minkälaista yhteistyötä valmisteluryhmänne on tehnyt Espoon kaupungin kanssa?

16. Mitä toivotte asukasfoorumin valmisteluryhmänne ja kaupungin yhteistyöltä jatkossa?

17. Minkälaista yhteistyötä olette tehneet alueen yhdistysten ja järjestöjen kanssa?

ASUKASFOORUMITOIMINNAN TULEVAISUUS

18. Mitkä ovat nykyisen asukasfoorumitoiminnan vahvuuksia ja mahdollisuuksia?

19. Mitkä ovat nykyisen asukasfoorumitoiminnan heikkouksia tai haasteita?

20. Tulisiko asukasfoorumin toimintamallia mielestäsi muuttaa, jotta kuntalaisosallistumista saataisiin parannettua? Jos tulisi, niin miten?

21. Miten sosiaalista mediaa tulisi jatkossa hyödyntää asukasfoorumitoiminnassa?

LÄHIDEMOKRATIAN TOTEUTTAMINEN ESPOOSSA

22. Mitä mieltä olette seuraavista Espoon kaupungin kehittämistä koskevista väittämistä?

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	En osaa sanoa	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
Espoon kaupunki on kertonut asukkaidensa vaikutuskanavat riittävän selkeästi	1	2	3	4	5
Espoon kaupunki raportoi espoolaisille suunnitelmiansa edistymisestä riittävästi	1	2	3	4	5
Espoon kaupunki tiedottaa erilaisista asukastilaisuuksistaan riittävästi	1	2	3	4	5
Valmisteluryhmän toiminta lisää vuorovaikutusta Espoon kehittämisessä	1	2	3	4	5

OSALLISTUMISENNE ASUKASFOORUMIN VALMISTELURYHMÄN TOIMINTAAN

23. Kuinka usein olette osallistunut valmisteluryhmänne kokouksiin?

- 1 En koskaan
- 2 Harvoin
- 3 Melko usein
- 4 Aina

24. Onko teillä jokin erityinen tavoite/syy olla mukana asukasfoorumin valmisteluryhmässä?

- 1 Kyllä
- 2 Ei

25. Jos vastasit kyllä, mikä on tämä tavoite/syy?

26. Uskotteko, että asukasfoorumitoiminta auttaa tämän tavoitteenne saavuttamisessa?

- 1 Kyllä
- 2 Osittain
- 3 En

MUU ALUE-, YHDISTYS- JA JÄRJESTÖTOIMINTA

27. Missä seuraavista Espoossa toimivista alue-, yhdistys- tai järjestötoiminnoista olette tällä hetkellä jäsenenä?

- 1 Asukasyhdistys
- 2 Urheiluseura
- 3 Sosiaali- tai terveysjärjestö
- 4 Kaupunginosayhdistys
- 5 Kulttuuri- tai harrastusjärjestö
- 6 Koulutus- tai tutkimusyhdistys

Muu yhdistys/järjestö, mikä?

VASTAAJAN TAUSTATIEDOT

28. Sukupuolenne

- 1 Nainen
- 2 Mies

29. Ikäanne (Merkitkää rasti ruutuun oikean vaihtoehdon kohdalle)

- ☐ Alle 20 vuotta
- ☐ 20-30 vuotta
- ☐ 31-40 vuotta
- ☐ 41-50 vuotta
- ☐ 51-60 vuotta
- ☐ 61-70 vuotta
- ☐ Yli 70 vuotta

30. Koulutuksenne?

- 1 Kansa- tai peruskoulu
- 2 Ylioppilas, ammattikoulu tai –kurssi
- 3 Opisto- tai koulutason tutkinto
- 4 Alempi korkeakoulu- tai ammattikorkeakoulututkinto
- 5 Ylempikorkeakoulututkinto

Muu, mikä? _____

31. Ammattinne:

32. Kuinka kauan olette asuneet nykyisellä asuinalueellanne? (Merkitkää rasti ruutuun oikean vaihtoehdon kohdalle)

- ☐ Alle vuoden
- ☐ 1-5 vuotta
- ☐ 6-10 vuotta
- ☐ 11-20 vuotta
- ☐ 21-30 vuotta
- ☐ 31-40 vuotta
- ☐ 41-50 vuotta
- ☐ Yli 50 vuotta

33. Kuinka kauan olette asuneet Espoossa? (Merkitkää rasti ruutuun oikean vaihtoehdon kohdalle)

- ☐ Alle vuoden
- ☐ 1-5 vuotta
- ☐ 6-10 vuotta
- ☐ 11-20 vuotta
- ☐ 21-30 vuotta
- ☐ 31-40 vuotta
- ☐ 41-50 vuotta
- ☐ Yli 50 vuotta

34. Asukasfoorumin valmisteluryhmä, jossa olette jäsenenä?

- 1 Suur-Leppävaara
- 2 Suur-Tapiola
- 3 Suur-Matinkylä
- 4 Suur-Espoonlahti
- 5 Suur-Kauklahti
- 6 Vanha Espoo
- 7 Pohjois-Espoo

**MITÄ MUUTA HALUAISITTE OMAN KOKEMUKSENNE PERUSTEELLA TUODA ESIIN
ASUKASFOORUMITOIMINNASTA TAI ALUEELLISESTA TOIMINNASTA YLEISESTI?**

Kiitos vastauksestanne!

Asiantuntijahaastattelujen rakenne

Taustatiedot: Työnkuva ja miten osallistunut asukasfoorumitoimintaan.

1. Millaisena näette kuntalaisen osallistumisen nykytilan Espoossa?
2. Miten asukkaiden ja kaupungin viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden välinen vuorovaikutus mielestänne nykyisellään toimii?
3. Onko Espoon asukasfoorumitoiminta mielestäsi onnistunutta? Miksi, miksi ei?
4. Koetteko, että asukasfoorumitoimintaa tulisi muuttaa kuntalaisosallistumisen vahvistamiseksi? Miten?
5. Voisiko Espoon kaupunki mielestänne sitoutua toimintaan muuna kuin pienimuotoisen rahoittajan ja kumppanin roolissa?
6. Onko asukasfoorumitoiminnalle varattu budjetti (9000e per vuosi) mielestänne sopiva?
7. Miten asukasfoorumitoiminta mielestänne vaikuttaa Espoon suunnittelussa ja päätöksenteossa?
8. Pitäisikö Espoon mielestänne ottaa mallia Vantaan asukastoiminnan toimialamallista? Miksi, miksi ei?
9. Kannattaisitteko toimintamallia, jossa asukasfoorumien valmisteluryhmillä olisi asukasfoorumien järjestäjän roolin lisäksi enemmän vaikutusta mm. asioiden valmisteluun? Miksi, miksi ei?
10. Millaisin menetelmin kuntalaisääni on mielestänne parhaiten tavoitettavissa – vai onko lainkaan?